

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΚΒ΄.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1959

ΑΡΙΘ. 199.

ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΝΕΟΤΗΤΑ

Α΄. ΟΛΟΙ ΚΑΙ ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Στά νιάτα θεμελιώνεται ἡ ζωή. Εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς πορείας πάνω στή γῆ ἢ ἐφηβική ὥρα. Ὁ νέος εἶναι ὁ ὁδοιπόρος, πού ἐτοιμάζεται γιά τὸ ταξεῖδι του. Εἶναι ὁ ἀγωνιστής, πού θά ἐξορμήσῃ γιά κάποιον κύπελλο. Ἡ κατάκτησίς του ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὥρα. Ὁ Ἰπποκράτης εἶπε: «εὐ σοι τὸ μέλλον ἔξει, ἀν τὸ παρὸν εὐ τιθῆς».

Κι' ὅμως αὐτὴ ἡ θεμελιακὴ ὥρα σημαίνει σὲ μιὰ περίοδο διακυμάνσεων, σὲ μιὰ περίοδο πνευματικῶν ἀνησυχιῶν καὶ κοσμοθεωριακῶν ἀναζητήσεων, σὲ μιὰ στιγμή ἐπαναστατικότητας—ἔπιπος ἀδάμαστος, καθάπερ τι θηρίον ἀτίθασσον, τοιοῦτόν ἐστι ἡ νεότης», γράφει ὁ ἱερός Χρυσόστομος (Ὁμιλία ΙΧ Α' πρὸς Τιμόθεον)—ἀλλὰ συγχρόνως καὶ δεκτικότητας ξένων ἐπιδράσεων καὶ ἀνατάσεων πνευματικῶν. Αὐτὰ ὅλα κάνουν κρίσιμη τὴν ὥρα αὐτὴ τῆς ζωῆς, γιά τὴν ὁποία εἶπε κάποτε ὁ Μπέρναρ Σὼ χαριτολογώντας: «ἡ νεότης εἶναι ἓνα πρᾶγμα τόσο θαυμαστό, ὥστε δὲν θά ἔπρεπε νὰ τὴν ἐμπιστευώμεθα στὰ παιδιά».

Τὸ πέρασμα τοῦ νέου ἀπὸ τὴν κρίσιμη αὐτὴ ὥρα, ἀπὸ τὸ σταυροδρόμι τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἔξοδος του στὴν λεωφόρο μιᾶς ἐπιτυχημένης πορείας δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν προσωπικότητά του (κληρονομικότης, ἑσωτερικὸ εἶναι κλπ.), ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ στενότερο καὶ εὐρύτερο περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖον ζῆ καὶ ἀναπτύσσεται ὁ ἔφηβος καὶ ὁ νέος. Καὶ εἶδαμε στὰ προηγούμενα ἄρθρα, πὼς ἡ παραστρατημένη μας κοινωνία καὶ ἡ χωρὶς πνευματικῆς ἀρχῆς,

πολλὲς φορές, οἰκογένεια σπρώχνουν ἓνα μέρος τῆς νεότητος στὴν ψυχικὴ καὶ ἠθικὴ καταστροφὴ.

★

Τὸ κακὸ ὅμως πού περιγράψαμε δὲν εἶναι ἀθεράπευτο. Ἡ νεότης «ἐν κινδύνῳ» μπορεῖ νὰ σωθῆ, ἐὰν ὅλες οἱ πνευματικῆς δυνάμεις ἐπιστρατευθοῦν. Τέτοια θέματα μόνον μὲ ἐπιστρατεύσεις πνευματικῆς ἀντιμετωπίζονται καὶ λύνονται. Βεβαίως ἔως τώρα σ' ὅλο τὸν κόσμον ἡ «κινδυνεύουσα νεότης» ἔχει ξυπνήσει ἀρκετὰ τὴν πρόνοια τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Πολλὲς προσπάθειες ἀξιέπαινες σημειώνονται παντοῦ γιά τὴ σωτηρία τῆς νεότητος. Συνέδρια ὁργανώνονται, βιβλία τυπώνονται, ἰδρύματα δημιουργοῦνται, νόμοι ψηφίζονται γιά τὴν περιστολὴ τῶν διαφόρων αἰτιῶν, πού σπρώχνουν τοὺς νέους στὸ βάραθρο τοῦ κακοῦ. Ἄλλ' ὅλ' αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν. Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι γενικὸ καὶ γι' αὐτὸ χρειάζεται συμμετοχὴ ὅλων τῶν δυνάμεων. Ὅλοι καὶ ὅλα γιά τοὺς νέους· τὸ σύνθημα αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ κοινὴ συνειδησίς τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ οἰκογένεια⁽¹⁾, πού ἔχει καὶ τὸ

(1) Βλ. Ἄρ. Ἀσπιώτη: «Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ οἰκογένεια», Ἀθήνα 1952. —Dr. Gilbert-Robin: «Ἡ θεραπεία τῶν ἐλαττωμάτων καὶ κακῶν ἔξω στὸ παιδί». Ἐκδ. Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἀθήνα 1954. —Pierre Dufour: «Ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ». Ἐκδ. Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑ-

χρονολογικό προβάδισμα στην άγωγή τῆς νέας γενεᾶς μπορεί νὰ παίξει σημαντικό ρόλο στὸ σταμάτημα τῆς νεανικῆς καταπτώσεως, ὅταν ἀνεβῆ σὲ πνευματικὰ ἀνώτερο ἐπίπεδο. Τότε, δημιουργώντας γύρω ἀπὸ τὸ παιδί καὶ τὸν ἔφηβο μιὰ καλὴ ἀτμόσφαιρα μὲ τὸν ἀλληλοσεβασμὸ τῶν συζύγων, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐνότητα μεταξύ τους καὶ τὴν εὐγενῆ τους συμπεριφορά, ὑποβοηθεῖ πολὺ στὴν ὁμαλὴ του ἐξέλιξι (2). Ὁ καλὸς χαρακτήρας τῶν γονέων, ἡ ἁρμονικὴ συμβίωσίς τους, τὸ ἠθικὸ περιβάλλον ἀποτελοῦν βασικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἀρετῆς προσωπικότητος τοῦ νέου.

Τὸ παράδειγμα τῶν γονέων καὶ ἡ καλὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ, εἶναι τὸ πρῶτο βῆμα σὲ μιὰ καλὴ ἀγωγή. Τὸ δεύτερο εἶναι ἡ σωστὴ διαπαιδαγώγησις τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων. Μία διαπαιδαγώγησις, οὔτε πολὺ αὐστηρὴ οὔτε πολὺ ἐπιεικῆς, ἀλλὰ ἀνταποκρινομένη στὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἐφήβου καὶ στίς ψυχικὰς τρικυμίες τοῦ νέου τῆς ἐποχῆς μας. Μία ἀγωγή ἀκόμα καθαρῶς ἀτομικὴ. Τὸ κάθε παιδί, τὸν κάθε ἔφηβο νὰ τὸν ἀντικρύζουμε σὰν ἰδιαιτέρη προσωπικότητα, πού ἔχει τὰ ἐλαττώματά της, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὰ προτερήματά της. Καὶ τὰ πρῶτα νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὰ ἐξαλείψουμε, ἐνῶ τὰ δεύτερα νὰ τὰ τονώσουμε γιὰ νὰ ἀναπτύσσονται συνεχῶς (3). Ἔτσι ὑποβοηθοῦμε τὸν νέο

νὰ δημιουργήσῃ μιὰν ἀρετὰ προσωπικότητα, πού θὰ τὸν βοηθήσῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ αὐριο τὰ κύματα τοῦ κακοῦ καὶ νὰ βγῆ νικητῆς στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Γιὰ νὰ πετύχῃ ὁμως ἡ οἰκογένεια στὸ μεγάλο αὐτὸ ρόλο της θὰ εἶχαμε νὰ προτείνουμε, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα μέσα ἐξυψώσεώς της, πού συχνὰ ἔχουν τονισθῆ ἀπὸ τίς στήλες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, καὶ τὴν πνευματικὴ «ἐπανεκπαίδευσί» τῶν γονέων. Πολλές, ὡς τώρα, ἀξιεπαινετες προσπάθειες ἔχουν γίνει τόσο ἀπὸ τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς» καὶ τὸ «Ἰνστιτοῦτον Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικ. Ὑγιεινῆς», ὅσο καὶ ἀπὸ σχολεῖα καὶ συλλόγους γονέων στὸν τομέα αὐτό (4). Ὅμιλιες ἔχουν γίνει, σχολές γιὰ τίς μητέρες ἔχουν ἰδρυθῆ. Ἄς ἐλεκταθοῦν—αὐτὴ εἶναι ἡ πρότασίς μας—ὄλ' αὐτὰ καὶ ὅπου εἶναι δυνατὸ ἄς συστηματοποιηθοῦν γιὰ νὰ νοιώσουν περισσότερο τὸν ἡγετικὸ τους ρόλο στὴν πνευματικὴ ἀνύψωσι τῆς νεότητος, οἱ σύγχρονοι γονεῖς!

Συμπλήρωμα ἀπαραίτητο τοῦ σπιτιοῦ εἶναι τὸ σχολεῖο, πού ἂν θέλῃ νὰ μετὰσχη καὶ αὐτὸ στὴν πνευματικὴ ἐπιστράτευσι γιὰ τὴ σωτηρία τῆς νέας γενεᾶς, πρέπει νὰ νοιώσῃ, ὅτι πέρα ἀπὸ τίς γνώσεις, πού μᾶς εἶναι χρήσιμες, πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀγωγή τοῦ νέου μὲ βάσι καὶ πυξίδα τίς ἀρχές τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, πού πρῶτοι ἀνέλυσαν οἱ τρεῖς Μεγάλοι «Παιδαγωγοὶ τῆς Νεότητος» (5). Οἱ τρεῖς σοφοὶ Πατέρες φρονοῦσαν, ὅτι ὁ «κατὰ φιλοσοφίαν βίος», ἡ σύμφωνος δηλαδὴ πρὸς τὴν ὑγιᾶ φιλοσοφίαν μόρφωσις καὶ ζωὴ, ὁ ἐφοδιασμὸς τοῦ νέου μὲ τέτοια στοιχεῖα, ὥστε νὰ γνωρίζῃ ὅσο τὸ δυνατὸ ἀκριβέστερα τὸ ἀληθινὸ καὶ νὰ ζῆ σύμφωνα μ' αὐτό, εἶναι ὁ μεγάλος σκοπὸς τῆς παιδείας.

Φέροντας τὴ γνώμη αὐτὴ τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων στὴν ἐποχὴ μας μὲ τίς

γιεινῆς, Ἀθήναι 1953. Louis Guittard: «Pédagogie religieuse des adolescents», Paris 1954.

(2) Βλ. περ. «Informations catholiques internationales», N° 72, 1958.

(3) Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος γράφει γι' αὐτὸ στὸν «περὶ κενοδοξίας καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα» λόγῳ του: «Ὅπως οἱ ζωγράφοι παίρνουν μπρὸς τοὺς κάθε ἡμέρα τὸν πίνακα καὶ τὸν ἐπεξεργάζονται καὶ τὸν ἐπιχρῶν, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ εἰκόνα ὅπως πρέπει ὅπως οἱ γλύπται πάλι κάνουν τὸ ἴδιο βγάζοντας ὅ,τι εἶναι περιττὸ καὶ προσθέτοντας ὅ,τι λείπει· ἀκριβῶς τὸ ἴδιο πρέπει νὰ κάνετε καὶ σεῖς οἱ γονεῖς σὰν νὰ εἰσθε γλύπται καὶ νὰ κατασκευάζετε ἀγάλματα· σ' αὐτὸ νὰ ἔχετε τὸ νοῦν καὶ τὴν φροντίδα σας, ὅταν φιλοτεχνῆτε τὰ θαυμάσια ἀγάλματα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅ,τι εἶναι περιττὸ νὰ τὸ ἀφαιρῆτε, ὅ,τι πάλι λείπει νὰ τὸ προσθέσετε· καὶ κάθε ἡμέρα νὰ τὰ ἐρευνᾶτε καλὰ ἀπὸ ὅλες τίς πλευρὰς καὶ νὰ βλέπετε τί προτέρημα ἔχουν ἐμφυτο, γιὰ νὰ

τὸ καλλιεργήσετε καὶ τὸ αὐξήσετε, καὶ τί πάλιν ἔχουν φυσικὸ ἐλάττωμα, γιὰ νὰ τὸ καταπολεμήσετε καὶ τὸ ἐξαλείψετε».

(4) Παρόμοιες προσπάθειες γίνονται καὶ στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ. (Βλ. περ. «National Parent-Teacher», Μαρτίου 1956).

(5) Βλ. «Δελτίον Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἑκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν», Ἰανουάριος 1956.

τόσες ανάγκες της, θά μπορούσαμε νά τήν ἀπλοποιήσουμε, χρησιμοποιώντας τὰ λόγια τοῦ Παιδαγωγοῦ Gordon L. Foster⁽⁶⁾, πού τονίζει ὅτι, «ἐκτός ἀπό τίς ξερές γνώσεις τῆς ἀριθμητικῆς, ὅτι δηλαδή δύο καί δύο κάνουν τέσσερα, πρέπει οἱ νέοι νά διδάσκονται στά σχολεῖα καί μία ἠθική ἀριθμητική. Ἄς τοὺς διδάξουμε καί ὡς προσπαθήσουμε νά νοιώσουν ὅτι μία ζωὴ ψευτιᾶς ἐξισοῦται μὲ δυστυχία, ὅτι μία ζωὴ βίας σημαίνει ψυχικὴ ὀδύνη καί μαρασμό, ὅτι ἡ ἐπιδιωχθεὶς ἀποκτήσεως μόνον ὑλικῶν ἀγαθῶν ὀδηγεῖ σὲ ἀπογοήτευσι. Ἄλλὰ καί ἡ θετικὴ πλευρὰ πρέπει νά προσφέρεται στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ οἱ μαθηταὶ ἔχουν τὴν εὐκαιρία νά γνωρίσουν τὴν χαρὰ τῆς ἐξυπηρετήσεως, τὴν ἱκανοποίησι τῆς ἐπιμόνου προσπαθείας καί τὴν ἀνταμοιβὴ τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας καί συνεργασίας. Τὸ σχολεῖο πρέπει νά εἶναι ἐργαστήριον ἠθικῶν ἀξιών».

Τὴν ἴδια γνώμη ἔχουν καί πολλοὶ Ἑλληνες παιδαγωγοὶ (Σπ. Καλλιάφας, Ἰ. Ξηροτύρης κ. ἄ.), πού ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν νεότητα καί βλέπουν τὰ προβλήματα τῆς καὶ ἀντιλαμβάνονται πόσο ἀναγκαῖα εἶναι ἡ ἀγωγή, πού στηρίζεται στὸ Πνεῦμα, γιὰ νά περιορισθῇ τὸ παραστράτημα τῆς νεότητος καί νά μορφωθοῦν ἠθικὲς προσωπικότητες. Ἐάν θέλουμε νά μειώσουμε, τονίζουν συχνά, αἰσθύνει τίς αἰτίες τοῦ παραστρατήματος, ἐάν θέλουμε νά διαπαιδαγωγήσουμε σωστοὺς ἀνθρώπους, πρέπει νά κάνουμε τὰ σχολεῖα μας ἐστῆς πραγματικῆς ἀνθρωπιστικῆς, ἠθικῆς, διανοητικῆς, καλαισθητικῆς καί θρησκευτικῆς ἀγωγῆς καί μορφώσεως.

Γιὰ νά ἐπιτύχη ὁμως ἡ παιδεία τοὺς ὑπέροχους αὐτοὺς σκοποὺς τῆς χρειάζεται ὑλικά καί ἠθικά κεφάλαια. Χρειάζεται κτίρια καλά, ἐργαστήρια πανεπιστημιακὰ καί πολλὰ ἄλλα. Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ παιδαγωγούς, πού νά εἶναι ἠθικὲς προσωπικότητες. Χρειάζεται τὸν τύπο τοῦ δασκάλου, πού θά συνδυάζη τὴν πλατεῖα μόρφωσι μὲ τὸ ἀέρεαιον ἠθος, πού θά κἀνῃ μὲ

ἐνθουσιασμό τὸ μορφωτικὸ τοῦ ἔργου καί θά εἶναι ἐπινοητικώτατος σὲ μεθόδους διδασκαλίας καί τρόπους ἐνεργείας, ἐνῶ θά τρέφῃ πολλὴ ἀγάπη στοὺς μαθητὰς του⁽⁷⁾. Αὐτὸς ὁ παιδαγωγός, ὅπως τονίζει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, γίνεται ὁ κυβερνήτης, πού δὲν ἀφίνει τὸ σκάφος τοῦ νέου νά βυθισθῇ στοὺς σκοπέλους τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ «ἀντέχεται ἐρρωμένως τῶν οἰάκων τοῦ παιδὸς ἕως ἂν ἀβλαβὲς καθορμῆσῃ τὸ παιδίον εἰς τὸν λιμένα τῶν οὐρανῶν».

Τὸ πὼς τώρα θά ἀποκτήσουμε τέτοιους παιδαγωγούς ἐδῶ εἶναι τὸ μεγάλο πρόβλημα. Καί εἶναι ἀκριβῶς τὸ πρόβλημα, στὸ ὁποῖο, ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ, νά ποῦμε δύο σκέψεις: Ἡ πρώτη εἶναι ὅτι ἡ Πολιτεία ἐκτός ἀπὸ τὸ οἰκονομικὸ θέμα τῆς παιδείας, πού πρέπει κάποτε μὲ ἠρωϊσμό καί θυσίες νά τὸ ἀντιμετωπίσῃ, ὀφείλει μὲ διάφορα μέσα νά τονώσῃ καί ἐξυψώσῃ στὴν ψυχὴ τῆς νεότητος τὸ ἔργο καί τὴν ἀποστολὴ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἀπὸ τὸ γυμνάσιο, μπορεῖ μὲ βραβεῖα καί ἄλλους τρόπους, νά παρακινή τοὺς καλοὺς στὸ ἦθος καί στὴν ἐπίδοσι μαθητὰς στὸν ἐκπαιδευτικὸ κλάδο. Ἐπίσης μεγαλύτερα στοργὴ καί ἠθικὴ καί ὑλικὴ ὑποστήριξι πρέπει νά δώσῃ στὶς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καί στὶς Ἐκπαιδευτικὰς Σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου, τονώνοντας μὲ κάθε τρόπο τὴν πνευματικὴν ζωὴν καί τὸν ζῆλο τῶν αὐριανῶν παιδαγωγῶν.

Τὸ δεύτερο σημεῖο ἀφορᾷ ὅλους μας: Ὅφειλουμε κάποτε πιά νά σταματήσουμε νά ὑποτιμοῦμε στὶς ψυχὰς τῶν νέων, εἴτε μὲ τὸν λόγο ἢ καί μὲ μόνον τὸν μορφασμό μας, τὸ ἔργο καί τὴν ἀποστολὴ τοῦ δασκάλου. Καί νά ριχτοῦμε σὲ μιὰ εὐγενικὴ προσπάθεια: Μὲ κάθε μέσο νά τονώσουμε στὶς ψυχὰς τῆς νεότητος τὸ ἱερὸ αὐτὸ «κύπυργημα». Δὲν ἀναφέρω ἄλλους τρόπους ἀρκοῦμαι σὲ δύο σημεῖα, πού ἀφοροῦν περισσότερο τίς ὀργανωμένους κοινωνικὲς προσπάθειες. Σύλλογοι, κοινωνικὲς ἐνώσεις κλπ. μποροῦν νά ἀθλοθετοῦν βραβεῖα γιὰ σπου-

(6) Gordon Lynn Foster: «Moral Values and Religions Roots», ἄρθρο στὸ περ. «National Parent-Teacher», Ἀπριλίου 1955.

(7) Βλ. «Ἡμεῖς καί οἱ ἔφηβοι» δύο ἄρθρα στὸ παιδαγωγικὸ περιοδικὸ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή» 1957, σελ. 177 καί 199. Καί Jesse Stuart «The Teaching Example» στὸ περιοδικὸ «National Parent-Teacher», Νοεμβρίου 1955.

δαστὰς Ἀκαδημιῶν καὶ δασκάλους. Ἀκόμα νὰ τονωθῆ κάτι, πὺν ἔχει ὡς τώρα γίνεαι σὲ πολλὰ μέρη: Νὰ ὀργανώνωνται δεξιώσεις ἐκπαιδευτικῶν. Σὲ τέτοιες ὥρες δίνεται ἡ εὐκαιρία ἡ κοινωνία νὰ ἐκφράζη τὴν εὐγνωμοσύνη της στὸν καλὸ παιδαγωγό. Καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι, πὺν ὑποβοηθεῖ τοὺς ἐκπαιδευτικούς μας νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο τους γιὰ τὴ σωτηρία τῆς νέας γενεᾶς.

Μ' αὐτὰ πὺν εἶπαμε, καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα, πὺν γίνονται καὶ πὺν μποροῦν νὰ γίνουν, τὸ σύγχρονο σχολεῖο θὰ γίνη κέντρο πνευματικῆς ἀνόδου τῆς νεότητος. Θὰ παίξη, μὲ τὴ συνεργασία Ἐκκλησίας, οἰκογενείας κ. ἄ. τὸν ἡγετικὸ ρόλο, πὺν ἔχει στὴν διαπαιδαγώγησι τῶν αὐριανῶν πολιτῶν.

Μιὰ ὅμως καὶ βρισκόμεθα στὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ ἐφήβου, ἄς σημειώσουμε πὺς πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν πὺ ἐντατικὰ γιὰ τὴν καταπολέμησι τῶν ἠθικῶν παρεκτροπῶν τῆς νεότητος καὶ ὅλες οἱ πολιτιστικὲς καὶ πνευματικὲς νεανικὲς ὀργανώσεις. Τὰ ἔως τώρα ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, πὺν ἔχουν δώσει ὁ Προσκοπισμὸς, οἱ χριστιανικὲς κινήσεις τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων, τὰ Κατηχητικὰ σχολεῖα, τόσο στὴν Εὐρώπη, ὅσο καὶ στὴν Ἀμερική, ἐνθαρρύνουν πολλοὺς ξένους νὰ μιλοῦν μὲ ἀγάπη γι' αὐτὰ. Συνέδρια, βιβλία, περιοδικὰ συχνὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πλουσία καρποφορία τῶν «Κυριακῶν σχολειῶν» σ' ὅλο τὸν κόσμο. Ἐπίσης πλούσιες σὲ καρποὺς εἶναι οἱ νεανικὲς χριστιανικὲς κινήσεις τόσο τῆς Εὐρώπης, ὅσο καὶ ἄλλων περιοχῶν. Θυμίζω τὴν Ἀγροτικὴ Νεανικὴ Κίνησι (J.A.C), τὴν Ἐργατικὴ (J.O.C.) καὶ τὴν Φοιτητικὴ (J.E.C.), ὅπως καὶ τὶς νεώτερες κινήσεις τοῦ ἐμπνευσμένου κληρικοῦ Courtois (Coeurs Vaillants καὶ Ames Vaillantes), πὺν μὲ κέντρο τὸ Βέλγιο καὶ τὴ Γαλλία ἔχουν ἐπεκταθῆ καὶ ἄλλοι, φέροντας ἀρκετοὺς καρποὺς. Στὴν πολύτιμη, ντοκουμενταρισμένη ἔρευνα «La Jeunesse en Peril» (στὸ Informations Catholiques Internationales, Mai 1958) μνημονεύονται καὶ τὰ «Κέντρα Ἐργαζομένων Νέων» καὶ τὰ «Equipes d' Amitié» τῆς Γαλλίας σὰν πολύτιμοι παράγοντες στὴν ἀποτοξίνωσι τῆς νεολαίας καὶ στὴν πνευματικὴ της καλλιέργεια. Ἀκόμα στὴ Γερμα-

νία, ὅπως ἐτόνισε σὲ μιὰ τελευταία του διάλεξι στὸν «Παρνασσό» ὁ καθηγητῆς κ. Βουρβέρης, ὑπάρχει ἀξιόλογη καὶ πλουσία σὲ καρποὺς χριστιανικὴ κίνησις νέων. Λειτουργοῦν, εἶπε, «ἐν Χριστῷ ἐντευκτήρια καὶ λέσχαι μετὰ βιβλιοθηκῶν, χριστιανικὰ οἰκοτροφεῖα, παιδικαὶ κατασκηνώσεις καὶ ἐξοχαί, συσσίτια κλπ.», ὅπου οἱ νέοι βοηθοῦνται ν' ἀντιδρῶν στὸ σύγχρονο κύμα τοῦ κακοῦ καὶ μορφώνουν ἠθικὴν προσωπικότητα. Σὲ πὺ διεθνῆ πλαίσια κινοῦνται οἱ YMCA καὶ YWCA, ὅπως καὶ τὸ νεανικὸν τμήμα τοῦ Παγκοσμίου Συμβ. τῶν Ἐκκλησιῶν (W.S.C.F.), πὺν, σὲ μερικὲς χῶρες ἀποδίδουν ἀρκετὰ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θέλω νὰ ὑπογραμμίσω καὶ τὴν νεωτάτη προσπάθεια τοῦ «Συνδέσμου», πὺν ἐνώνει ὅλες τὶς ὀρθόδοξες νεανικὲς κινήσεις τοῦ κόσμου σὲ κοινὴ προβολὴ τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν σύγχρονη ἐποχὴ μας.

Καὶ ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς τὰ πράγματα εἶναι ἀρκετὰ εὐχάριστα. Ἡ ἔως τώρα πείρα, τόσο στὰ Κατηχητικὰ σχολεῖα, ὅσο καὶ στὶς χριστιανικὲς κινήσεις τῶν νέων, (Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις, Χριστιανικὸς Ὀμιλος Φοιτητῶν, Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐργαζομένης Νεολαίας κ. ἄ.) εἶναι πλουσία καὶ ἐνθαρρυντικὴ. Βέβαια ἡ γραμμή, πὺν ἐφαρμόζεται, τοῦ «λάθε βιώσας» δὲν ἐπιτρέπει πλήρη ἐνημέρωσι στὰ ἀποτελέσματα. Πάντως πλουσία φαίνονται στὴν κοινωνικὴ ζωὴ οἱ καρποὶ τους, σημειῶνει ὁ Ἱ. Παπαγερακῆς, διευθυντῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Θεσσαλονίκης σ' ἓνα του ἄρθρο⁽⁸⁾. Τὰ ἴδια ὑποστηρίζουν καὶ ἄλλοι κοινωνικοὶ μελετηταὶ καὶ ἐπιστήμονες, ὅπως οἱ ἀκαδημαϊκοὶ Μ. Γερουλάνος, Π. Μπρατσιώτης, οἱ καθηγηταὶ Σ. Καλλιᾶφας, Γ. Ράμμος κ. ἄ.

Ἔστερα ἀπ' αὐτὰ ἡ τόνωσις τῶν πνευματικῶν νεανικῶν κινήσεων καὶ ἡ δημιουργία καὶ νέων τέτοιων προσπαθειῶν εἶναι ἀπὸ τὰ πὺ ἀπαραίτητα προληπτικὰ μέτρα κατὰ τῆς σημερινῆς καταπτώσεως τῆς νεότητος. Καὶ εἶναι εὐχάριστο ὅτι ὅσο περνᾷ

(8) «Μέτρα διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐπιδράσεων τοῦ τελευταίου πολέμου εἰς τὸν τομέα τῆς ἠθικότητος» («Δελτίον Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν» 1956 σελ. 164).

ὁ καιρός, ὄλο και περισσότεροι ἀρμόδιοι⁽⁹⁾ ἐνισχύουν τίς πνευματικές αὐτὲς προσπάθειες. Δυστυχῶς ὁμως δὲν λείπουν και οἱ ἀντιδρώντες, μὲ τὴν πέννα ἢ τὸν λόγο, στίς πνευματικές αὐτὲς ἐργασίες. Σ' αὐτούς, ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ποῦμε, ὅτι δὲν ἀγαποῦν—και ἄς ὑποστηρίζουν τὸ ἀντίθετο—τὴν νεότητα.

★

Ἡ ἠθική ἐξυγίανσις τῆς κοινωνίας—πρᾶγμα ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἀναχαίτισι τοῦ ἐφηβικοῦ και νεανικοῦ παραστρατήματος—εἶναι ἓνα πολυσύνθετο και ἐξαιρετικά δύσκολο πρόβλημα. Μὰ ἂν θέλουμε νὰ γίνῃ κάτι τὸ βασικό γιὰ τὴν πνευματική ἀνύψωσι τῆς νεότητος, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ γίνον πολλά πράγματα και στὸ εὐρύτερο περιβάλλον, μέσα στὸ ὁποῖο ζῆ και κινεῖται ὁ νέος. Πρέπει κάθε τι ποῦ τοῦ προσφέρει ἢ κοινωνία νὰ τοῦ μεταδίδῃ ὑγεία και ὄχι νὰ τὸν μολύνῃ. Ἀνάγνωσμα, θέαμα, ἀκρόαμα, ὄλα ὀφείλουν νὰ συμβάλλουν στὸ ἠθικὸ ἀνάεσμα τῆς νεότητος, τονίζει και ὁ Francois Goust στὸ βιβλίο του «L' adolescent dans le monde contemporain» (Paris 1945).

Ζητοῦμε ἀπὸ τὸν τύπο νὰ παύσῃ νὰ σκορπᾷ και νὰ προπαγανδίζει συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ τὸ ἀρρωστιάτικο και φτηνὸ πνεῦμα. Νὰ μὴν ἐπιδιώκῃ τὸ θόρυθο και τὸ ἐντυπωσιακό. Νὰ μὴ νοθεύῃ τὴν ὁμορφιά, τὴν ἀλήθεια, τὴν δικαιοσύνη. Νὰ παύσῃ ν' ἀσχολῆται μόνο μὲ περιγραφὰς ἐγκλημάτων και ἐξευτελιστικῶν ὑποθέσεων, και νὰ δίνῃ τίς στήλες του γιὰ τὴν ἐξιστόρησι γενναίων πράξεων και ἔργων εὐγενοῶν. Ἰδιαίτερος, ἐπειδὴ τὸ θέμα μας εἶναι τὸ ἀνάεσμα τῆς νεότητος, τονίζουμε τὴν ἀνάγκη ὅπως οἱ ἐφημερίδες τόσο τῶν Ἀθηνῶν, ὅσο και οἱ ἐφημερίδες τῶν ἐπαρχιακῶν κέντρων ἀσχολοῦνται περισσότερο μὲ ἡρωϊκὰς πράξεις νέων ἢ παιδιῶν. Ἀκόμα θὰ εἶχαμε νὰ προτείνουμε και τὴν δημιουργία, εἰ δυνατόν, εἰδικῆς νεανικῆς στήλης στίς ἐφημερίδες. Ἡ στήλη αὐτὴ μπορεῖ νὰ

περιλαμβάνῃ ὕλη κατάλληλη γιὰ νέους (ἐγκυκλοπαιδικὰ, μορφωτικά, πνευματικά θέματα) ἢ ζητήματα γύρω ἀπὸ τὴν νεότητα⁽¹⁰⁾. Ἐὰν κάποτε υπάρξῃ μιὰ τέτοια τάσις ἐξυγιάνσεως τοῦ καθημερινοῦ τύπου, τότε μόνο θὰ μπορέσῃ νὰ βοηθήσῃ κ' αὐτὸς στὴν ἠθικὴ ἀνοδο τῶν νέων μας⁽¹¹⁾.

Παρόμοια ἰσχύουν και γιὰ τὸ περιοδικὸ και τὸ βιβλίο. Ἄς σταματήσουν κάποτε κ' αὐτὰ νὰ παρουσιάζουν κάθε ἠθικὴ παρεκτροπὴ σὰν κατόρθωμα, και ἄς μᾶς δώσουν τὸν τύπον τοῦ νέου, ποῦ ἀγωνίζεται στὸν τομέα τῆς ἠθικῆς. Ἀκόμα ἄς παρουσιάζουν ἀπὸ τὴν πλουσία ἐλληνοχριστιανικῆς μας ἱστορίας πρῶτοτα ἐυγενῆ, μορφὲς ἱερές, ποῦ ἐπάλαυψαν στὴ ζωὴ και ἐνίκησαν. Ὡς ὅτου ὁμως αὐτὰ γίνον καθολικὴ πραγματικότης—μερικὴ πραγματικότης εἶναι—πρέπει ἢ κοινωνία, τὸ σχολεῖο, ἢ οἰκογένεια, ὄλοι μας, νὰ νοιώσουμε και νὰ πιστέψουμε τὸν κίνδυνο, ποῦ διατρέχουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ κακὸ ἔντυπο και νὰ κάνουμε τὸ πᾶν γιὰ νὰ τὰ προφυλάξουμε ἀπ' αὐτὰ, δίνοντας τὸ καθαρὸ περιοδικὸ και τὸ καλὸ βιβλίο. Κι' ὅταν λέμε καλὸ περιοδικὸ και βιβλίο, δὲν ἐννοοῦμε βέβαια ἐκεῖνα, ποῦ ἐξυψηρετοῦν ἀπλῶς τὴ διασκέδασι τοῦ παιδιοῦ και τοῦ ἐφήβου και ἱκανοποιοῦν τὴ δίψα του γιὰ διάεσμα, παρὰ και κάτι πιὸ πέρα ἀπ' αὐτό, πέρα ἀπὸ τὸ ἀπλῶς ἀθῶο και τὸ ἀπλῶς ἠθικὰ ρηχό, τὸ περιοδικὸ και τὸ βιβλίο, ποῦ προσφέρει κάτι γιὰ τὴ πνευματικὴ ἀνάπτυξι τοῦ παιδιοῦ, τὸ βιβλίο, ποῦ καταυθύνει τὸ νέο στὰ ἐυγενῆ ἰδανικά⁽¹²⁾.

(10) Στὸς χριστιανικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης τὸ θέμα τοῦ παιδικοῦ τύπου συζητεῖται πολὺ (βλ. «Information et évangélisation. Presse, Cinema, Radio, Television», Paris 1954).

(11) Ἰ. Ξηροτύρη, «Τὰ αἷτια τοῦ παραστρατήματος στὰ παιδιὰ και στοὺς ἐφήβους», Θεσσαλονίκη 1958.

(12) Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ ἀρκετὰ περιοδικὰ και βιβλία, ποῦ μποροῦν νὰ βοηθήσουν τὸν ἐφήβο και τὸν νέο στὴν πνευματικὴ του οἰκοδομή. Ἄς περιοριστοῦμε σὲ λιγοστά: Τὰ ἔργα τῆς Π. Δέλτα, τοῦ Λέοντος Μελά, και πιὸ σύγχρονα, οἱ παιδικὲς και νεανικὲς ἐκδόσεις τῆς «Δαμασκοῦ», τῆς «Ζωῆς», τῆς «Ἀποστολικῆς Διακοσίας», τὰ βιβλία τοῦ Toth, τοῦ Jean le Presbytre, ποῦ

(9) Πλήθος ἐγκυκλίων ἔχουν βγάλει τὰ ὑπουργεῖα Παιδείας και Ἐσωτερικῶν, ὅπου συνιστοῦν στίς ἀρχὲς τὴν ἐπέκτασιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων και τῶν ἄλλων νεανικῶν κινήσεων.

Στὸ θέμα καθαρῶς τοῦ σύγχρονου κινηματογράφου ἔχουν γραφῆ καὶ γράφονται τόσα πολλά, πὺ κάθε τι θὰ φανῆ «κοινὸς τόπος». Κι' ὅμως εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἐπαναλάβουμε, ὅτι ἂν θέλουμε νὰ σώσουμε τὴ νεότητα, πρέπει νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸν κινηματογράφο νὰ σεβαστῆ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὶς αἰώνιες ἀξίες, νὰ μὴ ἐξευτελίξῃ τὴ γυναῖκα, νὰ σταθῆ μ' εὐλάβεια ἐμπρὸς τὴν οἰκογένεια καὶ τὸ παιδί. Λέν ζητοῦμε ἀπὸ τὸν κινηματογράφο νὰ κἀν κήρυγμα. Ψυχαγωγία εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἡ 7η τέχνη, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες καλὲς τέχνες, ἀλλὰ νὰ εἶναι μία ψυχαγωγία ἀνθρώπινη, νὰ σέβεται δηλαδὴ τὴν πνευματικὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου. Νὰ μὴ παρουσιάξῃ τὸ ἠθικὸ κακὸ σὰν κάτι φυσικὸ ἢ καὶ ἐλκυστικὸ. Καὶ ἂν χρειασθῆ νὰ παρουσιάσῃ τὸ ψέμμα καὶ τὴν ἀπάτη, τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν ἀνηθικότητα, νὰ τὰ δείξῃ ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς σὰν πάθη, πὺ βασανίζουν τὸ πνεῦμα, καταστρέφουν τὴν ἐλευθερία, ἀποκτηνώνουν τὸν ἄνθρωπο καὶ συγχρόνως τὸν κάνουν αἴτιον ἀδικίας καὶ θλίψιμος στοὺς ἄλλους. Πρέπει νὰ καταλάβουμε καλὰ ὅτι ὁ κινηματογράφος θὰ συνεχίσῃ ἀνάμεσα στὴ νεότητα τὸ βλαπτικὸ τοῦ ἔργου, πὺ μᾶς δείχνουν οἱ στατιστικὲς καὶ τὰ ἀστυνομικὰ δελτία, ἐφ' ὅσον θὰ συνεχίσῃ, κατὰ τὸ μεγαλύτερό του ποσοστό, νὰ μὴ παρουσιάξῃ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀρετῆς, τοῦ ἀληθινοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀγνῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς⁽¹³⁾.

Ἐὰν ὅμως ὁ κινηματογράφος, ὅπως ἐλέχθη στὸ Διεθνὲς Κινηματογραφικὸ Συνέδριο τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1947, χρησιμοποιοῦσε τὴν ἐπίδρασί του γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν διάδοσι τῆς ἀληθείας, τῆς τιμιότητος, τῆς ἠθικῆς, ἔαν ἔδειχνε ἀνάγλυφα τὶς βα-

σικὲς ἀρετὲς μᾶς ζωῆς ὠραίας καὶ γεμάτης ἀγαθοεργίας, ἔαν ἐξυμνοῦσε τὶς πηγὲς τῆς εὐγενείας καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ, τὴν ἀγάπη στὴν οἰκογένεια, στὴν θρησκεία καὶ στὴν πατρίδα, θὰ συνεργαζόταν ἀποτελεσματικὰ στὴν ἐκπαίδευσί τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα τῆς νεότητος καὶ θὰ συνέβαλλε πολὺ στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ τῆς ἀνύψωσι.

Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ τώρα τελευταίως ἀρχισαν νὰ τονίζουν καὶ Ἕλληνες δημοσιογράφοι καὶ συγγραφεῖς, πὺ ζητοῦν ἀπὸ τὸ Κράτος αὐστηροτέρα λογοκρισία καὶ τονίζουν τὴν ἀνάγκη ὁ κινηματογράφος ν' ἀνυψωθῆ ἀπὸ τὸ τέλμα, πὺ βρίσκειται, γιὰ νὰ γίνῃ παιδαγωγὸς τῆς νεότητος. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἄρκει. Πρέπει ὅλοι μας, ὄχι μόνο νὰ κρατοῦμε μακριὰ τὰ παιδιά μας ἀπὸ τὸ κακὸ ἔργο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ λόγο καὶ τὴν πέννα, νὰ ἐνισχύουμε τοὺς εἰσαγωγεῖς κινηματογραφικῶν ταινιῶν νὰ φέρουν καλὲς ταινίες. Ἐπίσης πρέπει νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας παραγωγούς, νὰ γυρίζουν ταινίες μὲ πὺ πολὺ ἀγνό, καθαρὸ ἐλληνικὸ χρῶμα⁽¹⁴⁾.

Μήπως τὰ ἴδια δὲν ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸ θέμα τοῦ ραδιοφώνου καὶ, στὸ ἐξωτερικὸ, τῆς τηλεοράσεως; Καὶ τὸ ραδιόφωνο, ἔαν θελῇ νὰ μετάσχῃ στὴν πνευματικὴ αὐτὴ ἐκστρατεία πρέπει νὰ κἀν μὴ εἰλικρινῆ καὶ σωτήρια αὐτοκριτικὴ καί, ξεκαθαρίζοντας κάθε σάτιο, νὰ μεταδίδῃ καθαρὴ πνευματικὴ καὶ ἐλληνικὴ τροφή μὲ τὶς καλλιτεχνικὲς τοῦ ἐκπομπῆς καὶ τὴν ψυχαγωγία του. Ἐγραφε πρὸ καιροῦ κάποιος: «Τὸ ραδιόφωνο πρέπει νὰ εἶναι ὁδηγὸς ἐκπολιτιστῆς, δύναμις πὺ ν' ἀνεβάξῃ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο, δάσκαλος, πὺ νὰ δίνῃ μαθήματα αἰσθητικῆς καὶ νὰ καλλιεργῇ τὸ γούστο... ψυχαγωγός, πὺ νὰ τέρπῃ, χωρὶς χυδαιότητες καὶ ἀνοησίες». Ἔτσι μόνο καὶ οἱ νέοι, πὺ παρακολουθοῦν τὶς ἐκπομπῆς του, δὲν θὰ κλονίζονται στὶς ἠθικὲς τους

ἔχουν μεταφρασθῆ καὶ στὴ γλῶσσα μας, καὶ ἄλλα καλὰ βιβλία, πὺ κυκλοφοροῦν γιὰ νέους καὶ παιδιά (ἐκδ. Ἀλικιώτῃ κλπ.), ὅπως καὶ τὰ γνωστὰ περιοδικὰ «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Νεότητος», «ἡ Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ», «Χαρούμενα Παιδιά», «ἡ Παιδικὴ Χαρά» καὶ ἄλλα, πὺ μπορεῖ εὐκόλως ὁ καθένας νὰ βρῆ.

(13) Βλ. «Κινηματογράφος καὶ νεότης» ἐκδ. «Ζωῆς». — Θεοδ. Καστανά: «Κινηματογραφικὴ ἀγωγή», Θεσσαλονικὴ 1953. — Daniel Parker: «Puissance et responsabilité du film», Paris 1945 κ. ἄ.

(14) Παρόμοια θὰ μπορούσαν νὰ λεχθοῦν καὶ γιὰ τὸ σύγχρονο θέατρο. Γιὰ νὰ συμβάλῃ καὶ αὐτὸ στὴν ἀνύψωσι τῆς νέας γενεᾶς, θὰ πρέπει νὰ τείνῃ νὰ μιμηθῆ τὸ ἀρχαῖο θέατρο, πὺ ἦταν μέσο ἀγωγῆς καὶ ἐξυμώσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῆς νεότητος. (Κάπου-κάπου παρουσιάζονται εὐτυχῶς καὶ τέτοια ἔργα («Τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ» κλπ.).

ἀρχές, αλλά θα τονώνονται στον ἀγώνα της ζωής⁽¹⁵⁾.

★

Ἄλλ' εἶναι καιρός, ἀφίνοντας τοὺς διαφόρους τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, πού πρέπει νὰ πάρουν μέρος στὴν πνευματικὴ ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀνύψωσι τῶν νέων, νὰ τονίσουμε ὅτι ὄλοι μας, καὶ μάλιστα ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς ἐποχῆς, πρέπει νὰ δώσῃ στοὺς νέους γνήσια ἰδανικὰ καὶ σωστὰ πρότυπα ζωῆς.

«Κάποια στιγμή, γράφει ὁ Τερζάκης, ἡμερολογιακὰ ἀπροσδιόριστη, ἀλλὰ ἱστορικὰ προσδιορισμένη, ὁ κόσμος, πού εἶχε τὴν εὐθὴν τῶν κόσμου, οἱ τάξεις δηλαδὴ οἱ πιὸ εὐνοημένες ἀπὸ τὴν διαμόρφωσι τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος, κατὰλαβαν, πὼς οἱ ἀρχές καὶ ἀξίες, πού διεφήμιζαν, ὅταν τὶς χρειαζόντουσαν» δὲν εἶχαν πιά πέρασι. Τὰ ἰδανικὰ τοῦ παλιοῦ ὑλιστικοῦ κόσμου γκρεμίσθηκαν. Καὶ τὸ χάος τὸ πνευματικὸ ἤρθε καὶ ἔστησε τὸ θρόνο του στὶς ψυχές μας, καὶ ὁ φόβος στὶς ἀναμεταξύ μας σχέσεις.

Ἔτσι οἱ νέοι, ὅπως διεπιστώθηκε σὲ ἕνα διεθνὲς συνέδριο, πού ἔγινε τελευταῖα στὶς Βρυξέλλες καὶ ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος, δὲν γνωρίζουν πιά σὲ τί πρέπει νὰ πιστεύουν, ποιὲς ἀξίες πρέπει νὰ υπερασπίζονται ἢ νὰ καταστρέφουν, ποῖα ἰδανικὰ νὰ ἐγκολπωθοῦν καὶ ποῖα νὰ ἀπορρίψουν. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ μένουν μετέωροι καὶ νὰ φθάνουν στὴν ἀδιαφορία καὶ στὸν «ῶχαδελφισμό» ἢ νὰ παρασύρουντ ἀπὸ συστήματα, πού συχνότατα τοὺς προοίδουν καί, ἄλλοτε, τοὺς ὀδηγοῦν στὸ ἠθικὸ παραστράτημα.

Μπρὸς σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι «κατεπιγόντως» ἀναζητοῦνται ἰδανικὰ γιὰ τὰ νιάτα. «Νὰ ἐξυρεθοῦν νέα ἰδανικὰ! Τὰ παλιά... πάλωσαν. Οἱ νέοι ἔχουν ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ ἰδανικὰ. Πρέπει νὰ τοὺς τὰ προμηθεύουμε», ἐπαναλαμβάνουν πολλοὶ σήμερα. Λέγοντας ὅμως «νέα» ἰδανικὰ, τί τάχα νὰ ἐννοοῦν; Ἄλλοι θέλουν ἐπιγόν-

τως νὰ ξεσκονισθοῦν τὰ παλιά, νὰ συνταιριαθοῦν ἐπιτήδεια σὲ νέους συνδυασμούς, ἔτσι ὥστε νὰ ὑπηρετήσουν τὶς καινούργιες ἀνάγκες, ἢ ἄλλοι προτείνουν νέα ἐπαναστατικὰ ὑλιστικὰ ἰδανικὰ στὰ νιάτα τοῦ αἰῶνος μας.

Δυστυχῶς ὅμως ὄλοι, ἢ σωστότερα οἱ περισσότεροι, ἀγνοοῦν ἢ θεληματικὰ παραμερίζουν τὴν πνευματικὴ ἀποθήκη, πού αἰῶνες ἔθρεψε μεγάλους καὶ νέους μὲ τὰ πιὸ ὑπέροχα, τὰ πιὸ γνήσια, τὰ πιὸ ἀληθινὰ ἰδανικὰ, τὸν Χριστιανισμό. Βεβαίως, κάπου-κάπου ἀκούγονται καὶ φωνές, πού θυμοῦνται μαζί μὲ ἄλλα καὶ τὸν Χριστιανισμό καὶ λένε πὼς «οἱ νέοι θὰ ξαναποκτήσουν ἰδανικὰ μὲ τὴν στροφή πρὸς τὸν ἄνθρωπο, πρὸς τὴν ἠθικὴ του προσωπικότητα, ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἀπεργάστηκαν ἡ ἑλληνικὴ σκέψις, ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ πνευματικὴ παράδοσις τῶν νεωτέρων χρόνων...» (Κωνσ. Μεραναῖος). Μὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ γίνῃ ἕνα καλύτερο ξεκαθάρισμα καὶ ἕνα ἀποφασιστικότερο βῆμα. Πρέπει ἡ ἡγεσία τῆς ἐποχῆς μας νὰ πιστεύῃ ὅτι ἡ ἀστείρευτη γηγῆ πνευματικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδανικῶν εἶναι ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια. Καὶ πιστεύοντας τοῦτο ὀφείλει νὰ γίνῃ ὁ κήρυξ καὶ ὁ ἀγωγὸς τῶν μεγάλων τῆς ἰδανικῶν. Τὰ ἔργα τῆς, λογοτεχνικά, καλλιτεχνικά, εἶναι πιά καιρὸς τὰ ἀκατάλυτα πνευματικὰ ἰδανικὰ τῆς πίστεως, τῆς ἀρετῆς, τοῦ καλοῦ, νὰ προβάλλουν στὰ νιάτα στὴν σύγχρονη ταραγμένη μας ἐποχῆ.

Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ κάνουμε καὶ ὄλοι μας, διότι ὄλοι μας ἐρχόμεθα ἄλλος λιγώτερο καὶ ἄλλος περισσότερο σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν νέα γενεά. Ὅλοι μας ὀφείλουμε νὰ ἀποτοξινωθοῦμε ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς ὑλιστικῆς νοστοροπίας, νὰ ἀποτινάξουμε τὴν μέθη, πού φέρνει ἡ θεοποίησις τῆς τεχνικῆς καὶ νὰ ἐγκολπωθοῦμε τὶς αἰώνιες ἀξίες. Μᾶς χρειάζεται μιὰ ἐπανάστασις στὴν κοσμοθεωρία μας. Μιὰ ἐπανάστασις, πού θὰ ἐγκαθιδρύσῃ πάλι τὴν Πίστι καὶ τὰ ἰδανικὰ τῆς στὴν ψυχὴ μας καὶ θὰ μᾶς κἀνὴ διαγγελεῖς τοὺς στὴν σύγχρονη νεότητα.

Ἔτσι μόνο τὸ πνευματικὸ κενὸ πού νοιώθει, πολλὰς φορὲς, ἡ σημερινὴ νεότης θὰ πληρωθῇ. Ἡ Πίστις, πού ἔχει κλονισθῆ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς θὰ στήσῃ πάλι τὸν θρόνο

(15) Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἄς ὑπογραμμίσουμε τὴν ἀξιοπρόσεκτη προσπάθεια τῆς Ἄντ. Μεταξά μὲ τὴν «Ἔρωτα τοῦ Παιδιοῦ». Συγχρόνως ὅμως ἐρωτᾶμε γιὰτί σταμάτησε ἢ ἀρκετὰ προσεγμένη ἔκπομπὴ «Κοντὰ στοὺς νέους καὶ στὶς νέες τῆς Ἑλλάδος»;

της έχει. Τὰ ιδανικά τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ πού σήμερα, συχνά, περιφρονοῦνται, θὰ πάρουν πάλιν τὴν θέσι, πού τοὺς ἀρμόζει καὶ οἱ νέοι ὄχι μόνο δὲν θὰ κινδυνεύουν νὰ παρασυρθοῦν στὸν ἠθικὸ γκρεμό, νὰ χαθοῦν στὸ τέλμα τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνωνται οἱ πρωτοπόροι στὴν πνευματικὴ πορεία, γιὰ μιὰ ἀληθινὰ καινούργια τάξι στὸν κόσμον⁽¹⁶⁾.

Τὸ δεῦτερο θεμελιακὸ σημεῖο εἶναι αὐτό, πού εἶπε κάποτε ὁ Ε. Χούβερ: «οἱ νέοι δὲν ἔμποροῦν νὰ ἀποκτήσουν ἦθος καὶ καλὴ συμπεριφορά, ἂν δὲν ἔχουν αὐτὰ οἱ μεγαλύτεροί τους...». Τὴν ἴδια ἀλήθεια πονεῖ καὶ ὁ παιδαγωγὸς Gordon L. Foster μὲ τὴν ἐπιγραμματικὴ φράσι: «οἱ μεγάλοι κρατοῦν τὰ κλειδιά τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν νέων». Γι' αὐτὸ πρέπει ἐμεῖς πρῶτοι νὰ ἐφαρμόζουμε τίς ἠθικὲς ἀρχές στὴ ζωὴ μας. Ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι περισσότερο δύσκολο ἀπ' ὅσο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἀλλὰ διαφορετικὰ πῶς θὰ βοηθήσουμε τοὺς νέους, ἂν δὲν ζοῦμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι μιὰ ἀνώτερη ζωὴ; Ἐπιθυμοῦμε ἢ νεολαία νὰ ἐκτιμᾷ τὴν τιμότητα; ἐμεῖς πόσο τὴν ἐκτιμᾶμε; Θέλουμε νὰ ἐπιτύχη στὸ γάμο γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐπιτυχημένη οἰκογένεια; τί παραδείγματα θὰ δώσουμε; Θέλουμε τὰ παιδιά νὰ ἀγαποῦν τὴν ἠθικὴ; σὲ ποιά σχέσι βρισκόμεθα ἐμεῖς μὲ τὴν ἀρετὴ αὐτή; κ.ο.κ.

(16) G. Courtois: «Pour réussir auprès des enfants», Paris 1953. Καὶ Maurice Debesse, Professeur à la Faculté de Lettres de Strasbourg: «L'adolescence», Paris 1955.

Ἐφθάσαμε ἔτσι στὸ πῶ λεπτὸ καὶ ἀποφασιστικὸ σημεῖο. Τώρα ἔχει ὁ νέος κάθε δικαίωμα νὰ κἀνὴ τὴν ἐπαλήθευσι. Ζοῦμε ἐμεῖς ὅσα σ' ἐκείνον προτρέπουμε; Ἐὰν ὄχι, τότε δύσκολα ὁ νέος μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ ἔμπρός. Ἐὰν ὁμως ναί, τότε θὰ ἀναρριχηθῆ στὸν βράχο τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς μὲ στόχο τὴν κορυφὴ. Γι' αὐτὸ τονίζουμε ὅτι ἡ ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἐξυψώσι τῆς νεότητος ἀπὸ τὴ δική μας ψυχὴ ἀρχίζει. Ἀπὸ τὴν αὐτοκαλλιέργεια ὄλων μας, πού ἐρχόμεθα σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ νιάτα, ἐξαρτᾶται, κατὰ πολὺ, ἡ πορεία ζωῆς, πού παίρνει ἡ νέα γενεά. Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρα, πνευματικὴ ζωὴ μας συνδέεται ὡς ἓνα σημεῖο, καὶ ἡ ζωὴ πού θὰ κάνουν οἱ νέοι. Γι' αὐτὸ οἱ καιροὶ μας ἀπαιτοῦν ὅλοι μας, ἀλλ' ἰδίως οἱ πνευματικοὶ ἠγέται, νὰ ἀποκτήσουν ἦθος, νὰ καλλιεργήσουν ἠθικὴν προσωπικότητα, νὰ γίνων ἀνώτεροι ἄνθρωποι. «Ἄς μὴ πλησιάζουμε τοὺς νέους, τονίζει ὁ François Mauriac⁽¹⁷⁾, παρὰ μόνο ἂν ἔχουμε νὰ τοὺς μοιράσουμε καλὸ ψωμί. Διότι ἓνα πλῆθος ἀπὸ πεινασμένα παιδιά δὲν ἐξετάζουν ποτὲ τὴν τροφὴ, πού τοὺς ρίχνουν. Καλύτερα νὰ ἀποτραβιώμαστε ἀπὸ κοντὰ τους, ἂν τὰ χέρια μας εἶναι ἄδεια ἢ γεμάτα δηλητήριο. Τοῦλάχιστον ἂς μᾶς βοηθήσουν ὅλα αὐτὰ τὰ πρόσωπα, ὅλα αὐτὰ τ' ἀπλωμένα χέρια, νὰ συνειδητοποιήσουμε τὴν ἴδια μας τὴν εὐθύνη καὶ νὰ καλλιεργήσουμε τὴν ἀρετὴ, ὥστε νὰ εἴμεθα φ ὡς τ ο ὕ κ ὀ σ μ ο υ!»!

Ι. ΕΡΜΩΝΙΚΟΣ

(17) François Mauriac: «Τὰ νιάτα». Μετ. Γιάννη Λάμψα, Ἀθήναι 1948.

Λ Ι Π Ο Τ Α Ξ Ι Α

Ὁ εὐέλπις δραπέτευσε κ' ἀφῆκε στὴν σχολὴ
τὸ κράνος μὲ τὸ στέμμα, τὸ σπαθὶ στὴν θήκη.
Στὰ κάγκελα πηδώντας σχίζει τὸ μανίκι,
ματώθηκε, λερώθηκε, πετάει τὴν στολή.
Γυμνὸς στὸ μῆλο σέρπει τῆς χαρᾶς... σκουλίκι!

E. ΜΑΪΝΑΣ

Π Ρ Ο Σ Τ Α Σ Π Η Γ Α Σ

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἀσχολεῖται τὸ περιοδικὸν αὐτὸ μὲ τὴν στροφὴν πρὸς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας⁽¹⁾. Εἶναι ὁμως χαρακτηριστικόν, ὅτι ἡ σύγχρονος αὐτῆ πνευματικὴ κίνησις γίνεται δλονὲν καὶ ἰσχυροτέρα. Σὺν τῷ χρόνῳ διαμορφώνεται εἰς ἓνα πραγματικὸν ρεῦμα ἐπιστροφῆς εἰς τὰς γνησίας καὶ ζωογόνους πηγὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ μὴ νομίση κανεῖς, ὅτι τὸ ρεῦμα αὐτὸ ὑποκινεῖται ἀπὸ ἓνα ἐνδιαφέρον ἀπλῶς θεολογικὸν ἢ φιλολογικόν. Οὐτε πρόκειται διὰ μίαν ἀρχαιολογικὴν ἀναδίφησιν. Ἡ στροφὴ πρὸς τοὺς Πατέρας εἶναι μία ζωτικὴ ψυχικὴ ἀνάγκη τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Εἶναι μιὰ ἔντονος ἀναζήτησις πρὸς κάτι γνήσιον καὶ οὐσιαστικόν. Ὁ σημερινὸς σκεπτόμενος ἄνθρωπος διψᾷ δι' ἓνα ἐσωτερικὸν πλουτισμόν. Καὶ διὰ τοῦτο στρέφεται πρὸς τὰς πηγὰς. Ἀλευθύνεται πρὸς τοὺς γνησίους ἐκείνους ἐργάτας καὶ ἡγέτας τοῦ ἀρχαίου Χριστιανισμοῦ, πρὸς τοὺς «δυνατοὺς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ» καὶ ζητεῖ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιμόνως ἓνα μήνυμα, ἓνα φῶς ὀδηγητικόν.

Αὐτὴν τὴν σύγχρονον δίψαν καὶ ἀναζητήσιν παρουσιάζουν ἔκδηλον μερικὰ πρόσφατα πνευματικὰ γεγονότα τῆς Δύσεως καὶ συγκεκριμένως ὀρισμέναι ἐπιστημονικαὶ συναντήσεις ἀφ' ἑνὸς καὶ διάφοροι ἐκδόσεις ἀφ' ἑτέρου.

Δὲν εἶναι μόνον τὰ εἰδικὰ πατρολογικὰ συνέδρια πού ἤρχισαν νὰ συγκαλοῦνται εἰς τὴν Ὁξφόρδην χάρις εἰς τὸν ἀκαταπόνητον ζῆλον τοῦ F. L. Cross⁽²⁾. Μὲ ἰδιαίτε-

ρον ἐνδιαφέρον μελετοῦν τοὺς Πατέρας καὶ τὰ ἐκάστοτε Βυζαντινολογικὰ συνέδρια. Τὸ τελευταῖον τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον συνήλθε κατὰ τὸ περασμένον θέρος εἰς τὸ Μόναχον, ἐπρόβαλε δύο κυρίως μεγάλα θέματα πού ἀφοροῦν τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν καὶ Θεολογίαν: Τὸ θέμα τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τὸ θέμα τοῦ πατριάρχου Φωτίου. Διὰ τὸν βυζαντινὸν μυστικισμὸν ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἡ ἐντύπωσις, ὅτι εἶναι κάτι τὸ παράξενον καὶ ἀπόκοσμον, ἐκκεντρικὸν καὶ νοσηρὸν. Μὲ τὰς σπουδαίας ἀνακοινώσεις πού ἔκαμαν ἐπιστήμονες τῆς περιορῆς τὸν Sherwood καὶ Hausherr, Κριβοσέιν καὶ Φλορόφοσκυ ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ μυστικισμὸς τῶν Βυζαντινῶν Πατέρων ἀπὸ τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ μέχρι τοῦ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου εἶναι ἓνα βαθύ πνευματικὸν ρεῦμα ὑγείας καὶ ζωῆς, πνευματικότητος καὶ θεολογίας. Ἀλλὰ καὶ τὸ θέμα περὶ τοῦ Μεγάλου Φωτίου προεκάλεσε τεράστιον ἐνδιαφέρον. Τὸ χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι τὴν υπεράσπισιν τοῦ συκοφαντημένου Βυζαντινοῦ Πατριάρχου ἀνέλαβε μὲ πολλὴν παρρησίαν καὶ μὲ πλήθος ἐπιστημονικῶν δεδομένων ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς κληρικὸς καὶ κορυφαῖος ἐπιστήμων Fr. Dvorņik γνωστὸς ἀπὸ τὸ περίφημον σύγγραμμά του περὶ τοῦ Φωτιανοῦ σχίσματος. Ὁ ἀκαταπόνητος βυζαντινολόγος παρουσίασε νέα δεδομένα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τὸ δίκαιον τοῦ Φωτίου καὶ ὅτι ἡ θέσις του ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ δὲν εἶναι θέσις ἀπεσχισμένου καὶ ἐκπεσόντος Πατριάρ-

(1) «Ἀκτίνες», Ὀκτώβριος 1953, σ. 396. «Δελτίον ΧΕΕΛ», Νοῆμβριος 1955, σ. 179.

(2) Τὰ πρακτικὰ τοῦ β' συνεδρίου πατρολογικῶν σπουδῶν ἐξεδόθησαν τὸ 1957 ἐν Βερολίνῳ (Akademie-Verlag) εἰς δύο ὀγκώδεις τόμους (700 καὶ 560 σελίδων) καὶ περιλαμβάνουν 117 μελέτας ταξινομημένας εἰς 12 μέρη: 1. Ἐκδόσεις. 2. Κριτικά. 3. Φιλολογικά. 4.

Βιβλικά. 5. Ἰουδαϊκά. 6. Ἱστορικά. 7. Λειτουργικά. 8. Νομικά. 9. Θεολογικά. 10. Φιλοσοφικά. 11. Μοναστικά. 12. Ἀσκητικά. Τὸ τρίτον συνέδριον ἀναμένεται νὰ συνέλθῃ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον. Ὁ ἐμπνευστὴς τοῦ συνεδρίου Dr. Cross ἐξέδωσε τὸ 1957 καὶ τὸ περίφημον «The Oxford dictionary of the Christian Church» (1492 σελίδες).

χου, ὅπως ἄλλοτε ἐπιστεύετο, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ μετὰ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ δὴ καὶ μετ' αὐτῆς τῆς Ρώμης τελευτήσαντος τὴν πολυτάραχον ζωὴν αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀποδεικνύει δεδικαιολογημένην καὶ ἀκριβῆ τὴν ἀνακρίρυσιν αὐτοῦ ὡς ἀγίου ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ»⁽³⁾).

Ἀπὸ τούτους Πατέρας ἐμπνέονται εἰς ἓνα μέγαν βαθμὸν καὶ αἱ «Λειτουργικαὶ Ἐβδομάδες» ποῦ συνέρχονται κατ' ἔτος εἰς τὸ ὀρθόδοξον ρωσικὸν ἱνστιτούτον τοῦ Ἁγ. Σεργίου εἰς τὸ Παρίσι, καθὼς καὶ τὸ πρόσφατον Συνέδριον Ἀνατολικοῦ Μοναχισμοῦ τῆς Ρώμης.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτὰ συνέδρια εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς, ὅτι καὶ ἄλλαι πνευματικαὶ συναντήσεις ἀσχοιοῦνται μὲ τούτους πατερικούς θησαυρούς. Ἔτσι κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀκαδημία Schleswig-Holstein, σπουδαῖον μεταπολεμικὸν ἴδρυμα χριστιανικῆς μετεκπαιδεύσεως, ἐπραγματοποίησε συνάντησιν Λουθηρανῶν καὶ Ὀρθοδόξων θεολόγων μὲ θέμα: «Ἡ ἀνακάλυψις τῶν Πατέρων». Εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου διαβάζομεν τὸ ἐξῆς ἀξιοπρόσεκτον σχόλιον: «Ἡ ἀνανέωσις τῆς Λουθηρανικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐποχὴν μας συνωδεύθη ἀπὸ ἓνα ἐσωτερικὸν διάλογον μὲ τούτους μεταρρυθμιστὰς Πατέρας τοῦ 16ου αἰῶνος. Φυσικώτατα ὅμως ἤρχισε καὶ ἡ συνάντησις μὲ ἓνα νέον σύμμαχον, ὁ ὁποῖος ἀνεστήθη ἀπὸ τὴν ἱστορίαν: Μὲ τούτους ἐκκλησιαστικούς Πατέρας τοῦ 4ου αἰῶνος, οἱ ὁποῖοι προήλθον ἀπὸ τὰς κατακόμβας καὶ οἱ ὁποῖοι ἐχάραξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν διδασκαλίαν, τὸ δίκαιον, τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν τέχνην εἰς αἰωνίου κύρους μορφάς. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν διὰ τὴν Λουθηρανικὴν Χριστιανωσύνην μίαν νέαν ἐπικαιρότητα». Ἡ ἐξαγγελία τοῦ προγράμματος καταλήγει μὲ μίαν περικοπὴν τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, διὰ τῆς ὁποίας θέλει νὰ δείξῃ ὁ ὀργανωτὴς τοῦ συνεδρίου τὴν παντοτεινὴν ἐπικαιρότητα τοῦ Πατερικοῦ μηνύματος.

Καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ συνεδρίου; Ἰδοῦ

μερικὰ θέματα: Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπικαιρότης τῶν Πατέρων, Οἱ Πατέρες ὡς μοναχοί, Ἡ Φιλοκαλία, Ἡ ἐνότης τῶν Πατέρων, Ἡ ἐρμηνεία τῆς Ἁγ. Γραφῆς διὰ τῶν Πατέρων εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα. Σημειωτέον, ὅτι καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ συνεδρίου ἐγένετο ἀνάγνωσις πατερικῶν τεμαχίων, δείγμα καὶ αὐτὸ βαθείας δίψας δι' ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰς πηγὰς.

★

Τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τούτους Πατέρας δὲν ἐκδηλώνεται μόνον εἰς τὰ συνέδρια. Παράλληλος εἶναι καὶ ὁ ἐκδοτικὸς ὄργανισμὸς ὁ σχετικὸς μὲ τὰς ἀθανάτους αὐτὰς πηγὰς. Ὅλοι σχεδὸν αἱ εὐρωπαϊκαὶ χώραι φιλοτιμοῦνται νὰ ἐκδώσουν κάτι ἀπὸ τὸν Πατερικὸν πλοῦτον. Δὲν εἶναι μόνον τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Δύσεως. Συναγωνίζονται καὶ πολλὰ ἄλλα κράτη: Ἡ Ἰταλία μὲ τὴν Societa Editrice Internazionale (S. E. I.), ἡ Ἰσπανία μὲ τὴν Biblioteca de Autore Cristiano (B. A. C.), ἡ Ἑλβετία μὲ τὰς ἐκδόσεις Sigillum, τὸ Βέλγιον μὲ τὸ Corpus Christianorum καὶ τὰς ἐκδόσεις «Τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου». Ἀκόμη καὶ αἱ Βαλκανικαὶ χώραι παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας των προσπαθοῦν ὀλονὲν κάτι νὰ ἀντλήσουν ἀπὸ τὸν πατερικὸν θησαυρόν.

Ὅσον διὰ τούτους Ρώσους τῆς διασπορᾶς, εἶναι γνωστὸν πόσον ἔχουν ἐντροφήσει εἰς τούτους Πατέρας ἐπιστήμονες τῆς περιωπῆς τοῦ G. Florovsky, καθὼς καὶ οἱ Kern, Krivocheine, Lossky καὶ Meyendorf, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τούτους μεταγενεστέρους βυζαντινοὺς Πατέρας Γρηγόριον Παλαμᾶν καὶ Συμεὸν τὸν νέον θεολόγον.

Ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ διὰ τὴν παλαιὰν πατρολογικὴν τῆς παράδοσιν (πρβλ. Ἐκδόσεις Πατέρων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου), θὰ εἶχαμεν νὰ ἀναφέρωμεν δύο πρόσφατα παραδείγματα: Ἐνα βιβλίον καὶ ἓνα Ἰνστιτούτον. Τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ Von Campenhausen⁽⁴⁾ καὶ δείχνει πόσον ἔχει ἀφομοιώσει τὸ θέμα

(4) Griechische Kirchenväter, 2 Aufl., Stuttgart 1956. Βλ. βιβλ. κρ. εἰς «Θεολογία» γ' 1958 καὶ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή» 1958, σελ. 143. Βλ. καὶ τὴν ἀνθολογίαν Weisheit der Väter, ἐκδ. H. Kraft, 1957.

(3) «Ἀπόστολος Ἄνδρέας», Κωνσταντῆ, φύλλα Δεκεμβρίου 1958 καὶ «Ἀκτίνες», Ἰανουάριος 1959, σελ. 18.

του ὁ συγγραφεὺς, πόσον τὸ αἰσθάνεται βαθεῖα, ὅταν παρουσιάσῃ τὰς δώδεκα προσωπικότητας ἀπὸ τὸν Ἰουστίνον μέχρι τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Καὶ εἰς τὸ βιβλίον αὐτό, πὺν ἐξεδόθη διὰ δευτέραν φορὰν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, παρουσιάζεται ἡ δὶψα διὰ τὴν ἐπαφὴν μὲ ζωντανὰς προσωπικότητας καὶ μὲ ζωντανὰς ἰδέας.

Ἄλλ' ἡ Γερμανία, ὅπως εἴπομεν, ἔχει παράδοσιν συστηματικῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ἐνα τοιοῦτον κέντρον ἐρεῦνης, πὺν ἀνεπτύχθη πολὺν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, λειτουργεῖ εἰς τὰ δύο Βαυαρικὰ μοναστήρια Ettal καὶ Scheyern. Πόσον εἶναι ὠραῖον πράγματι νὰ καλλιεργοῦνται μέσα εἰς τὴν ἡσυχίαν μιᾶς μονῆς τοιαῦται σπουδαί! Τὸ διπλοῦν αὐτὸ ἰνστιτούτον μὲ τὰς μεγάλας του βιβλιοθήκας ἐκδίδει τὴν συλλογὴν *Studia Patristica et Byzantina*, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν ἐκδοθῆ μέχρι σήμερον τέσσαρες μελέται σχετικαὶ μὲ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, τὸν Ἰωάννην Ἰταλὸν κλπ. Τὸ Scheyern μὲ τὴν συνεργασίαν διασήμων καθηγητῶν (Dölger, Ehrhard, Stadtmüller) ἔχει στρέψει ὀλόκληρον τὸ ἐνδιαφέρον του εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν μὲ σκοπὸν μίαν κριτικὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων του. Ὡς βοήθημα διὰ τὴν ὄλην ἐργασίαν ὁ καθηγητὴς Dölger συνέταξε ἕνα *Glossarium Damascenum*, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει 15.000 δελτία μὲ 120.000 σημειώσεις. Τοιοτοτρόπως μὲ τὴν συνεργασίαν σοφῶν καθηγητῶν καὶ μοναχῶν βαίνουν πρὸς πραγματοποιήσιν τεράστια ἔργα⁽⁵⁾.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Γαλλία δὲν ὑστερεῖ δι' ὅλου εἰς ἔμπρακτον ἐνδιαφέρον καὶ συστηματικὴν προσπάθειαν διὰ τὴν μελέτην καὶ διάδοσιν τοῦ πατερικοῦ πλοῦτου. Αἱ σχετικαὶ ἐκδόσεις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διαρκῶς πολλαπλασιάζονται. Εἰς τὸ Παρίσι γίνεται ἀληθινὸς συναγωνισμός. Τέσσαρες ἐκδοτι-

(5) *Irénikon*, 4e trimestre 1958, σελ. 510. Πατρολογικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν καὶ οἱ τρεῖς τεράστιοι τόμοι πὺν ἐξεδόθησαν τὸ 1952 ἀπὸ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Φραγκφούρτης ἐπὶ τῇ 1500ῇ ἐπετειῇ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου (*Das Konzil von Chalkedon, Geschichte und Gegenwart*, Würzburg). Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ ἀπετέλεσε ἕνα γεγονός εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

καὶ σειραὶ προσφέρουν κάθε τόσον ἀλλεπάλληλα κείμενα καὶ μεταφράσεις, εἰς τὸ διψασμένον κοινόν. Πρώτη κατὰ σειρὰν ἐρχεται ἡ μεγάλη προσπάθεια τῶν Χριστιανικῶν Πηγῶν (*Sources Chrétiennes*). Μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἐμπνευσμένους θεολόγους H. de Lubac καὶ J. Daniélou καὶ μὲ γραμματέα τὸν Cl. Mondésert ἐξεκίνησε κατὰ τὰ χρόνια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς καὶ ἔφθασε πέρασι τοὺς πενήντα τόμους. Τὸ πρῶτον αὐτὸ ἰωβηλαῖον ἐωρτάσθη μὲ τὴν πανηγυρικὴν ἔκδοσιν ὀκτὼ ἀνεκδότων κατηγορητικῶν ὀμιλιῶν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου ἀπὸ χειρόγραφον τοῦ 11ου αἰῶνος τῆς μονῆς Σταυρονικήτα (ἔκδ. Wengert). Τὸ χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ἐπὶ τῶν 50 αὐτῶν τόμων οἱ 37 περιέχουν ἔργα Ἑλλήνων Πατέρων, πρᾶγμα πὺν δείχνει τὸν πόθον καὶ τὴν νοσταλγίαν τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς. Μὲ τὰς θαυμασίας αὐτὰς ἐκδόσεις πὺν περιέχουν ἐκτὸς τοῦ κειμένου καὶ τῆς μεταφράσεως πλούσια σχόλια καὶ εἰσαγωγάς, οἱ ἀθάνατοι θησαυροὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς πνευματικότητος φθάνουν εἰς χεῖρας τοῦ μορφωμένου κοινού. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν κείμενα δογματικὰ καὶ ἀσκητικὰ, ἐρμηνευτικὰ καὶ ὀμιλητικὰ μελετῶνται ὄχι μόνον ἀπὸ θεολόγους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐπιστήμονας ἄλλων κλάδων καὶ ἀπὸ χριστιανούς ἄλλων δογμάτων καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους ἄλλων κοσμοθεωριακῶν πεποιθήσεων. Ἡ ἀρχαία Ἀνατολή μὲ τὰ μεγαλύτερα πνευματικὰ της ἀναστήματα μεταφέρεται οὕτω πως εἰς τὴν καρδίαν τῆς σημερινῆς Εὐρώπης⁽⁶⁾.

Ἄς σημειωθῇ ἐδῶ, ὅτι εἰς τὴν βιτρίναν τοῦ μεγάλου ἐκδοτικοῦ οἴκου Cerf, πὺν ἐκδίδει τὰς «Χριστιανικὰς Πηγὰς» ὑπάρχει φωτεινὴ ἐπιγραφή μὲ ρητὸν τοῦ Μ. Ἀθανασίου.

Πέριξ αὐτῆς τῆς μεγάλης προσπάθειας περιστρέφονται τρόπον τινὰ ὡς δορυφόροι τρεῖς ἄλλαι ἐκδοτικαὶ προσπάθειαι: α) Ἡ συλλογὴ «Ἐκκλησία τῆς χθές καὶ τῆς σήμερον» (*Editions ouvrières*), ἡ ὁποία ἐξέδωσε εἰς μικρὰ καὶ ἀπλὰ τεύχη Κύριλλον Ἱεροσολύμων, Μέγαν Ἀθανάσιον, Μέγαν

(6) «*Irénikon*», 1er trimestre 1958, σ. 95, «*Ἐκκλησία*», 15-4-58, σελ. 193, «*Ἀνάπλασις*», Δεκέμβριος 1958, σελ. 176.

Βασίλειον, καὶ ἀπὸ τοὺς δυτικὸς Κυπρια-
νὸν Καρχηδόνος, Βενέδικτον Νουρσίας,
Γρηγόριον Διάλογον καὶ Καισάριον Ἀρε-
λάτης. β) Ἡ ἐκδοτικὴ σειρά πού φέρει τὸν
παλαιοχριστιανικὸν συμβολικὸν τίτλον
ΙΧΘΥΣ (Ictus, Editions de Paris) καὶ ἡ
ὅποια ἐξέδωσε μέχρι σήμερον μεταφράσεις
τοῦ Αὐγουστίνου, τοῦ Ἰουστίνου καὶ τῶν
Ἀποστολικῶν Πατέρων. γ) Τὰ «Κείμενα
Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας» ὑπὸ τὴν διεύ-
θυνσιν καὶ ἐπιστασίαν τοῦ Daniel-Rops,
ἔχουν παρουσιάσει ἐκτὸς ἀπὸ πατερικὰ κεί-
μενα, πράξεις μαρτύρων, προσευχὰς τῆς
ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια
καὶ Μαριολογικὰ κείμενα.

Πρὶν ἀφήσωμεν τὴν Γαλλίαν, θὰ εἴχα-
μεν κατὰ ἀκόμῃ νὰ ἀναφέρωμεν: ὅτι καὶ ἡ
Σορβὸνῃ ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς
Πατέρας. Ὅπως διαβάζομεν εἰς μίαν κρι-
τικὴν, «εἶναι κατὰ τὸ νέον καὶ μεγάλης ση-
μασίας νὰ βλέπῃ κανεὶς μίαν συλλογὴν, ἡ
ὅποια ἐνώνει δύο λέξεις πού ἦσαν ἄλλοτε
πολὺ ὀλίγον οἰκείαι μεταξὺ των: Πατέρες
τῆς Ἐκκλησίας καὶ Σορβὸνῃ. Καὶ ὅμως
μᾶς συνδέουν ἐν μέρει μὲ ἓνα ἐνδοξον πα-
ρελθόν» (7). Ἡ συλλογὴ τελοῦσα ὑπὸ τὴν
ἐμπνευσιν τοῦ καθηγητοῦ H. I. Marrou
φέρει τὸν τίτλον *Patristica Sorbonensia*
καὶ ἐγκαινιάσθη μὲ τὸ βιβλίον τοῦ M.
Spanneut: «Le Stoicisme des Pères de
l' Eglise», Paris 1957.

Παρομοία εἶναι καὶ ἡ συλλογὴ «Biblio-
thèque de l' Histoire de l' Eglise» πού
ἐγκαινιάσθη προσφάτως μὲ μίαν ἐμπειρι-
στατομένην πατρολογικὴν μελέτην τοῦ P.
Caniwet σχετικὴν μὲ τὸ ἀπολογητικὸν ἔρ-
γον τοῦ Θεοδωρήτου Κύρου (8).

Εἶναι ἀκόμῃ ἀξιοσημείωτον ὅτι καὶ γυ-
ναῖκες ἀρχίζουν νὰ ἀσχολοῦνται συστημα-
τικῶς μὲ τοὺς Πατέρας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν
πρὸ διετίας ἀποθανοῦσαν διακεκριμένην
Ρωσίδα M. Lot-Borodine ἰδοὺ τώρα καὶ
ἡ Marguerite Harl μὲ τὸ σπουδαῖον ἔργον
της περὶ Ὁριγένους (8α).

Καιρὸς εἶναι νὰ ἔλθωμεν καὶ εἰς τὸν ἀγ-
γλοσαξωνικὸν κόσμον, ὃ ὁποῖος ἔχει νὰ ἐ-
πιδείξῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μίαν ἀναγέν-
νησιν τῶν πατρολογικῶν σπουδῶν. Ἐκτὸς
ἀπὸ τὴν Ὁξφόρδην, τὴν ὁποίαν ἤδη ἀνε-
φέραμεν, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναφέρωμεν τὸ Πα-
νεπιστήμιον τοῦ Harvard, τὸ ὁποῖον συνα-
γωνίζεται τὰ πατρολογικὰ κέντρα τῆς Εὐ-
ρώπης μαζὺ μὲ τὸ Βυζαντινολογικὸν Ἰν-
στιτούτον Dumbarton Oaks, εἰς τὸ ὁποῖ-
ον συνεργάζονται ἐπιστημονικαὶ κορυφαί,
ὅπως ὁ Jäger καὶ ὁ Dvornik. Ἀλλὰ ἐδῶ
δὲν πρόκειται νὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰς ἐπι-
στημονικὰς ἐργασίας (9). Ἐκεῖνο πού θέ-
λομεν νὰ τονίσωμεν εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ εἶ-
ναι ἡ ἐξάπλωσις τοῦ πατρολογικοῦ ἐνδια-
φέροντος εἰς τὸ κοινόν. Καὶ ἰδοὺ, ὅτι ἄλ-
λεπάλληλοι προβάλλουν κάθε τόσον αἱ ἀν-
θολογίαι ἀπὸ τὸν πατερικὸν λευκῶνα. Τὸ
1953 ἡ κυρία Anne Fremantle κυκλοφο-
ρεῖ ἓνα «Θησαυρὸν τοῦ ἀρχαίου Χριστιαν-
ισμοῦ» (10) ἀπὸ 625 σελίδες, μὲ ἐκλεκτὰ
κείμενα, πεζὰ καὶ ἔμμετρα τῶν ἑπτὰ πρῶ-
των αἰώνων. Τὸ πρῶτον μέρος μὲ τίτλον
«Τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες» περιέχει σελί-
δας ἀπὸ τὸν Κλήμεντα Ρώμης, Ἰγνάτιον
Ἀντιοχείας, Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα, Γρη-
γόριον θαυματουργόν, Τερτυλλιανόν, Χρυ-
σόστομον, Ἰσίδωρον Σεβίλλης, Γρηγόρι-
ον Διάλογον. Τὰ ὑπόλοιπα τμήματα περι-
λαμβάνουν μαρτυρολογία, ἀσκητικὰ κείμε-
να, ὄρους τῶν συνόδων καὶ δογματικά, ἡ ὅ-
λη δὲ συλλογὴ τελεῖται μὲ ποιητικὰ κεί-
μενα ἀπὸ τὸν Παιδαγωγὸν τοῦ Κλήμεντος
μέχρι τῶν νεκρωσίων στιχηρῶν τοῦ Ἰ-
ωάννου Δαμασκνοῦ.

Ὀλίγον ἀργότερα ὁ M. F. Toal κυκλο-
φορεῖ μίαν συλλογὴν ἀπὸ πατερικὰς διμλί-
ας ἐπὶ τῶν Εὐαγγελίων εἰς 503 σελίδας (11).
Κατὰ δὲ τὸ 1957 δύο ὠραιότατα ἀνθολόγια
βλέπουν τὸ φῶς εἰς τὴν ἀγγλικὴν. Τὸ πρῶ-
τον ὑπὸ τοῦ κογκρεγκασιοναλιστοῦ πάστο-

(9) Ὡς τοιαύτας ἀναφέρομεν τὴν θαυμασί-
αν πολύτομον Πατρολογίαν τοῦ J. Quasten
καὶ τὴν μελέτην τοῦ H. Wolfson: «The
philosophy of the Church Fathers», Vol. I,
Cambridge (Mass.) 1956.

(10) «A Treasury of Early Christianity»,
N. York, The Viking Press, 1953.

(11) Patristic Homilies on the Gospels,
Vol I-II, Cork Mercier Press, 1957-8.

(7) «Informations Catholiques Interna-
tionales», 1-3-1958, p. 31.

(8) «Histoire d' une entreprise apologé-
tique au Ve siècle», Bloud καὶ Gay.

(8α) Origène et la fonction révélatrice
du Verbe incarné, Paris 1958.

ρος Erik Routley μετὸν τίτλον «Ἡ σοφία τῶν Πατέρων»⁽¹²⁾ περιλαμβάνει τεμάχια ἀπὸ τὸν Ὁριγενή καὶ τὸν Κλήμεντα, τὸν Κυπριανὸν καὶ τὸν Αὐγουστίνον, τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Δαμασκηνὸν μετὰ καταλλήλους εἰσαγωγὰς. Σκοπὸς τοῦ ἀνθολόγου, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἐσημειώθη, ἀνήκει εἰς γνωστὴν ριζοσπαστικὴν αἵρεσιν, εἶναι νὰ βάλῃ νὰ ὁμιλήσουν οἱ ἴδιοι οἱ «γίγαντες τῆς Ἐκκλησίας» ἐπὶ σπουδαίων προβλημάτων πού ἀπασχολοῦν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον!

Ἡ δευτέρα ἀνθολογία πού ἐξεδόθη τὸ 1957 εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶναι τὸ περίφημον «Ἱερὸν πῦρ» τοῦ διακεκριμένου συγγραφέως Robert Payne⁽¹³⁾. Τὸ σπουδαῖον ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι ἓνας μὴ εἰδικός, ἓνας συγγραφεὺς τῆς μόδας θὰ ἔλεγε κανεῖς, ἀσχολεῖται μετὰ ἓνα τοιοῦτον θέμα. Πῶς ἔγινε αὐτό; Ὅπως ἔγραφε πέρυσι ὁ αἰμίμητος ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Μιχαήλ, «ὁ συγγραφεὺς ἐμελέτησε τοὺς Πατέρας τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» τοὺς ἐμελέτησε χωρὶς καμμίαν προκατάληψιν καὶ ἐθέληθη ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ὀραϊότητα πού ἀποπνέει ὁ βίος καὶ τὰ συγγράμματά των κατεγοητευθῆ ἀπὸ τὴν ἀγνότητα τῆς ζωῆς των καὶ ἀπὸ τὴν ὀρθότητα, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἐρμηνεύουν τὸ γνήσιον πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας»⁽¹⁴⁾. Πράγματι ὁ Payne εἰς τὴν ὥραίαν αὐτὴν ἀνθολογίαν παρουσιάζει τοὺς Πατέρας τῆς Ἀνατολῆς μετὰ ἓνα ἐνθουσιασμὸν αὐθόρητον, πύρινον καὶ αὐτὸ τοῦτο χειμαρρῶδη. Καὶ δὲν σταματᾷ εἰς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματολογίας. Προχωρεῖ εἰς τὸν Διονύσιον Ἀρεοπαγίτην, τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνὸν καὶ τὸν Γρηγόριον Παλαμᾶν. Καὶ κάθε τόσο σπολλίζει τὸ κείμενον μετὰ ἰδικὰ του ὥραϊα σχόλια. Ἴδου π. χ. πῶς ὁμιλεῖ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν: «Ὁ Χριστιανισμὸς τῆς Ἀνατολῆς πού παραμένει πιστὸς εἰς τὴν πρώτην χριστιανικὴν παράδοσιν, ἤμπορεῖ καὶ

πάλιν νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν Δύσιν. Ἀπὸ τινος ἀπόψεως εἶναι ἀληθές, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὸν Χριστιανισμὸν, ἂν δὲν γνωρίσωμεν τοὺς Πατέρας τῆς Ἀνατολῆς». Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον: «Εἶναι πολὺ παράξενον, ὅτι τόσο συχνὰ τοὺς λησμονοῦμεν». Καὶ παρακάτω: «Διὰ νὰ τοὺς ἐννοήσωμεν, ὀφείλομεν νὰ θέτωμεν κατὰ μέρος τὰς προκαταλήψεις μας». Διερωτᾶται κανεῖς, ἐὰν ὅλα αὐτὰ τὰ λέγῃ ἓνας σύγχρονος Ἀμερικανὸς λογοτέχνης ἢ μήπως ἓνας παραδοσιακὸς θεολόγος τῆς Ἀνατολῆς...

★

Εἰς τὴν σύντομον αὐτὴν ἐπισκόπησιν ἐπεχείρησεν ὁ γράφων νὰ παρουσιάσῃ ὀλίγα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν σύγχρονον ἀφύπνισιν, ἢ ὁποῖα φανερῶνει πῶς ἡ Δύσις μαθητεύει εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐντρυφᾷ εἰς τοὺς προγονικοὺς θησαυροὺς τῆς. Ἡ ἀναγέννησις τῶν πατρολογικῶν σπουδῶν ἀποδεικνύει πόσος πλοῦτος ὑπάρχει εἰς τὰ «πάγχρυσσα στόματα τοῦ Λόγου», τοὺς ἐν τῇ Πίστει πατέρας μας. Καθιστᾷ δὲ ἐπίκαιρον τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ συγχρόνου μας Γερμανοῦ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας J. Hessen, ὅτι ἡ πατερικὴ θεολογία εἶναι ὄχι στατικὴ ἀλλὰ δυναμικὴ, ὄχι νοσησαρχικὴ ἀλλὰ βουλησαρχικὴ, ὑπαρξιακὴ καὶ περσοναλιστικὴ, κατ' ἔξοχὴν δὲ ἀνθρωπολογικὴ. Πολὺ δὲ ὀρθῶς ἐγράφη προσφάτως ὅτι «τὸ οἰκουμενικὸν καὶ καθολικὸν πνεῦμα τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων τοῦ Δ' αἰῶνος ἐπέτυχεν τὴν ἑναρμόνισιν καὶ τὴν σύνδεσιν οὐσίας καὶ μορφῆς, ἐλευθερίας καὶ αὐθεντίας, πνεύματος καὶ νόμου, τοῦ ὄρατοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπομένει εἶναι νὰ ἐξυπνήσῃ καὶ ἡ φυσικὴ κληρονόμος τῆς μεγάλης αὐτῆς περιουσίας, ἡ Ἑλλάς. Ἐκκλησία καὶ θεολογία, διανοήσις καὶ παιδεία ἔχουν χρῆος ἐπιτακτικὸν νὰ ἀσχοληθοῦν ἐπισταμένως καὶ συστηματικῶς μετὰ τὴν μελέτην, ἐκλαίψουσιν καὶ ἀξιοποιήσιν τῶν ἀνεκμεταλλεύτων αὐτῶν κοιτασμάτων. Ἄς μὴ ἀναζητῶμεν μόνον πετρέλαια εἰς τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας μας. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι θησαυροί, ἀσυγκρίτως σπουδαιότεροι. Εὐτυχῶς ὅτι δὲν λείπουν μερικὰ εὐόσινα ση-

(12) «The Wisdom of the Fathers», Westminster Press.

(13) «The Holy Fire», Harper and Brothers N. York, Βλ. καὶ H. Bettenson: «The Early Christian Fathers, A Selection...» 1956.

(14) «Ἀπόστολος Ἀνδρέας» Κωνσταντινουπόλεως, 8-1-1958, καὶ «Ἀνάπλασις» Ἀπρίλιος—Ἰούλιος 1958.

μεία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπίσημον ἔκδοσιν τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας εἶδαν τὸ φῶς προσφάτως καὶ λαϊκώτεροι ἐκδόσεις ἔξ ἑνός⁽¹⁵⁾, ἀλλὰ καὶ ἀξιόλογοι ἐπιστημονικαὶ μελέται ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν πατερικὸν ἰδεολογικὸν πλοῦτον⁽¹⁶⁾. Ἄς εὐχηθῶμεν καὶ ἄς βοηθήσωμεν ὅλοι,

ὥστε νὰ ἀναβλύσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν χώραν μας «ἡ παγὰ λαλέουσα» τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ναμάτων καὶ νὰ ἀρδεύσῃ πλουσιοπαρόχως τὴν διψασμένην γῆν τῆς πατρίδος μας.

Β. ΕΡΑΣΤΟΣ

(15) Π. Στάμου: «17 Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα». «40 Ἐπιστολαὶ χριστ. ἀγάπης». «21 Ὁμιλίαι πρὸς Ἀνδριάντας».

Ἄ. Κορακίδου—Ν. Γιαρδόγλου: «Ἐκλεκτοὶ Λόγοι Πατέρων» τ. Α', Ἀθήναι 1958.

(16) Ἄ. Θεοδώρου: «Ἡ περὶ θεώσε-

ως τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας», Ἀθήναι 1956.

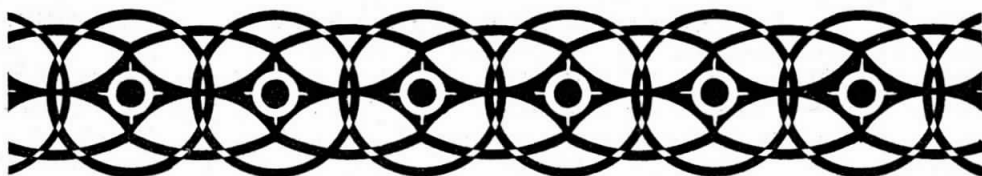
Κ. Μουρατίδου: «Ἡ οὐσία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν Ἱ. Χρυσοστόμου», Ἀθήναι 1958.

Βλ. καὶ τὰς πατερικὰς μελέτας τοῦ καθηγητοῦ Π. Χρήστου.

ΠΑΣΧΙΣΑ, ΘΕΕ ΜΟΥ...

Πάσχισα, Θεέ μου, νὰ σὲ ἀρνηθῶ,
καθὼς τὸ πνεῦμα μου βυθιζόταν
μέσα στοὺς κόσμους τῆς ἄρνησης.
Τὸ Μεγάλο Μηδὲν ἔβλεπα πάντα σὰν τέρμα
σὲ κάθε πορεία μου καὶ τὴν ψυχὴν μου κατέθλιβε τὸ ἄγχος
τῆς μάταιης ὥρας.
Μὰ δὲ μπορῶ, Θεέ μου, νὰ κλείσω τὴν πόρτα μου
στὴν ἀόρατη παρουσία σου.
Γιατί εἶναι τόσα πολλὰ πὸν μοῦ μιᾶνε γιὰ Σένα.
Ὅλα αὐτὰ πὸν συνθέτουν τὴν ἁρμονία τοῦ Σύμπαντος.
Τρέμει ἡ ψυχὴ στὴν προσμονὴ τῆς ἄγνωστης ὥρας
σὰν τὸν γυμνὸν ὁδοιπόρο τῆς παγωμένης ἐρήμου.
Κι' εἶσαι, Θεέ μου, τὸ μόνο φέγγος Ἐσὺ
μέσ' στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

Ο ΔΕΣΜΩΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

*Ἐκ τῶν ὅλων τοὺς εἶμαι νικημένος
Καὶ σ' αὐτὸ μόνο εἶναι ἡ νίκη μου.*

Μπόρις Παστερνάκ

Ἡ διαλεκτικὴ πορεία τοῦ πνεύματος μέσα στὴν διαδρομὴ τῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ παράδοξη διαπίστωση καὶ ἀναντίρρητη βεβαιότητα. Ἐκεῖ πού λές πὼς ἀπορροφήθηκε ὁ ζωτικὸς χυμὸς τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν ἀποπνικτικὴ περίπτωξη τῆς ὑλοκρατίας, ἐκεῖ βρίσκεις ἔκπληκτος καινούργιους βλαστὸς καὶ ἀνακαλύπτεις νέες ρίζες, πού ἀνανεώνουν τὸν κορμὸ καὶ ζωογονοῦν τὰ φύλλα. Τὸ πνεῦμα στὴν ἐπίφασιν νικεῖται, χάνεται, στὸ βάθος ὅμως τρέφεται ἀπὸ τὴν ἀντιξοότητα καὶ γιγαντώνει ἀπὸ τὴν ἐναντίωση.

42 χρόνων ὑλιστικὴ προπαγάνδα στὴν τέχνη, τὴν ἐπιστήμη, τὴν πολιτικὴ, μανιασμένη πολεμικὴ κατὰ τῆς θρησκείας φέρνουν σὰν ἀποτέλεσμα τέτοια σφριγηλὴ θρησκευτικὴ ἀναζήτησι στὸν λαό, ὥστε βρίσκεσαι στὸν πειρασμὸ νὰ εὐγνωμονήσης τὸν διώκτη καὶ νὰ εὐχαριστήσης τὸν τύραννο, γιατί στὴν δοκιμασία, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἔδειξε λαμπρὴ τὴν λαμπρότητα καὶ στυλιανότερη τὴν λάμψιν τοῦ ἀδάμαντος.

Παράλληλα ἀνακαλύπτεις πὼς παρ' ὅλες τὶς διδασκαλίες γιὰ κολλεκτιβισμό, ὁμαδικὴ συνείδησι καὶ καλλιέργεια ὑπάρχουν ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, πού δὲν μποροῦν νὰ προσαρμοσθοῦν σὲ τούτη τὴν ἀλλαγὴ, γιατί ἀδυνατοῦν νὰ θυσιάσουν τὴν πρὸ κύρια ἐκδήλωσι τοῦ πνεύματός των, τὴν ἐλευθερία. Ἔτσι σχηματίζεται μία ἄλυσίδα ἀπὸ μεγάλους ποιητὰς καὶ πεζογράφους, πού μαζαρώνουν, πεθαίνουν πρόωρα ἢ αὐτοκτο-

νοῦν. Ὁ ὄνομαστὸς Μπλόκ, πού δέχεται ἀλλεπάλληλες ἐπιθέσεις τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόμματος, ἀποσύρεται ἀπὸ κάθε πνευματικὴ δραστηριότητα καὶ βρῖσκει σὰν διέξοδο τὸν θάνατο. Ὁ λυρικός Μαγιακόβσκι, πού ἔγινε ἀρχηγὸς ποιητικῆς σχολῆς, φτενεῖ μία σφαῖρα στὸ κεφάλι του· τὸ ἴδιο ὁ Ἑσένιν καὶ ὁ Γιαχβίλι. Ἡ Μαρίνα Τσβετάεβα πέρασε στὸ λαμό της μιὰ θηλιά καὶ πνίχθηκε⁽¹⁾. Ὁ Μπόρις Πίλνιακ φαίνεται πὼς τουφεκίσθηκε, ἐνῶ ὁ ἀληθινὰ μεγάλος πεζογράφος Ἰσαὰκ Μπάμπελ ἐξαφανίσθηκε μυστηριωδῶς. Ὁ Μπόρις Παστερνάκ πάλι ἦταν ἀπὸ τοὺς λίγους πού ξέφυγαν ἀπὸ τὸν βίαιον ἐναγκαλισμὸ τοῦ θανάτου ἢ τὸν στυγνὸ περιορισμὸ τοῦ στρατοπέδου συγκεντρώσεως.

★

Ὁ Μπόρις γόνος ἀρχοντικῆς οἰκογενείας, γιὸς τοῦ μεγάλου ζωγράφου Λεωνίδα Παστερνάκ, πού ἐφιλοτέχνησε τὰ πορτραῖτα διακεκριμένων μορφῶν τῆς ἐποχῆς του, ὅπως τοῦ Λέοντος Τολστόι, πῆρε ἀστικὴ ἀνατροφή καὶ παιδεία. Γνωρίστηκε χωρὶς μὲ τὸν δυτικὸ πολιτισμὸ, ἀφοῦ ἤδη στὰ 1906 σὲ ἡλικία 16 χρόνων τὸν βρῖσκομε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν Γερμανία. Ἄργότερα ξανατῆγε ἐκεῖ, ὅπου σπούδασε κυρίως φιλοσοφία, ἐπισκέφθηκε τὴν Ἰταλία καὶ τὴν Γαλλία⁽²⁾ καὶ γνώρισε τὸ δυτικὸ

(1) Boris Pasternack: «Essai d'autobiographie», traduit du russe, Paris 1958, σ. 94-96.

(2) Boris Pasternack: «Récit»,

πνεῦμα, τὴν ἐλευθερία, τὸν στοχασμό, τὴν τέχνη. Ἔτσι ἡ φιλοσοφική του τοποθέτησις παίρνει χαρακτηριστὰ ἀνθρώπινο, ὑποκειμενικὸ, γίνεται ἰδεαλιστὴς καὶ ἀσπάζεται τὶς ἰδέες τῶν νεοκαντιανῶν⁽³⁾.

Ἀπὸ τὴν πρώτη νεότητα ἐμφανίζει πρῶμο μουσικὸ ἄλγαντο. Πολλὲς φορὲς σὲ συνάξεις φίλων ἢ συγγενῶν παίζει στὸ πιάνο αὐτοσχέδιες μουσικὲς μελωδίεσ με πολλὴ ἐπιτυχία. Ἄλλ' ἡ λύρα τοῦ Ὁρφῆωσ δὲν θὰ τὸν ἔχη γιὰ πολὺ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιρροή της. Ὁ Παστερνὰκ γοητεύεται ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν μεγάλῃ προσωπικότητα τοῦ Ρώσου Μπλόκ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιβλητικὴ φυσιογνωμία τοῦ Γερμανοῦ Ρίλκε. Παράλληλα δέχεται τὴν γόνιμῃ ἐπίδρασι τῶν λογοτεχνικῶν κύκλων τῆς ἐποχῆς του, ὥστε στρέφεται ὀριστικὰ στὴν ποίησι, πού δὲν εἶναι ὅμως εὐχη καὶ ἐντυπωσιακὴ. Ἡ μουσικὴ τοῦ στίχου, ἡ ἄρμονία τῆς λέξεωσ, οἱ ἠχητικὲς συγχορδίεσ τὸν ἀφίνουν ἀσυγκίνητο. Πρωτιμὰ τὴν πρωτότυπῃ ἔννοιῃ, τὴν καινούργια εἰκόνα, τὴν πρωτοποριακὴ ἐντύπωσι, τὴν συμβολικὴ παράστασι. Ἡ ποίησις του δὲν ἔχει ἐξωτερικὴ ἄρμονία, ἀλλ' ἐσωτερικὴ συγκίνησι, γιὰτὶ διαθέτει βάθος καὶ λυρικὴ ἔξαρσι. Τὸ ποίημα γιὰ τὸν Παστερνὰκ εἶναι ἔκφρασις τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, τῶν ἐσωτερικῶν τῆς δράσεων, τῶν μύχιων ἐντυπώσεων, εἶναι ἀποτύπωσις τῶν βαθύτερων κραδασμῶν τῆς ποιητικῆς αἰσθήσεωσ. Ἡ λέξις δὲν ἔχει τὴν χρησιμότητα τῆς συμβολῆς στὴν μουσικότητα, ἀλλὰ στὴν ἀπόδοσι τοῦ νοήματοσ. Ὁ ποιητὴς ἀναζητεῖ τὴν φωτεινὴ δέσμη ἐπαφῆσ τοῦ πλήρουσ νοήματοσ με τὴν τέλειᾳ ἔκφρασι. Ἔτσι ὁ Παστερνὰκ ἀποβαίνει ποιητὴς δημιουργικὸσ, αὐτοδύναμοσ, εὐαίσθητοσ, βαθύσ με ἰδιάζουσα καὶ πρωτότυπῃ συμβολῇ στὴν ποιητικὴ παράδοσι τοῦ τόπου του.

Ἡ καλλιεργημένη ὁμοσ ἀτομικότησ του τὸν ἐμποδίζει νὰ δεχθῇ τὸν σοσιαλιστικὸ ὀδοστρωτῆρα. Τοῦτο φαίνεται στὴν συλλογὴ του: «Πέρα ἀπὸ τὰ φράγματα», πού εἶδε τὸ φῶσ τῆς δημοσιότητοσ στὰ 1917. Μόλον τοῦτο κάνει προσπάθεια συμφιλώ-

σεωσ με τὸ καθεστῶσ, γιὰτὶ ἀναγνωρίζει ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ ἀνανέωσις τῆς ρωσικῆς ἐθνότητοσ με τὴν ἐπικράτησι προοδευτικῶν στοιχείων, πού θὰ μπορούσαν νὰ συντελέσουν στὴν ἀνάπτυξι τῶν λαϊκῶν μαζῶν, στὴν βελτίωσι τῆς παραγωγῆς, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωσι, τὴν αὐξήσι τοῦ εἰσοδήματοσ. Ἔτσι τὰ βιβλία του: «Τὸ ἔτοσ 1905» καὶ ὁ «Ἐπολοχαγὸσ Σμίτ»⁽⁴⁾, πού κυκλοφόρησαν στὰ 1928⁽⁵⁾, ἐμφανίζουν μία τάσι προσεγγίσεωσ τοῦ καθεστώτοσ, χωρὶς πολλὴ ἐπιτυχία.

Ὁ Παστερνὰκ πάντα ἐλπίζει καὶ ἀναμένει τὸ καλύτερο, πού δὲν ἔρχεται. Γιὰτὶ με πικρία διαπιστώνει πὸσ σφαγιασθήκε ἡ ἐλευθερία, πληγώθηκε ἡ ἀξιοπρέπειᾳ, καταπνίγηκε ἡ ἀτομικότησ, χωρὶς τὰ ἀνταλλάγματα νὰ ἔχουν τὴν ἴδια βαρύτητα καὶ ἀξία. Ἔτσι τὴν ἐπανάστασι τὴν χωρίζει σὲ δύο φάσεισ: «Πρέπει νᾶμαστε προσεκτικοί. Ὅσο μῶρεσα νὰ καταλάβω, ἡ ἐγκαθίδρυσῃ αὐτοῦ τοῦ καινούργιου καθεστώτοσ γίνεται σταδιακά. Στὴν ἀρχῇ εἶναι ὁ θρίαμβοσ τῆς λογικῆς, τὸ κριτικὸ πνεῦμα, ἡ πάλῃ με τὶς προλήψεισ. Ἐστερα ἔρχεται ἡ δευτέρῃ περιόδοσ. Ἡ ἐπικράτησι τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων, τῶν «παρεϊσακτων», τῶν ψευτοσυμπαθούντων. Οἱ ὑποψίεσ, ἡ συκοφαντία, οἱ ραδιοουργίεσ, τὸ ὀγκούμενο μίσοσ. Κι' ἔχεισ δίκιο, βρισκόμαστε στὴν ἀρχῇ τῆς δευτέρῃσ περιόδοσ» (Δόκτωρ Ζιβάγκο σ. 400).

Τούτῃ ἡ ἀπογοήτευσὶς τὸν ἐξωθεῖ σὲ κριτικὴ ἀπηνῆ τοῦ καθεστώτοσ: «Ὁ μαρξισμοσ εἶναι πάρα πολὺ λίγο αὐτεξούσιοσ, γιὰ νὰ εἶναι ἐπιστῆμη. Οἱ ἐπιστῆμησ ἔχουν ἰσορροπία. Μαρξισμοσ καὶ ἀντικειμενικότητα; Δὲν γνωρίζω ρεῦμα πὸ πολὺ κλεισμένο στὸν ἑαυτό του καὶ πὸ ἀπομακρυσμένο ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ὅλοι μασ ἔχουμε τὴν ἔγνια νὰ ἐπαληθεύουμε τὶς ἰδέεσ μας μέσα στὴν πείρα, ἐνῶ αὐτοὶ πού κυβερνοῦν κάνουν ὅ,τι μπορούν, γιὰ νὰ γυρίσουν τὶς πλάτεσ στὴν ἀλήθειᾳ, στὸ ὄνομα τοῦ μύθου πού χαλκέψανε γιὰ τὸ ἀλάθητό τουσ. Ἡ πολι-

trad. par B. Goriély et M. Aucouturier, Paris 1958, σ. 10.

(3) R é c i t, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 17.

(4) Ὁ Μαγιακόβκι θεωροῦσε σὰν τὶς καλύτερεσ ποιητικὲσ συλλογὲσ τοῦ Παστερνὰκ τό: «Πέρα ἀπὸ τὰ φράγματα», καὶ «Ἡ ἀδελφῇ μου ἡ ζωῇ», «Essai d' autobiographie», σελ. 93.

(5) R é c i t, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 19-20.

τική δὲν μοῦ λέει τίποτα. Δὲν ἀγαπῶ τοὺς ἀνθρώπους πού δὲ νοιάζονται γιὰ τὴν ἀλήθεια» (Δόκτωρ Ζιβάγκο, σ. 249).

Ὁ Παστερνάκ, στὴν κριτική του, δὲν μένει στὴν ἐπιφάνεια καὶ στίς φευγαλέες διαπιστώσεις, ἀλλ' εἰσχωρεῖ στὸ βάθος κἀνοντας προσεκτικὴ ἀνατομία τῆς ἐπαναστάσεως: «Πρῶτο, ἡ ὁμαδικὴ τελειοποίηση, ὅπως τὴν καταλαβαίνουν ὕστερα ἀπ' τὸν Ὁχτώβρη, δὲν μ' ἐνθουσιάζει. Δεύτερο, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ λόγια καὶ τᾶχουμε πληρῶσει κίολας μὲ τόσο αἷμα, ἔτσι πού, ἀλήθεια, τὸ πράγμα νὰ μὴ ἀξίζει τὸν κόπο. Τρίτο καὶ κύριο, ὅταν ἀκούω νὰ λένε πὼς θὰ μεταμορφώσουν τὴ ζωὴ, δὲν μπορῶ πιά νὰ συγκρατήσω τὸν ἑαυτό μου καὶ πέφτω σὲ ἀτελεισία» (Δόκτωρ Ζιβάγκο, σ. 330).

Ἡ ἀποτυχία τῆς νέας γραμμῆς στὰ μάτια τοῦ στοχαστικοῦ διανοουμένου εἶναι καταφάνερη, γι' αὐτὸ ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ ἴδιο ὀμη καὶ ἡ καταδίκη ἀπερίφραστη: «Πιστεῖω πὼς ἡ κολλεκτιβοποίηση στάθηκε ἔνα λάθος, μιά χρεωκοπία. Δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ ὁμολογήσουνε. Γιὰ νὰ κρύψουν τὴν ἀποτυχία, χρειάστηκαν νὰ καταφύγουνε σὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα τρομοκρατίας, γιὰ νὰ ξεριζώσουνε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὴ συνήθεια νὰ σκέφτονται καὶ νὰ κρίνουν, νὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ βλέπουνε κείνο πού δὲν ὑπῆρχε, νὰ λένε τὸ ἀντίθετο ἀπὸ ὅ,τι βλέπανε τὰ μάτια τους. Ἀπ' αὐτὸ, ἡ δίχως προηγούμενο θηριωδία τῆς ἐποχῆς τοῦ Γιέξοφ, ἡ δημοσίευση ἑνὸς συντάγματος πού ὁ προορισμὸς του ἦτανε νὰ μὴν ἐφαρμοστῆ ποτέ, ἡ καθιέρωση ἐκλογῶν πού δὲ βασίζονταν στὴν ἀρχὴ τῆς ἐλεύθερης ψηφοφορίας» (Ζιβάγκο σ. 498).

Ὁ Παστερνάκ ζῆ μέσα του ἕνα βουβὸ δρᾶμα. Διαπιστώνει γύρω του τὴν προδοσία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ διαμαρτυρηθῆ δημοσιεύοντας τίς σκέψεις του. Θᾶθελε νὰ εἶχε φτερά ἀετοῦ νὰ πετάξῃ, φωνὴ λέοντος νὰ βρυχηθῆ, δύναμι τίγρεως νὰ παλέψῃ. Ἄλλ' ὁ κλοιὸς εἶναι ἀσφυκτικὸς καὶ ἡ πίεσις ἀφόρητη. Προτιμᾷ νὰ σιωπᾷ. «Καλύτερα εἶναι νὰ κρατᾷς τὴν γλῶσσα σου. Εἶναι μιά παλιά ἀλήθεια: ἡ λαλιά εἶναι ἀσημένια, μὰ ἡ σιωπὴ εἶναι χρυσάφι» (Ζιβάγκο σ. 379). «Γράφω γιὰ τὸ συρ-

τάρι μου», παρατηρεῖ σ' ἄλλη περίπτωσι. Συνήθως ὁμως μεταφράζει ξένους συγγραφεῖς καὶ ἰδιαίτερα Σαίξπηρ. Εἶναι κι' αὐτὸ μιά λύσις.

Ὁ Παστερνάκ ὁμως ζῆ ἔντονη πνευματικὴ ζωὴ, ὁ μύχιος πόνος, τὸ κρυφὸ παράπονο δὲν μπορεῖ νὰ μὴ γίνῃ κραυγὴ ἀπογνώσεως, πικραμένο τραγούδι, ἀφήγησις τῆς ἐσωτερικῆς περιπέτειας, «λόγος ζῶν τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν διστομον». Γι' αὐτὸ λίγο μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμο ἐτοιμάζει ἕνα ἔπος, μιά ἐμπνευσμένη ἐξιστόρησι τῶν συνταρακτικῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ μιά λυρική καταγραφή τῶν συναισθηματικῶν ἀντιδράσεων τῆς ψυχῆς ἑνὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Τούτῃ ἡ ριζικὴ ἀνατροπὴ προσώπων καὶ ἀξιών, ἡ ἐμφάνισις νέων ἰδανικῶν, ἡ ἀπώθησις τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ χάλκευσις τοῦ ὁμαδικοῦ ἐγὼ ἀποτελοῦν πολύτιμο ἐπικὸ ἀλλὰ καὶ τραγικὸ ὕλικὸ γιὰ τὴν δημιουργία ἑνὸς μεγαλόπνοου μυθιστορήματος.

Κάπου 10 χρόνια (1946-1956) ἀγωνίζεται ὁ Παστερνάκ, γιὰ νὰ κἀνῃ τὸ ἔργο τῆς ζωῆς του, ὅπως εἶπε. Μπρὸς στὰ μάτια του τὰ λυρικά του ποιήματα παίρνουν μῆδαμινὸ μέγεθος⁽⁶⁾. Ἄξια δὲν ἔχει ἡ ποίησις καθ' ἑαυτή, ὁ λυρικός λόγος, ἡ γενικώτερη λογοτεχνία, ἀλλ' ὁ ἀνθρωπος πού σὰν ἐλεύθερη προσωπικότητα γεννιέται καὶ γεννᾷ πνευματικά. Μορφώνει νέες μορφές, διαγράφει καινούργιους δρόμους, χαράσσει προοπτικές. Ὅλα πρέπει νὰ γίνωνται γιὰ τὸν ἀνθρώπο πού κατοικεῖ μέσα μας. Ἄν ἔχῃ ἀξία ὁ ἀνθρωπος, τὴν ἔχει ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ του οὐσία, πού εἶναι πνεῦμα καὶ ἐλεύθερη δράσις. Νὰ γιατί ὁ Δόκτωρ Ζιβάγκο ἀποτελεῖ τὸ τραγικὸ δρόσημο τῆς πνευματικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ καὶ τὴν πεμπουσία τῶν βαθύτερων ἀναζητήσεων τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ξεφεύγῃ ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ ἱκανοποίησι τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν.

Τί νὰ τὴν κἀνῃς τὴν τέχνη, ὅταν δὲν μπορῆ νὰ ὑπηρετήσῃ ἐλεύθερα τίς αἰσθητικὲς μορφές; Τί σοῦ χρειάζεται ἡ καλαι-

(6) Βλ. τὴν συνέντευξί του πρὸς τὸν σοῦηδὸ διευθυντὴ τοῦ ἰνστιτούτου οὐκραϊκῶν σπουδῶν τῆς Στοκχόλμης, «Νέα Ἑστία» 1958, τ. 64ος, τεύχ. 753, σ. 1229-1231.

σθητική ώριμότης και εύαισθησία, όταν κακοποιήται και σφαγιάζεται ο έσωτερος άνθρωπος; 'Ο Παστερνάκ παραδέχεται ότι ο Δόκτωρ Ζιβάγκο έχει ελαττώματα και μακροηορίες. Στην αρχή, ή άλλοπάλληλη παρουσίασις καινούργιων προσώπων σέ ζαλίξει. Αύτά όμως τὰ μειονεκτήματα δέν τόν νοιάζουν. Γιατί θέλει νά στήση ένα πλούσιο σκηνικό μέ άφθονες έντυπώσεις. Τά περιγράμματα τών γεγονότων τὰ θέλει ζωντανά, άκέραια, τὰ φώτα και τὰ χρώματα ύπηρετικά τής αλήθειας, αλλά και τὸ άγχος και τόν πόνο ανάγλυφα.

Σάν νέος Τολστόϊ περιγράφει μέ παραστατική ένάργεια τόν άγώνα τής πατρίδος του για ένα καλύτερο αύριο, αναπαριστάνει τήν τραχύτητα τής ρωσικής επαναστάσεως, τήν σκληρότητα, τις ύπερβολές και τις άκρότητες, για νά πιστοποιήση τὸ έσώτερο δρᾶμα τής ψυχής, πού χάνει τήν έλευθερία της.

Τὰ κύρια πρόσωπα του μυθιστορήματος είναι ή Λάρα Φιοντόροβνα, μία γυναίκα πού γνώρισε άπ' τὰ πρώτα της βήματα τήν άποκρουστική ώμότητα, τήν άπροκάλυπτη εκμετάλλευσι, τήν άπηνή βία. Πλάι της στέκει ο γιατρός Γιούρι Ζιβάγκο, πού είναι ή πνευματική προσωπογραφία του ίδιου του συγγραφέα, και πού δίνει τήν μάχη για τήν άξιοπρέπεια και τήν άκεραιότητα. 'Ανάμεσά τους αναπτύσσεται μία ρομαντική άγάπη, πού ποτέ δέν θά έχη σάν καρπό τόν γάμο. Είναι στην μοίρα τους και στην τραγωδία πού γράφουν νά μη πετύχουν μία νόμιμη ένωση. Τραγικοί στη βάση τους και οι δύο χαρακτήρες έχουν νά αντιπαλαίσουν μέ τήν άσφυκτική πίεσι του περιβάλλοντος, πού έξουθενώνει τήν προσωπικότητα: «'Ω Κύριε, τί άγώνια και τί πόνοι. "Ω αν μπορούσα νά μη σέφτομαι!» (Ζιβάγκο σελ. 382). «Κύριε, πόσο δυστυχιόμειο είμαστε! Τί θ' άπογίνουμε; Τί πρέπει νά κάνουμε;» (Ζιβάγκο, σελ. 395).

Νά μη διαλυθής, αλλά νά σταθής ίσιος και άκέραιος άγκαλιάζοντας τις μεγάλες άξίες. 'Αλλά τούτο θέλει άγώνα τραχύ και δύσκολο: «Και ξαφνικά, όλο αυτό τὸ πήδημα από τήν ειρηνική και άμέριμη κοινωνικότητα στο αίμα και στόν θρήνο, ή γε-

νική παραφροσύνη, ο γυρισμός στην άγρια κατάσταση, οι δολοφονίες κάθε μέρα και κάθε ώρα, ή νόμιμη, ή ένθαρονώμενη άνθρωποσφαγή! Τὸ δίχως άλλο, αυτό πληρώνεται πάντα άκριβά. Σίγουρα θά θυμάσαι καλύτερα από μένα πώς μονομιᾶς όλα χαλάσανε. 'Η κυκλοφορία τών τραίνων, ο έπισιτισμός στις πόλεις, τὰ θεμέλια τής οικογενειακής ζωής, οι ήθικές βάσεις τής συνείδησης...».

«Τότε τὸ ψέμα ήρθε στη ρωσική γή. 'Η μεγαλύτερη συμφορά, ή πηγή του κακού πού θάρχόταν, ήταν πού χάθηκε ή πίστη στην προσωπική γνώμη. Πιστέψαμε πώς είχε περάσει πιά ο καιρός πού ακολουθούσαμε τις έμπνεύσεις του ήθικου αίσθήματος, πώς τώρα έπρεπε νά προσαρμόσουμε τὰ βήματά μας στα βήματα τών άλλων και νά ζούμε μέ ιδέες ξένες άπ' όλους, προσταγμένες σ' όλους. 'Η τυραννία τής φράσης δέν έπαψε νά αυξάνει από τότε, πρώτα μέ μορφή μοναρχική, ύστερα μέ μορφή επαναστατική. Αυτό τὸ ξεστράτισμα τής κοινωνίας απλώθηκε στο κάθε τί, μόλυβε τὰ πάντα. 'Όλα πέσανε κάτω από τή θανατερή επίδρασή του. Ούτε τὸ σπιτικό μας μπόρεσε νά γλυτώση» (Ζιβάγκο, σ. 396).

Κι' αυτά έγιναν, γιατί έλειψαν τὰ πνευματικά μέτρα και οι ήθικές άναμετρήσεις: «'Η έλλειψη άνθρωπιάς ανάμεσά τους (έννοεί τους παρτιζάνους), τους φαινότανε σάν θαναταστὸ φανέρωμα τής ταξικής τους συνείδησης, ή βαρβαρότητά τους, ύπόδειγμα προλεταριακής σταθερότητας και επαναστατικού ένστικτου» (Ζιβάγκο, σ. 341). Γι' αυτό ο Παστερνάκ διαχωρίζει τις εύθύνες του βάζοντας στο στόμα του Ζιβάγκο τὰ παρακάτω λόγια: «'Ασφαλώς δέν είμαι μαζί τους. Μά μου κάνει κακό νά πιστεύω πώς αυτοί είναι οι ήρωες, τὰ φώτα κι' εγὼ δέν είμαι παρά ένας άσήμαντος άνθρωπάκος, όπαδός του σκοταδισμού και τής ύποδούλωσης του ανθρώπου» (Ζιβάγκο, σελ. 399).

«'Η ξυπνημένη του συνείδηση δέν έβρισκε άνάπαυση» (Ζιβάγκο, σ. 338). 'Ενας έσωτερικά έλεύθερος άνθρωπος σάν τόν Ζιβάγκο αντιμετωπίζει τὰ μεγάλα προβλήματα στο βάθος τους. Δέν ίκανοποιεί-

ται από την έπιφανειακή λύση, άλλ' άναζητεί βαθύτερες συνδέσεις και βεβαιότερες αιτιολογήσεις. 'Οχι να φάς άπλως και να κλείσης τó στόμα. 'Αλλά να δής, να ψαύσης, να δημιουργήσης. 'Η ζωή στο βιολογικό της επίπεδο δέν έχει αξία· γι' αυτό κι ο Ζιβάγκο πεθαίνει από μαρασμό, όταν χάνη κάθε δυνατότητα ποιοτικής και βαθύτερης έπαφής με την ζωή. Γιατί αυτή καταξιώνεται, όταν μετατίθεται στο επίπεδο του πνεύματος, όταν παίρνη νόημα και σκοπό: «Έπλες πώς τα γεγονότα είναι άδεια από κάθε νόημα, άν δέν τους δοθεί ένα νόημα. 'Ο Χριστιανισμός, τó μυστήριο του άτόμου, είναι ακριβώς έκείνο πού πρέπει να μπει μες στα γεγονότα, για ν' αποκτήσουν ένα νόημα για τόν άνθρωπο» (Ζιβάγκο, σελ. 120).

Για τόν Παστερνάκ ο Χριστιανισμός άποτελεί την ουσία της ιστορίας: «'Αλλά τί πρῶγα είναι ή ιστορία; Είναι να δώσει μια γενική άρχη σε έγκόσμιες προσπάθειες για να μπορέσει σιγά-σιγά να λυθεί τó μυστήριο του θανάτου και να υπερνικηθεί στο μέλλον. Γι' αυτό ανακαλύπτονται τó μαθηματικό άπειρο και τά ηλεκτρομαγνητικά κύματα, γι' αυτό συνθέτονται συμφωνίες. Μά δέν μπορείς να προχωρήσεις σ' αυτή την κατεύθυνση χωρίς μια κάποια ώθηση. Για τέτοιες ανακαλύψεις χρειάζεται πνευματικός έξοπλισμός και, μ' αυτή την έννοια, τά στοιχεία ύπάρχουν κι' όλας μέσα στο Εύαγγέλιο. 'Ιδού τα: πρῶτα-πρῶτα ή αγάπη πρὸς τόν πλησίον, αυτή ή ύπερτατη μορφή ζωτικής ενέργειας, πού γεμίζει την καρδιά του ανθρώπου και ζητάει ν' άπλωθεί και να ξεοδευτεί. 'Επειτα τά βασικά ιδεώδη του σημερινού ανθρώπου, χωρίς τά όποια δέν μπορείς να διανοηθείς, δηλαδή ή έλευθερη άτομικότητα και ή ζωή σέ θυσία. Πρέπει να έχουμε υπ' όψη μας ότι σήμερα ή κατεύθυνση αυτή είναι πολύ νέα. Οί άρχαίοι δέν είχαν ιστορία μ' αυτή την έννοια... Μόνον ύστερα από τó Χριστό οί αιώνες και οί γενεές άνάπνευσαν έλευθερα» (Ζιβάγκο σ. 15-16). 'Ο Παστερνάκ μέσα από τόν πόνο για τόν άνθρωπο ανακάλυψε τόν Θεό. Σ' αυτό τó σημείο συναντᾶ τόν Ντοστογιέσκι. «'Από την κομμουνιστική Ρω-

σία, μια πολιτεία πού έπίσημα άρνεϊται την ύπαρξη του Θεού, ο Παστερνάκ στέλνει ένα μήνυμα βαθεία χριστιανικό για την κατάσταση του ανθρώπου, τέτοιο πού πάρα πολλοί συγγραφείς της θεωρουμένης χριστιανικής Δύσεως δυσκολεύονται ή δέν έχουν την πίστι να κάνουν», μάς λέει ένας 'Αμερικανός(7).

Κι' όμως ο Παστερνάκ δέν είναι χριστιανός. Στέκει όμως με σεβασμό, με δέος θά λέγαμε, μπρὸς σ' αυτή την αξία. Την θεωρεί πρωταρχική, σημαντική, άναντικατάστατη. Δέν είναι πιστός περιχαρακωμένος στο δόγμα της 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας(8), αλλά συνοδοιπορεί σέ πολλά σημεία με τó γνήσιο χριστιανικό πνεύμα. 'Αμφιβάλλει, άλλ' ή άμφιβολία του είναι εύγενική. Οί πρωταγωνιστάι του έχουν άνωτερότητα και άξιοπρέπεια και όταν κινδυνεύουν να την χάσουν, άφανίζονται. 'Ετσι παίρνουν μέγεθος τραγικών ήρώων και στην τιτανική σύγκρουσί τους συντρίβονται, πέφτουν, ή ζωή τους χάνεται, άλλ' όχι τó πνεύμα τους. 'Η Λάρα θ' ακολουθήση την τύχη του Ζιβάγκο. «Μία μέρα ή Λαρίζα Φιοντόροβνα βγήκε απ' τó σπίτι, μά δέν ξαναγύρισε πιά. Τό δίχως άλλο θά την πιάσανε στο δρόμο. Πέθανε ή χάθηκε, πούς ξέρει πού, ξεχασμένη κάτω από ένα νούμερο σ' ένα από τ' άμέτρητα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Βορρά» (Ζιβάγκο, σ 493).

Κι' όμως τó μυθιστόρημα δέν τελειώνει έδῶ. 'Ο έπίλογος γράφεται από αυστηρή έπίκρισι του καθεστώτος και φωτίζεται από αισιόδοξη νότα. Δύο φίλοι του Ζιβάγκο κρατούν μία ποιητική άνέκδοτη συλλογή του και σκέφτονται τó μέλλον: «Καθισμένοι πλάι στο παράθυρο οί δύο φίλοι, γερασμένοι πιά, είχαν την έντύπωση πώς κείνη ή έσωτερική έλευθερία είχε φθάσει,

(7) The passion of Yurii Zhivago, περ. «Time», 15 Δεκεμβρίου 1958, σ. 50-55.

(8) «'Ακόμη και τά λόγια του Χριστού για τούς ζωντανούς και για τούς νεκρούς, έγώ τάνοιωθα πάντα με δικό μου τρόπο» (Ζιβάγκο σ. 69). Βλ. και Γ. Πράτσικα: «'Η ζωή του Μπόρις Παστερνάκ», «Ν. 'Εστία», ένθ' άνωτ. σ. 1235. 'Οτι δέν είναι χριστιανός φαίνεται κι' από τις έλευθερίες σχέσεις του Ζιβάγκο με την Φιοντόροβνα.

πώς τὸ μέλλον, κείνο ἀκριβῶς τὸ βραδυνὸ εἶχε ἀκουμπήσει χειροπιαστὸ πάνω στους δρόμους πὸν ἀπλώνονταν στὰ πόδια τους, πὸς εἶχανε κιόλας μπεῖ σ' αὐτὸ τὸ μέλλον καὶ πὸς βρισκόντανε πιά ἐκεῖ. Ἐνα αἰσθημα μακάριας καὶ τρυφερῆς σιγουριᾶς γιὰ κείνη τὴν ἅγια πόλη, γιὰ δόλοκληρη τὴ γῆ, γιὰ τὰ πρόσωπα αὐτῆς τῆς ιστορίας πὸν ζοῦσαν ἀκόμα κείνο τὸ βράδυ καὶ γιὰ τὰ παιδιά τους, τοὺς διαπερνοῦσε καὶ τοὺς ἔλουζε μὲ τὴ σιωπηλὴ μουσικὴ τῆς εὐτυχίας πὸν ξεχύνονταν πέρα ὡς πέρα γύρω τους. Καὶ τὸ βιβλίο πὸν κρατούσανε στὰ χέρια ἔμοιαζε κι αὐτὸ νὰ τὰ ξέρει ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ μεταγίγξει στὰ αἰσθηματά τους σιγουριὰ καὶ δύναμη» (Ζιβάγκο, σ. 509).

Ὁ Δόκτωρ Ζιβάγκο εἶναι ἡ ἐποποιία τῶν πολεμικῶν ἀγῶνων καὶ τῶν στασιαστικῶν ἀνταγωνισμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ λυρική ἐκφρασις τῶν παθημάτων πονεμένων ψυχῶν. Ὁ Παστερνάκ εἶναι ἀσυναγώνιστος, ὅταν ἐναρμονίξῃ τὶς νότες τοῦ πεζοῦ λόγου μὲ τοὺς ἀπαλὸς τόνους τῆς λυρικῆς εὐαισθησίας, ὅταν ὁ ποιητὴς συναντᾷ τὸν πεζογράφου καὶ τοῦ προσφέρει τὸν ἀβάσταχτο πόνο, τὴν πικρὴ θλίψη, τὴν πιεστικὴ ἀγωνία, τὸ καυτὸ πάθος μὲ ἔνδυμα ποιητικοῦ κάλλους. Γι' αὐτὸ ὁ Δόκτωρ Ζιβάγκο ἀπολήγει νὰ εἶναι τὸ χρονικὸ μερικῶν ψυχῶν, πὸν πάλεψαν γιὰ τὶς ἀξίες τοῦ πνεύματος. Τότε τὸ ἔπος γίνεται λυρική ἀφήγησις καὶ τραγικὴ παράστασις τοῦ ἐσωτέρου εἶναι. Ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξεικόνισις τῶν περιστατικῶν περνᾷ ἀπὸ τὸ κατώφλι τοῦ πνεύματος καὶ μεταμορφώνεται σὲ ὑποκειμενικὸ βίωμα. Αὐτὴ ἄλλωστε εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ τοποθέτησις τοῦ Παστερνάκ, πὸν εἶναι ἰδεοκράτης μὲ χριστιανικὲς ἀποχρώσεις καὶ πὸν ἀποτιμᾷ τ' ἀντικείμενα καὶ τὰ φαινόμενα σύμφωνα μὲ τὴ δική του ὑποκειμενικὴ ἐμπειρία⁽⁹⁾ καὶ τοῦ ἤθους τὰ μέτρα.

★

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1954 τὸ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ «Ζνάμια» παρουσίασε μερικὰ ποιήματα τοῦ Παστερνάκ ἀπὸ τὸν Δόκτο-

ρα Ζιβάγκο μὲ τὴν ἀγγελία πὸς τὸ ἔργο αὐτὸ πολὺ γρήγορα θὰ δολοκληρωθῆ καὶ θὰ τυπωθῆ σὲ βιβλίο⁽¹⁰⁾. Στὰ 1956, πὸν τὸ κλίμα ἦταν φιλελευθερώτερο, ὁ Παστερνάκ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀποστείλῃ ἓνα ἀντίγραφο τῆς ἐργασίας του στὸν Ἴταλὸ κομμουνιστὴ ἐκδότῃ Φελτρινέλλι καὶ νὰ ὑποβάλῃ ἄλλο ἓνα στὴν διεύθυνσι τοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Νόβυ Μίρ». Ἡ ἀπάντησις τῆς λογοκρισίας ἦταν ἀρνητικὴ. Τὸ μυθιστόρημα ὑπέφερε ἀπὸ ὑπερβολικὸ καὶ νοσηρὸ ὑποκειμενισμό, ἀγνοοῦσε τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπαναστάσεως κι ἔπαιρνε ἐχθρική κι ἀδικη στάσι ἀπέναντι τῆς.

Ὁ ἴδιος ὁ Παστερνάκ ἀναγκάστηκε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Φελτρινέλλι πίσω τὸ χειρόγραφο, πράγμα πὸν ὁ Ἴταλὸς ἐκδότῃς ἀρνήθηκε, μολοντί ἤρθε σὲ σύγκρουσι μὲ Ρώσους καὶ Ἴταλοὺς κομμουνιστάς. Ἐτσι στὰ τέλη τοῦ 1957 τὸ βιβλίο κυκλοφορεῖ ἰταλικὰ καὶ γαλλικὰ καὶ πολὺ γρήγορα μεταφράζεται καὶ σὲ ἄλλες 15 γλώσσες.

Ὁ μεγάλος ὅμως διωγμὸς καὶ ἡ ἀπηνῆς πολεμικὴ κατὰ τοῦ Παστερνάκ συμβαίνει ἓνα χρόνο ἀργότερα, ὅταν στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1958, ἡ Σουηδικὴ Ἀκαδημία ἀπεφάσισε νὰ τοῦ ἀπονεύμῃ τὸ βραβεῖο Νόμπελ τῆς Λογοτεχνίας. Δύο μέρες ἀργότερα ἡ «Λιτερατούρναγια Γκαζέτα» σὲ ἄρθρο τῆς δίνει πολιτικὸ θεοεχόμενον στὴν ἀπονομή τοῦ βραβείου, θεωρεῖ τὸν Παστερνάκ ὡς προδότῃ πὸν δέχτηκε «τὰ τριάκοντα ἀργύρια τῆς προδοσίας», ἐνῶ ἡ Πράβδα συμπληρώνει χαρακτηρίζοντάς τον ἀσήμαντο συγγραφέα, «κακὸ φιλολογικὸ βοτάνι», πὸν ἔδωσε ἀφορμὴ στους μπουρζουάδες νὰ πετάξουν ἀπὸ χαρὰ καὶ νὰ κάμουν πολιτικὴ ἐκμετάλλευσι τοῦ βιβλίου χαρακτηρίζοντάς το ὡς τὸ καλύτερο τῆς χρονιάς.

Ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλα βίαια ἄρθρα ἐναντίον τοῦ Παστερνάκ, γίνονται διμιλίες πὸν μαστιγώνουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν συγγραφέα, ἐνῶ ἡ Ἐνωσις Σοβιετικῶν Συγγραφέων τὸν διαγράφει ἀπὸ μέλος

(10) Πολλὲς πληροφορίες βρίσκει κανεὶς στὸν «Figaro Littéraire» τῆς 1ης Νοεμβρίου 1958.

(9) Essai d' autobiographie, σ. 64.

της. Χαρακτηριστική είναι ή φράσις του προέδρου τής Κομμουνιστικής Νεολαίας πού θεωρεί τόν Παστερνάκ τιποτένιο και ανάξι να συγκριθή με ένα χοίρο(!). 'Ο Παστερνάκ κάτω από τήν πίεσι αυτή στέλνει ένα τηλεγράφημα στην Σουηδική 'Ακαδημία και άρνείται τόν Νόμπελ, γράφει προσωπικά στον Κρούστσεφ και του ζητεί να παραμείνη σοβιετικός πολίτης, στέλνει, γράμμα στην Πράβδα, όπου κάνει δήλωσι ότι έλευθερα(;) και αδέσμευτα άποποιήθηκε τόν βραβείο Νόμπελ.

'Ετσι ένας πνευματικός άνθρωπος φαίνεται να συντριβεται κάτω από τήν άποπνικτική πίεσι του έξαλλου και άνελεύθερου περιβάλλοντος. 'Ο ίδιος συγγραφέας πού στέλνει εύχαριστήριο τηλεγράφημα στην Σουηδική 'Ακαδημία και εύχαριστεί για τήν τιμή, μέσα σε λίγες μέρες αλλάζει γνώμη και άπαρνείται τόν βραβείο. Κι όλα αυτά μέσα σ' ένα πρόσχημα έλευθερίας! Είναι ωραίος ό λόγος του Duhamel: «Οί σοβιετικοί συγγραφείς μās βεβαιώνουν άκόμα μιá φορά πώς άπαρνήθηκαν τήν πραγματική έλευθερία, πού είναι αυτό τουτο τόν μεγαλειό του έπαγγέλματός τους». Κι ένας άλλος παρατηρεί εύστοχα: για δέτε κουρέλιασμα έλευθερίας, άφοϋ 800 περίπου συγγραφείς καταδικάσαν ένα βιβλίο πού δέν διάβασαν.

Κι εδώ νομίζομε πώς βρίσκεται ή διαλεκτική νίκη του Παστερνάκ⁽¹¹⁾. 'Εμφα-

νίζεται πώς νικήθηκε, πώς μετανόησε, πώς ζήτησε συγγνώμη, κατά τόν γνωστό κομμουνιστικό σύστημα, αλλά στο βάθος είναι ό νικητής. Γιατί και αν δεχθοϋμε τήν ήττα του και τήν ύποχώρησί του σαν άληθινές, μένει ό άγών⁽¹²⁾, τόν θάρρος πού τονίζει σημαντικές αλήθειες, μένει τόν ίδιο τόν βιβλίο σαν ή αιμάτινη σφραγίδα μιās εποχής. Γιατί είν' αλήθεια πώς μās συγκινεί ή επιθανάτια πάλη, ή ύσάτη προσπάθεια, ή κραυγή άγωνίας του μοναχικού ανθρώπου, πού πίσω του σέρνει τόν βουδόν δραμα ενός λαού, πού ζητεί έλευθερία και δικαιοσύνη. Είναι ή μαρτυρία του πνεύματος, πού όσο κι αν διώκεται, δέν σφραγίζεται. 'Εκει πού βεβαιώνεται για τόν άφανισμό του, διαπιστώνεις τήν λαμπρή παρουσία του. «Τόν πνεϋμα όπου θέλει πνεΐ», γιατί διαλεκτικά εμφανίζει άνθρωπος με ώριμότητα κάτω άπ' τόν πέλιμα τής δουλείας.

Τόν τέλος αυτής τής ύποθέσεως ίσως να σημαδεύεται με μια ήττα, άλλ' ήττα διαλεκτική. Γιατί στην ούσια ό Παστερνάκ είναι ό νικητής, αλλά και ό διαγγελεύς μιās πνευματικής παρουσίας. Γιατί αυτός ό καρτερικός άγώνας άποτελεί μιá παρόρμησι για κάθε έλευθερο πνευματικό άνθρωπο να σταθί στον στίβο άκέραιος και αλώβητος. Γιατί αν εκείνοι στην Σοβιετική 'Ενωσι, για να περισώσουν τόν πνεϋμα, λούζονται στο αίμα και στα δάκρυα, σε μās μένει ό ιδρώτας και ή προσήλωσι στην εκκλήρωσι μιās άποστολής, πού άποβλέπει σε ένα άληθινά έλευθερο, πνευματικώτερο και καλύτερο κόσμο.

Γ. ΜΠΟΖΩΝΗΣ

(11) "Όσο για τήν αντίρρησι ότι πίσω από τήν άπονομή του βραβείου κρύβονται πολιτικά κίνητρα, ύπάρχει ή άπάντησις ότι ή Σουηδική 'Ακαδημία και στο παρελθόν βράβευσε συγγραφείς, πού ήλθαν σε σύγκρουσι με τίς κυβερνήσεις τους. Είναι ό Ρομάν Ρολλάν και ό 'Οσσιέτσκι. Και στις δύο όμως περιπτώσεις τόν έπίσημο Σοβιετικό Κράτος έπεκρότησε τίς βραβεύσεις. Αυτά τά λέμε χωρίς πάλι ν' άμφισβητοϋμε και τήν πολιτική σκοπιμότητα. Βλ. και Αίμ. Χ., «'Ο άπόβλητος», έφημ. «Καθημερινή» 13-11-58.

(12) Και αυτή είναι ή άπάντησις πού μπορεί να δοθί στον Jules Romains πού διερωτάται, γιατί έγινε τόσος θόρυβος γύρω από τόν Παστερνάκ, άφοϋ έλύγισε. Βλ. «Les Nouvelles Littéraires», 13 Νοεμβρίου 1958.

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἐν ἐκ τῶν κοινωνικῶν μέτρων τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, τὸ ὁποῖον θὰ ἤμποροῦσε κανεῖς νὰ ἐξάρη, εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ μέριμνα διὰ τὴν οἰκογένειαν. Ὑπουργεῖον παρόμοιον μὲ τὸ τῆς Δυτ. Γερμανίας, τὸ ὁποῖον ἀνέφερε εἰς τὰς «Ἀκτίνας» τοῦ Δεκεμβρίου ὁ κ. Δαγτόγλου, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Βελγίου, τὸ «Ministère de la santé publique et de la famille».

Ἡ χώρα ὅμως, ἡ ὁποία ἔλαβε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ περισσότερα ἴσως κοινωνικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς οἰκογενείας, εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ Γαλλία. Ἴσως διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ ἠθέλησαν οἱ Γάλλοι νὰ ἐπανορθώσουν παλαιότερα λάθη των, διὰ τῶν ὁποίων εἶχαν ἐπιτύχει τὸ «ξεθεμέλιωμα» τῆς οἰκογενείας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐλαττοῦται συνεχῶς, ἀντὶ νὰ αὐξάνη, ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας. Πράγματι δέ, χάρις εἰς τὰ μέτρα τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας ἠὺξήθη κατὰ τρία ἑκατομμύρια.

Ἡ σημερινὴ γαλλικὴ ἐργατ. νομοθεσία γέμει τοιοῦτων εὐεργετικῶν διὰ τὴν οἰκογένειαν διατάξεων. Τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθέτου, ὁ ὁποῖος συντάξε τὴν γαλλικὴν «*Législation du travail*», ὑπῆρξε τοῦτο: «Πολὺ συχνὰ ὁ ἐργάτης ἔχει νὰ βαστάσῃ βάρη οἰκογενειακά, ἐνίοτε πολὺ βαρεῖά, καὶ εἶναι δίκαιον καὶ ὁ μισθὸς του νὰ εἶναι ἀνάλογος αὐτῶν τῶν βαρῶν»⁽¹⁾. Παραθέτομεν τὰ κυριώτερα εὐεργετήματα, τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνει σήμερον ἐν Γαλλίᾳ ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ οἰοῦδήποτε ὑ-

παλλήλου, ἀναφέροντες συγχρόνως ὅτι ὁμοίων εὐεργετημάτων ἀπολαμβάνει καὶ τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ἢ οἰκογένεια.

ΤΑ ΚΥΡΙΩΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ (Allocations familiales)⁽²⁾.

Τὰ ἐπιδόματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ πέμπτου τέκνου διπλασιάζουν τὸν μισθὸν τοῦ ἐργάτου, θεωροῦνται τρόπον τινὰ ἱερά, διότι δὲν ὑπόκεινται εἰς οὐδεμίαν φορολογίαν ἢ κράτησιν καὶ οὐδέποτε κατασχονται. Ἐπὶ πλεόν οὐδεμία κράτησις γίνεται ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τοῦ ἐργάτου διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν πόρων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰ ἐπιδόματα ταῦτα. Οἱ πόροι καταβάλλονται ἀπὸ τοὺς ἐργοδότες, τοὺς κτηματίας καὶ τοὺς ἐμπορευομένους τοὺς διατηροῦντας ὑπαλληλικὸν προσωπικόν, οἱ ὁποῖοι ὑποχρεοῦνται ἅμα τῇ καταβολῇ τοῦ μισθοῦ τοῦ ἐργάτου νὰ καταβάλλουν εἰς εἰδικὰ ταμεῖα καὶ 16,75% τοῦ μισθοῦ ἐπὶ πλεόν. Τῶν ἐπιδομάτων τούτων δικαιοῦνται πάντες οἱ μισθωτοί, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ οἱ ἄνεργοι, οἱ ἀσθενεῖς, οἱ ἀνάπηροι, οἱ γέροντες ἐργάται καὶ αἱ χῆραι, τῶν ὁποίων ὁ ἀποθανὼν σύζυγος ἐλάμβανε ἐπίδομα. Χορηγοῦνται δὲ ταῦτα μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 20 ἐτῶν διὰ τὰ σπουδάζοντα τέκνα, διὰ τὰ ἀνάπηρα καὶ ἀνίατα, καθὼς καὶ διὰ τὰς θυγατέρας τὰς ἀσχολουμένας μὲ οικιακὰς ἐργασίας καὶ μὲ τὴν ἀγωγὴν δύο τοῦλάχιστον μικροτέρων ἀδελφῶν ἡλικίας μέχρι 10 ἐτῶν. Διὰ τὰ ἐργαζόμενα τέκνα δίδεται μέχρι ἡλικίας 14-17 ἐτῶν ἀναλόγως διαφόρων περιπτώσεων καὶ ἐφ' ὅσον ὁ μισθὸς των εἶναι κατώτερος τοῦ ἡ-

(1) R. Mouton, «*Éléments pratiques de la législation du travail*», Tournon 1957-1958, σ. 94.

(2) Bernard Lescot, «*Législation du travail*», Paris 1958, σ. 79-80 καὶ R. Mouton ἔνθ' ἄν., σ. 94-96.

μισθοῦ τοῦ μηνιαίου βασικοῦ μισθοῦ τοῦ ἄριμου.

Τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα δίδονται ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι οἱ σύζυγοι θὰ ἔχουν τοὺς ἑξι μισθοὺς τοῦ ἄριμου τέκνα. Ὑπολογίζονται δὲ ἐπὶ μηνιαίου βασικοῦ μισθοῦ εἰδικῶς καθωρισμένου διὰ τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα, καθὼς καὶ διὰ τὸ προγεννητικὸν ἐπίδομα (Allocation Prénatale) καὶ τὸ ἐπίδομα μητρότητος, ποῦ θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ὁ βασικὸς οὗτος μισθὸς εἶχε καθορισθῆ διὰ τὸ ἔτος 1958 μεταξὺ 1200 καὶ 1330 δραχμῶν ἑλληνικῶν, ἀναλόγως τοῦ κόστους ζωῆς εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπικρατείας. Ὁ εἰδικὸς οὗτος βασικὸς μισθὸς οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ ἐργάτου λαμβανόμενον μηνιαῖον βασικὸν μισθόν, ὁ ὁποῖος εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τῶν 1750 ἑλληνικῶν δραχμῶν, συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς 1ης Ἰουνίου 1958. Διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως ὁ μισθὸς τοῦ εἰδικευμένου ἐργάτου καὶ τοῦ τεχνίτου καθωρίσθη εἰς 80χ.—ἑλληνικὰς πάντοτε—2.300 ἕως 3.150 καὶ τοῦ ἀρχιτεχνίτου εἰς 80χ. 4.900⁽³⁾.

Τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα ὑπολογίζονται ὡς ἑξῆς:

22% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ διὰ δύο τέκνα.

33% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ δι' ἕκαστον τῶν ἐπομένων τέκνων, χωρὶς ἀριθμὸν περιορισμοῦ τέκνων.

Ἦτοι 55% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ διὰ τρία τέκνα.

88% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ διὰ τέσσαρα τέκνα κλπ.

Δίδεται ὁμοῦ καὶ ἕτερον συμπληρωματικὸν ἐπίδομα τῆς λεγομένης indemnité compensatrice ἑξ 70 80χ. ἑλλ. μηνιαίως διὰ τὸ δεύτερον τέκνον, καὶ 107 80χ. δι' ἕκαστον τέκνον ἀπὸ τῶν τριῶν καὶ πέραν. Τέλος διὰ τὰ τέκνα τὰ ἄνω τῶν 10 ἐτῶν δίδεται ἕτερον ἐπίδομα ἀνερχόμενον εἰς 5% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ⁽⁴⁾.

ΕΠΙΔΟΜΑ ΤΟΥ «ΜΟΝΑΔΙΚΟΥ ΜΙΣΘΟΥ» (Allocation du salaire unique).

Ἐπάρχει ὁμοῦ καὶ ἕτερον ἐπίδομα, τὸ λεγόμενον τοῦ «μοναδικοῦ μισθοῦ», τοῦ ὁποῦ δικαιοῦνται: 1) Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐργάτου, τοῦ ὁποῦ ἢ σύζυγος δὲν ἐργάζεται, καὶ ἡ ὁποία οἰκογένεια δὲν εἰσπράττει παρὰ ἓνα μόνον μισθὸν μηνιαίως.

2) Τὰ ἄνευ τέκνων νέα ζεύγη, ἀλλὰ διὰ τὰ δύο πρῶτα μόνον ἔτη τοῦ γάμου, κλπ. Τὸ ἐπίδομα τοῦτο ὑπολογίζεται ἐπὶ ἑτέρου καθωρισμένου εἰδικοῦ μηνιαίου βασικοῦ μισθοῦ, ὁρισθέντος διὰ τὸ 1958 εἰς 1260 ἑλλ. 80χ., ὡς ἑξῆς:

10% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ εἰς τὰς νέας οἰκογενεῖας ἄνευ παιδιῶν, κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη, ποῦ ἀκολουθοῦν τὸν γάμον των.

20% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ δι' ἓν μοναδικὸν τέκνον ἡλικίας κάτω τῶν πέντε ἐτῶν.

10% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ δι' ἓν μοναδικὸν τέκνον ἡλικίας ἀπὸ 5-10 ἐτῶν.

40% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ διὰ δύο τέκνα.

50% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ διὰ τρία ἢ περισσότερα τέκνα.

Σημειωτέον, ὅτι καὶ οἱ μὴ μισθωτοὶ λαμβάνουν ἕτερον ἐπίδομα, τὸ ἐπίδομα τῆς μητέρας-οἰκοκυρᾶς (Allocation de la mère au foyer), ἀνερχομένου εἰς 15%-60% τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ τοῦ ὡς ἄνω ἐπιδόματος «μοναδικοῦ μισθοῦ» τῶν 1.260 80χ. διὰ τὸ 1958, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τέκνων, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὄρον πάντοτε, ὅτι οἱ γονεῖς ἔχουν τὸ βᾶρος τοῦλάχιστον 3 τέκνων.

Δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ πόσον μία οἰκογένεια ἀνακουφίζεται, λαμβάνουσα τὰ κυρίως οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα, εἰς τὰ ὁποία, εἰς πλείστας περιπτώσεις, προστίθεται καὶ τὸ ἐπίδομα τοῦ μοναδικοῦ μισθοῦ. Ἐνα παράδειγμα θὰ κατατοπίσῃ, ἐλπίζομεν, περισσότερον τοὺς ἀγαπητοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίνων»: Ἡ οἰκογένεια ἑνὸς ἀνεvidικευτοῦ ἐργάτου, πατρὸς τριῶν τέκνων, τοῦ ὁποῦ ἢ σύζυγος δὲν ἐργάζεται, λαμβάνει:

(3) B. Lescot, ἔνθ' ἄν., σ. 44 καὶ R. Mouton, ἔνθ' ἄν., σ. 35.

(4) R. Mouton, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 96 καὶ B. Lescot, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 80.

Πραγματικὸν μηνιαῖον βασικὸν μισθὸν τοῦλάχιστον δρχ. 1.750.

Κυρίως οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα διὰ τρία τέκνα—55% ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ βασικοῦ μισθοῦ τῶν 1.300 περίπου ἑλληνικῶν δραχμῶν—δρχ. 715.

Συμπληρωματικὸν ἐπίδομα τριῶν τέκνων περίπου δρχ. 170.

Ἐπίδομα «μοναδικοῦ μισθοῦ»—50% τοῦ βασικοῦ μισθοῦ τῶν 1.260 δραχμῶν—δρχ. 630.

Σύνολον δρχ. 3.265.

Ἐὰν ἡ αὐτὴ ὡς ἄνω οἰκογένεια ἀποκτήσῃ βραδύτερον ἕτερα τρία τέκνα, τὰ δὲ τρία πρῶτα ἔχουν ἤδη ὑπερβῆ τὸ 10ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, θὰ λαμβάνῃ μηνιαίως συνολικῶς περίπου 5.000 δρχ.⁽⁵⁾ Πολὺ μεγαλύτεραι, φυσικά, εἶναι αἱ συνολικαὶ μηνιαῖαι ἀποδοχαὶ τοῦ εἰδικευμένου ἐργάτου, τοῦ τεχνίτου κλπ.

ΕΠΙΔΟΜΑ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗΣ

Κάθε γυναῖκα, τελοῦσα εἰς κατάστασιν ἐγκυμοσύνης, εἴτε ἐργάζεται εἴτε ὄχι, δικαιούται κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐγκυμοσύνης εἰδικοῦ ἐπιδόματος, ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ σειρά τοῦ μέλλοντος νὰ γεννηθῇ τέκνον. Τὸ ἐπίδομα τοῦτο δίδεται εἰς τὰς μητέρας εἰς τρεῖς δόσεις καὶ ἀνέρχεται εἰς 2¼ βασικοῦ μισθοῦ, τοῦ βασικοῦ μισθοῦ ὑπολογιζομένου ὅπως καὶ διὰ τὰ κυρίως οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα⁽⁶⁾.

ΕΠΙΔΟΜΑ ΜΗΤΡΟΤΗΤΟΣ

Τὸ ἐπίδομα τοῦτο δίδεται εἰς τὰς Γαλλίδας μόνον μητέρας ἅμα τῇ γεννήσει τέκνου καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι θὰ γεννηθῇ τὸ μὲν πρῶτον τέκνον κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τοῦ γάμου, τὸ δεύτερον ἐντὸς τριῶν ἐτῶν μετὰ τὴν πρώτην γέννησιν, καὶ τὸ τρίτον ἐντὸς τριετίας μετὰ τὴν δευτέραν γέννησιν. Ἀπὸ τοῦ τετάρτου τέκνου δὲν ὑπολογίζονται τὰ μεταξὺ τῶν γεννήσεων διαστήματα. Τὸ ἐπίδομα μητρότητος ἀνέρχεται εἰς δύο βασικοῦ μισθοὺς διὰ τὴν πρώτην

γέννησιν καὶ ¾ τοῦ βασικοῦ μισθοῦ διὰ τὰς ἐπομένους γεννήσεις, τοῦ βασικοῦ μισθοῦ ὑπολογιζομένου πάντοτε, ὅπως καὶ διὰ τὰ κυρίως οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα⁽⁷⁾.

ΕΠΙΔΟΜΑ ΣΤΕΓΗΣ

Τοῦτο λαμβάνουν ὅλοι οἱ μισθωτοί, οἱ ἐλεύθεροι ἐργάται, καθὼς καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ διατηροῦντες οἰκογενεὶαν καὶ μὴ διαθέτοντες ἰδίαν στέγην. Τὸ ἐπίδομα τοῦτο ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ καταβαλλομένου ἐνοικίου, τῶν πόρων τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων. Εἶναι ὁμῶς πάντοτε ἠῤῥημένον κατὰ 20% δι' ἕκαστον τέκνον. Ὑφίσταται ἐπίσης ἓνα prime διευθετήσεως τοῦ νοικοκυριοῦ (d' aménagement), ἀνερχομένου εἰς τὰ 50% τῶν ἐξόδων, καὶ ἕτερον prime μετοικήσεως (de déménagement), τὸ ὁποῖον δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι δύο μηνιαίων βασικῶν μισθῶν⁽⁸⁾.

ΕΤΕΡΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

1. Ὁ πατὴρ τριῶν καὶ ἄνω τέκνων, καθὼς καὶ αἱ χῆραι αἱ προστατεύουσαι τοῦλάχιστον δύο τέκνα, ἔχουν ἀπόλυτον προτεραιότητα προκειμένου νὰ προσληφθοῦν εἰς ἐργασίαν τινά⁽⁹⁾.

2. Οἱ μισθωτοὶ οἰκογενειάρχαι, οἱ ἔχοντες τρία καὶ πλέον τέκνα, λαμβάνουν κατὰ τὴν διάρκειαν μακρᾶς ἀσθενείας τὰ δύο τρίτα τοῦ ἡμερομισθοῦ των, ἐνῶ οἱ λοιποὶ μισθωτοὶ μόνον τὸ ἡμισυ⁽¹⁰⁾.

3. Αἱ γυναῖκες λαμβάνουν: α) Τὰ 100% τῶν ἐξόδων τοῦ τοκετοῦ. β) Prime θηλασμοῦ ἀνερχομένου εἰς 600 ἑλλ. δρχ. γ) Κατὰ τοὺς τρεῖς καὶ ἡμισυ μῆνας ἀδείας πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν δίδεται εἰς τὴν ἠσφαλισμένην μητέρα ἀποζημιώσεις ἀναπαύσεως ἴση πρὸς τὸ ἡμισυ τοῦ βασικοῦ μισθοῦ τῆς ἡ πρὸς τὰ δύο τρίτα αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον εἶναι μητέρα τριῶν καὶ ἄνω τέκνων.

4. Αἱ γυναῖκες τῶν ἐργατῶν, ποὺ ἀνέ-

(5) R. Mouton, «Éléments de la législation du travail», σ. 98 καὶ προσθήκη τῆς 10-6-58.

(6) B. Lescot: «Législation du travail», σ. 81 καὶ R. Mouton, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 97.

(7) B. Lescot: ἐνθ' ἀνωτ. σ. 80 καὶ R. Mouton, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 97.

(8) B. Lescot: ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 81 καὶ R. Mouton, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 98.

(9) R. Mouton, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 16.

(10) R. Mouton, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 80.

θρεψαν πέντε τοῦλάχιστον τέκνα, δικαιούνται εἰς τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας των εἰδικοῦ ἐπιδόματος γήρατος, κυμαινομένου δι' ἐκάστην τριμηνίαν εἰς 4.800 ἕως 5.300 ἔλλην. δραχ. (11).

5. Αἱ συντάξεις τῶν γονέων τῶν ἔχόντων τρία καὶ πλέον τέκνα εἶναι ἠϋξημένα κατὰ 10%.

6. Προβλέπονται ὑπὸ τοῦ νόμου φιλοδωρήματα ἐπ' εὐκαιρίᾳ γάμου, γεννήσεως τέκνου ἢ θανάτου μέλους τῆς οἰκογενείας.

7. Αἱ θηλάζουσαι ἐργαζόμεναι μητέρες δικαιούνται ἐπὶ ἓν ἔτος ἀδείας ἡμισείας ὥρας τὴν πρωΐαν καὶ ἡμισείας τὸ ἀπόγευμα—μὴ πληρωνομένης—διὰ τὸν θηλασμόν τῶν τέκνων των, διὰ τὸν ὁποῖον αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις ὑποχρεοῦνται νὰ διατηροῦν εἰδικὰ δωμάτια.

8. Δίδονται κατὰ μῆνα ὠρισμένοι ἡμέραι πληρωμένης ἀδείας εἰς τὴν ἐργαζομένην μητέρα, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων τῆς (12).

9. Τέλος τὰ μέλη οἰκογενείας τριῶν καὶ ἄνω τέκνων ἀνηλικίων δικαιούνται ἐκπτώσεως ἐπὶ τῶν εἰσιτηρίων τῶν σιδηροδρόμων ὡς ἑξῆς: διὰ τὰ τρία τέκνα ἐκπτώσις 30%, διὰ τὰ τέσσαρα 40%, διὰ τὰ πέντε 50% κ.ο.κ.

Ταῦτα διὰ νὰ παραλείψωμεν τὴν ἱατροφαρμακευτικὴν περιθάλψιν, τὰ «Ταμεῖα Κοινωνικῆς Βοηθείας», τὰ ὁποῖα καλύπτουν πλείστας κοινωνικὰς ἀνάγκας ἰδίων τῶν κοινωφελῶν ἰδρυμάτων κλπ.

Βεβαίως μερικὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὐεργετικῶν μέτρων ἔχουν ληφθῆ διὰ τοὺς ἐργαζομένους ὑπὸ τοῦ ΙΚΑ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑστεροῦμεν ὅμως εἰς πολλὰ ἀκόμη καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀνύπαρκτα ἢ πενιχρότατα (13).

ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΠΟΥΔΑΖΟΥΣΑΝ ΝΕΟΤΗΤΑ

Ἄλλ' ἡ γαλλικὴ οἰκογένεια βοηθεῖται μεγάλως καὶ ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἡ

πολιτεία ἔχει λάβει διὰ τὰ σπουδάζοντα τέκνα. Οὕτω ἡ μὲν στοιχειώδης καὶ μέση παιδεία εἶναι ἐντελῶς δωρεάν, εἰς δὲ τὴν ἀνωτάτην παιδείαν οἱ φοιτηταὶ πληρώνουν δι' ἐγγραφήν, δικαίωμα βιβλιοθήκης, πρακτικὰς ἐργασίας καὶ ἐξέταστρα μόνον 250 ἕως τὸ πολὺ 350 ἔλλην. δραχ. ἑτησίως! Ἐπὶ πλέον οἱ φοιτηταὶ στεγαζονται ἀντὶ μικροῦ ἐνοικίου εἰς κτίρια πανεπιστημιακά. (Αὐτὴν τὴν στιγμήν κτίζονται εἰς τὴν Λυών, παραπλεύρως τῶν παλαιῶν, τρεῖς χιλιάδες νέα δωμάτια διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν φοιτητῶν). Στιάζονται δὲ οἱ φοιτηταὶ εἰς τὰ φοιτητικὰ ἐστιατόρια, γενναίως ἐπιχορηγοῦμενα ὑπὸ τοῦ κράτους, ἀντὶ δραχμῶν ἑλληνικῶν ἑπτὰ δι' ἕκαστον, πλουσιώτατον δέ, γεῦμα. Καὶ τὸ σπουδαιότερον: ἓνα μεγάλο μέρος τῶν φοιτητῶν, ποὺ στεροῦνται ἐπαρκῶν ἰδίων πόρων, ἀπολαμβάνουν, ἐφ' ὅσον ἐπιτυγχάνουν εἰς τὰς ἐξετάσεις των, κρατικῆς ὑποτροφίας, ἀνερχομένης ἑτησίως διὰ τοὺς 9 μῆνας σπουδῶν εἰς 10.500 ἔλλην. δραχ. Οὕτως ἡ ἀνωτάτη παιδεία εἶναι προσιτὴ εἰς πάντας. Φυσικά, οὐδεμία δύναται νὰ γίνῃ σύγκρισις μετὰ τὴν κατάστασιν τῆς παιδείας καὶ διὰ τῆς ἀνωτάτης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐφ' ὅσον καὶ οἱ πτωχοὶ φοιτηταὶ, πλὴν τῶν πολυτέκνων, ὑποχρεοῦνται νὰ καταβάλουν ἄνω τῶν 2.000 δραχ. (!) ἑτησίως.

Ὅπως δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἡ λυπηρά, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀληθής, διαπίστωσις, ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια παραμένει μόνη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυσκολιῶν εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν» (14), δὲν ἰσχύει διὰ τὴν γαλλικὴν οἰκογένειαν, ἡ ὁποία γνωρίζει, ὅτι, εἰς οἰανδήποτε ἀνάγκην καὶ νὰ εὐρεθῆ, θὰ τύχῃ τῆς ἀμέσου καὶ αποτελεσματικῆς βοήθειας τοῦ κράτους.

Ἄς εὐχηθῶμεν καὶ ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι θὰ θελήσουν κάποτε καὶ οἱ ἰδιοὶ μας ἀρμόδιοι, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, νὰ λάβουν, ἀναλόγως τῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας, ὅμοια κοινωνικὰ μέτρα πρὸς ἀνακούφισιν τῆς πε-

(11) R. Mouton, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 86.

(12) R. Mouton, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 30-31.

(13) Τὸ γεγονός, ὅτι τὸ προπολεμικὸν ἐπίδομα οἰκογ. βαρῶν, τὸ ὁποῖον ἐδίδοτο εἰς τοὺς δημοσ. ὑπαλλήλους, κατηργήθη μεταπο-

λεμικῶς καὶ δὲν εὐρέθη μία κυβέρνησις νὰ τὸ ἐπαναφέρῃ, μαρτυρεῖ ποῖα τρομερὰ ἀδικία γίνεται εἰς βάρος τῆς οἰκογενείας.

(14) «Ἀκτίνας», Νοέμβριος 1958, σ. 385.

νομένης ἑλληνικῆς οἰκογενείας, καὶ δὴ τῆς πολυμελοῦς, ἣ ὁποία οὐχὶ σπανίως διέργεται στιγμᾶς σκληρᾶς δοκιμασίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἀρμόδιοι εἴμεθα, καὶ πρέπει νὰ εἴμεθα ὅλοι μας, προκειμένου περὶ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας, καὶ διὰ νὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ ὑπενθυμίζωμεν εἰς τοὺς ἀμέσως ἀρμοδίους τὸ καθήκον των, καὶ μέχρις ὅτου ληφθοῦν τὰ ἀναγκαῖα κοινωνικὰ μέτρα, θὰ ἠμπορούσαμεν ὡς χριστιανοὶ νὰ θέσωμεν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιον «ἀλληλεγγύης τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας», τὸ ὁποῖον προτείνεται εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» τοῦ Νοεμβρίου 1958. «Ἄς βοηθήσωμε, λοιπόν, ὅλοι μὲ ὄλας μας τὰς δυνάμεις διὰ τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ἀπὸ

τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὁποίας θὰ ἐξαρτηθῇ αὐτὴ αὐτὴ ἢ ὑπόστασις τοῦ Ἑθνους μας».

Β. ΧΑΡΩΝΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1) Jean Negre: «Précis de Législation du Travail et d'Instruction civique». Montluçon (Allier).
- 2) Marguerite Vanel et Henriette Despois: «Petit Manuel de Droit». Les Editions Sociales Françaises, 17, rue Viète, Paris (17).
- 3) Guide du travail. Les Editions Sociales Françaises, Paris.
- 4) R. Mouton: «Eléments Pratiques de la Législation du Travail». Tournon (Ardèche), 1957-1958.
- 5) Bernard Lescot: «Législation du Travail». 4ter, Rue des Ecoles, Paris (V).

Ο ΠΑΛΗΟΣ ΚΑΣΜΗΡΑΣ

Καθὼς τὰ πρόωρα τοῦ φθινοπώρου φθάνουν
βραδυνὰ
κι' ἀπὸ τὴν ψύχρα τῆς ὁδοῦ,
οἱ ἔμποροι, στῶν μαγαζιῶν τοὺς στέκουνε τὸ
βάθος,
αὐτός, π' ἄλλοτες ἦταν κασμηρᾶς ὀνομαστός
(στὰ γηρατεῖα, τώρα, μὲ πλούτη περισσὰ ἀπο-
τραβηγμένους),
μέσ' στὸ βαρὺ του τυλιγμένος τὸ παλτό,
δειλά, κρυφὰ—κατάσκοπος θαρρεῖς,
ἀπ' τὸ παλιὸ του, ἔμπρός, τὸ μαγαζὶ γλυστρᾶ
στοῦ πεζοδρόμιου τὴν ἄκρη.
Πόσο ἡ καρδιά του νοιώθει νὰ χτυπᾷ...
Γιὰ λίγο κοντοστέκει κι' ἡ λοξὴ του ἢ ματιὰ,
ἀπ' τὴν τζαμόπορτα περνάει τὴν κλειστή.
Σὲ δύο δευτερόλεπτα, ὅ,τι ἤθελε τὸ εἶδε...
—Τὸ καταντήσανε ἀχοῦρι...
Ὁ πάγκος μὲ ξετύλιγα τὰ τόπια.
Οἱ ὑπάλληλοι, πλάι στοὺς πελάτες,
κουβέντα ἔχουν στήσει καὶ καπνίζουν...
Τὶ βλέπω στὴ βιτρίνα! Θέε μου, ἔτοιμα φτηνο-
παλτά!...

Ἔω, νᾶχα ἐγὼ τὸ μαγαζὶ!...

Κάποιος μικρὸς εἰσπράχτορας, μὲ θερινὸ κου-
στοῦμι,
ποῦ τῆς βιτρίνας, τουρτουρίζοντας
κυττάζει τὰ παλτὰ νοσταλγικὰ
(οἱ ἐφημερίδες γράφουν πὼς θάρθουνε χιόνια)
κι' ἓνας παληὸς συνάδελφος
ποῦ ξεπεσμένος—ἀνθρώπινο κουρέλι,
στὸ διάβα του ἔσκυψε ἱκετευτικά,
δὲν συγκινήσανε διόλου τὴν καρδιά του
—Ποιὸς λογαριάζει τὰ μυρμήγκια...
Κ' ἔτσι, τὰ παγερὰ τὰ βράδυα,
ὁ πλούσιος κασμηρᾶς,
κρυφοπερνᾷ ἀπ' τὸ μαγαζὶ,
ψεγάδια ὀλοένα στοὺς «διαδόχους» βρίσκει
καὶ τὸ αἶμα τοῦ ἀνεβαίνει στὸ κεφάλι...
Μὰ ἀρχὴ χειμῶνα, ὁ δυστυχῆς,
ἀναμικρὸς σὲ καλοσύνη καὶ συμπῶνια,
ἔπαψε πιά νὰ ζῆ,
δίχως ποτὲ χαρὰ στὴ φτώχεια νὰ χαρίση,
μὲ τὴν καρδιά στυφὴ γιὰ τὸ χαμένο μαγαζὶ.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

Η «ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΟΥΛΗΣΙΣ»

Ἀπὸ τὰ διάφορα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα ἐντελῶς ξεχωριστὴ σημασία ἔχει ἡ διαθήκη. Δὲν κάνομε ἐδῶ τὴν ἀξιολόγησὴ τῆς ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς, ἀλλὰ μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως ἡ ψυχολογικὴ κατάσταση τοῦ διαθέτου.

Ἡ ἀπλὴ σκέψη τοῦ τερματισμοῦ τῆς ζωῆς ἐπιηρεάζει πάντοτε τὸν ἄνθρωπο καὶ τοῦ δημιουργεῖ ἓνα πλῆθος συναισθημάτων καὶ σκέψεων, ἀναλόγως τῆς κοσμοθεωρικῆς του τοποθετήσεως καὶ τῶν περὶ θανάτου ἀντιλήψεων του.

Μὲ τὴν διαθήκη του ὁ διαθέτης ρυθμίζει τὴν τύχη τῶν πραγμάτων του καὶ τὶς σχέσεις του γιὰ μιὰ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία αὐτὸς δὲν ἔῃ ἀνήκη πιά σὲ τοῦτο τὸν κόσμο. Οἱ στιγμὲς πὺ καταρτίζεται, λοιπόν, μιὰ διαθήκη ἔχουν κάτι τὸ ἰδιαιτερο καὶ ἐγγίζουσι τὰ ὅρια τοῦ μυστηριακοῦ καὶ τῆς ἱερότητος, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος αὐτοτοποθετεῖται νοερῶς σὲ μιὰ ἐποχὴ πὺ δὲν θὰ ζῆ γιὰ νὰ ἐκφράσῃ ἐκεῖνο πὺ χαρακτηρίζεται ὡς «τελευταία βούλησις».

Ὁ ὅρος «τελευταία βούλησις» πὺ χρησιμοποιεῖ ὁ νόμος (1712 κλπ. Α. Κ.) εἶναι ἐπιτυχής, ἀλλ' ὅ,τι γίνεται στὴν πράξῃ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν εὐρύτητά του. Τὸ περιεχόμενον τῆς πλειονότητος τῶν διαθηκῶν, καὶ μάλιστα τῶν δημοσίων, πὺ εἶναι οἱ ἐπισομιότερες (1724 Α. Κ.), ἐπεκτείνεται στὰ πλαίσια τῶν περιουσιακῶν σχέσεων τοῦ διαθέτου, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ ρύθμιση οἰκογενειακῶν του ζητημάτων ἀνάγεται πάλι συνήθως στὸν περιουσιακὸ κύκλον. Τοῦτος ὁ διακανονισμὸς ἐνδιαφέρει, βεβαίως, τὸ κοινωνικὸ σύνολον, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐξ αὐτοῦ ὅτι ἐπιλύει καὶ ἄλλα ζητήματα πρωταρχικῆς, ἐνδεχομένως, σημασίας γιὰ τὸν διαθέτη.

Μ' ἄλλα λόγια, ἔξω ἀπὸ τὶς νομικὲς σχέσεις τοῦ κάθε ἀνθρώπου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλες σχέσεις σημαντικότερες, ἴσως, γι' αὐτὸν καὶ οἱ ὁποῖες δὲν διακανονίζονται ἀπὸ

τὶς διαθήκες. Οἱ διαθήκες ἐπομένως δὲν ρυθμίζουν σήμερον ὅλα τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τοῦ διαθέτου, ὅπως ἀξιοῖ ὁ χαρακτηρισμὸς των ὡς ἔγγράφων τελευταίας βουλήσεως.

Ὅμως, κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, συνετάσσοντο διαθήκες πὺ ἀνταπεκρίνοντο περισσότερο στὸν χαρακτήρα τῆς τελευταίας βουλήσεως. Καὶ τότε τὸ κύριον καὶ μεγαλύτερον μέρος τῆς διαθήκης ἀνεφέρετο στὶς νομικὲς σχέσεις, ἀλλ' ὁ διαθέτης εὗρισκε τὸν τρόπο νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐσχάτην ἐπιθυμίαν του καὶ γιὰ ἄλλα θέματα πὺ τὰ θεωροῦσε πολὺ σημαντικὰ.

Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ γεγονός, ὅτι οἱ περισσότεροι διαθέτες, μᾶζι μὲ τὴν τακτοποίηση τῶν περιουσιακῶν των σχέσεων, ἐνδιεφέροντο καὶ γιὰ τὴν τακτοποίηση τῶν σχέσεων τῆς ψυχῆς των πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἄς σημειωθῇ μάλιστα, ὅτι οἱ ἐκφράσεις πὺ ἀναφέρονται στὶς ψυχικὲς των σχέσεις προτάσσονται τῶν περιουσιακῶν ρυθμίσεων. Θὰ εἴμεθα πλησιέστερα στὴν ἀλήθειαν ἂν παραδεχθοῦμε ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ἐθεωροῦσαν τὶς σχέσεις τῆς ψυχῆς των σπουδαιότερες ἀπὸ τὶς περιουσιακὰς.

Χάριν παραδείγματος παραθέτομεν πὺ κάτω τμήματα διαθηκῶν τοῦ 16ου καὶ 18ου αἰῶνος ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερα μου πατριίδα Νάξον. Δὲν μποροῦσι νὰ θεωρηθοῦσι τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ὡς τὰ ἀντιπροσωπευτικότερα, ἀλλὰ τὰ προτιμῶμεν ἐπειδὴ μᾶς εἶναι περισσότερο προσιτὰ. Καὶ οἱ 4 διαθήκες, πὺ κομμάτια των παρατίθενται, συνετάχθησαν ἀπὸ νοταρίους τῆς ἐποχῆς των. Εἶναι δηλαδὴ ἀνάλογες μὲ τὶς σημερινὲς δημόσιες διαθήκες, πὺ πλεονεκτοῦσι ἀπὸ ἀπόψεως τύπου καὶ ἰσχύος.

Παραθέτομεν τὰ τμήματα γλωσσικῶς ἀναλλοίωτα, παρὰ τὶς ἀτέλειές των. Διωρθώθη μόνον ἡ «ὀρθογραφία» των, πὺ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοὺς ὀρθογραφικὸς κανόνες. Κατὰ τὴν σοκοτεινὴν ἐκεῖνην περίοδον τὸ

«λαμπρὸ φεγγαράκι» σὲ λίγους ἔφεγγε «νὰ πηγαίνουν στὸ σχολεῖο». Ἐκεῖ μάθαιναν γραφὴ καὶ ἀνάγνωστο, ἀλλὰ μεγαλύτερη προσοχὴ ἔδιδαν «στοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα», τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν τὴν ἐθνικὴ μας παλιγγενεσία!

Ἡ μία διαθήκη ἐγρᾶφη τῷ 1560 καὶ ὁ διαθέτης ὀνομάζεται Ἀντώνιος Σιγάλας. Σ' αὐτὴν ἀναφέρεται ὅτι «... ὁ λεγόμενος σὲρ Ἀντώνης εὐρισκόμενος ἐν ἀσθενείᾳ καὶ φοβιζόμενος τὸν ἄωρον θάνατον μήπως αἰφνιδίως τὸν καταλάβῃ μὲν ἀδιόρθωτος καθὼς καὶ ἄλλοις συνέβη, ἔχοντας τὸν νοῦν του σῶον, τὴν γλῶτταν καθαράν, τὰς φρένας καὶ τὰς ἀκοὰς καὶ τὰς ἐτέρας αἰσθήσεις, ποιεῖ τὴν παροῦσαν διαθήκην. Ἀφήμι πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς τὴν συγχώρησιν καὶ αὐτὸς αἰτεῖ λαβεῖν παρὰ πάντων καὶ νὰ διορθώσῃ τὴν ψυχὴν του...»⁽¹⁾.

Στὴ ναξιακὴ διάλεκτο ἡ λέξις «διόρθωσις» σημαίνει τακτοποίησι καὶ χρησιμοποιοῦνται στίς διαθήκας ἐπὶ περιουσιακῶν σχέσεων. Ἀλλ' ὁ σὲρ Ἀντώνης ἐνδιαφέρεται πρῶτ' ἅπ' ὅλα «νὰ διορθώσῃ τὴν ψυχὴν του». Καὶ πιστεύει πῶς τὸ κατορθώνει αὐτὸ μὲ τὴν συγνώμη ποὺ ζητεῖ καὶ τὴν ἄφεσιν ποὺ δίδει στοὺς συνανθρώπους του. Ἀναντιρρήτως καλύτερη τακτοποίησι τῶν ψυχικῶν σχέσεων δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῇ. Τὸν ἴδιο ἐνδεδειγμένο δρόμο ἀκολουθοῦν καὶ οἱ διαθέτες τῶν ἄλλων παραδειγμάτων. Στὴν περίπτωσι ὅμως τοῦ σὲρ Ἀντόνη χρησιμοποιοῦται μ' ἐπιτυχία μιὰ τοπικὴ λέξις γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν καθολικὴν τακτοποίησι, ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ τελευταία βούλησις ἐνὸς ἀνθρώπου.

Στὴν διαθήκη τῆς (1539) ἡ Ἄννα χήρα Θ. Μεντρινοῦ γράφει ὅτι «...εὐρισκομένη σήμερον τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι ὄλη ἐν ὑγείᾳ ὤμην καὶ μήτε μην εἰς κλίνην κατὰκειμαι, μήτε νόσφ περιβαλομένη, ἀλλὰ περιπατωμένη ἔνθεν ἀκείθεν, ὡσάν καὶ πάντα ἤμουν. Λοιπόν, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον ἐτοῦτον ἀπόμεινα δίχως κληρονόμον μου εὐλογητικόν, θέλω καὶ κάμνω κατὰ τὸ παρὸν τὴν παροῦσαν μου διαθήκην

ὃ διὰ νὰ μὴ μείνῃ ὀπισθὲν μου μήπως καὶ κατέλθῃ τὸ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου εἰς ἐμέ. Καὶ πρῶτον δὲ ἀφίνω πᾶσι τοῖς ἐν χριστιανοῖς τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην τε καὶ τελειωμένην συγχώρησιν τοῖς εἰπόντας κατ' ἐμοῦ τι ἀγαθὸν καὶ πονηρὸν, ἔπειτα δὲ αἰτῶ καγὼ παρὰ αὐτῶν τὰ ὅμοια...»⁽²⁾.

Ἀξίζει νὰ προσέξωμε στὴν διαθήκη τῆς Μεντρινοῦ ὅτι θεωρεῖ πῶς εἶναι ὑγιῆς «τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι». Βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πίστη τῆς αὐτῆ κατὰ τὴν παράθεσι τῶν προϋποθέσεων ποὺ συνιστοῦν τὴν ἰκανότητα πρὸς σύνταξιν διαθήκης (πρόβλ. 1719 Α. Κ.).

Τὸ τρίτο κομμάτι ἀνήκει σὲ διαθήκη μέλους τῆς ναξιακῆς ἀριστοκρατίας. Πρόκειται γιὰ τὴν σύζυγο Φράγκου γαιοκτήμονος. Ἐγρᾶφη τῷ 1570 «...εἰς τὸ Κάστρον τῆς Ναξίας, εἰς τὸ σπίτι τῆς ἀρχόντισσας Κατερίνας Ντεστεδοπούλας καὶ συμβίας τοῦ ποτὲ σὲρ Νικολὸ Νταμουλῆ ἡ λεγομένη ἀρχόντισσα εὐρισκομένη τὴν σήμερον ὑγίης περιπατῶν ἔνθεν ἀκείθεν μὲ τὴν ὑγείαν τῆς καὶ τὸν καλὸν λογισμὸν καὶ πάσας τὰς ἐτέρας αἰσθήσεις θέλει καὶ κάμνει τὴν παροῦσαν διάταξιν μήπως ἀφνιδίως τὴν καταλάβῃ θάνατος μείνῃ ἀδιόρθωτος καθὼς καὶ ἄλλοις συνέβη. Ἀφίνει πᾶσα χριστιανοῦ τὴν τελείαν ἀγάπην καὶ συγχώρησιν καὶ αὐτὴ αἰτεῖ λαβεῖν παρὰ πάντων...»⁽³⁾.

Καθὼς φαίνεται τὴν ρύθμιση τῶν ψυχικῶν σχέσεων θεωροῦσαν ἀναγκαῖα καὶ ἐτερόδοξοι ἀριστοκράτες τῆς τότε ναξιακῆς κοινωνίας ποὺ διεκρίνοντο γιὰ τὸν ὑλικὸν πλοῦτον. Ἐν τούτοις ἔχουν δημοσιευθῆ⁽⁴⁾ διαθήκας ἄλλων ναξίων, σύγχρονες μὲ τίς παραπάνω, στίς ὁποῖες δὲν ὑπάρχει ἀνάλογη ἢ σχετικὴ μνεία. Τὸ γεγονός αὐτὸ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ συγχώρησις, ποὺ ζητοῦν καὶ δίδουν οἱ διαθέτες, δὲν ἦταν κενὸς τύπος ποὺ ἐπανελαμβάνετο. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι τότε ἐχρησιμοποιοῦντο πολλὲς φορὲς ὡς νόταριοι καὶ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ἐξωμολογοῦσαν συχνὰ τὸν διαθέτη προτοῦ συντάξῃ τὴν διαθήκην του.

(2) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἰακ. Βισβίζη εἰς Ἐπετ. Ἀρχείου Ἱστορίας Ἐλ. Δικαίου, 1951.

(3) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Κατσοῦρου, ἐνθ' ἀν.

(4) Ὑπὸ Βισβίζη, ἐνθ' ἀνωτ.

(1) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Α. Κατσοῦρου εἰς Ἐπετ. Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου, 1955.

Δὲν θὰ πρέπη νὰ νομισθῇ ὅμως ὅτι αὐτοὶ οἱ κληρικοὶ προσέθεταν στὶς διαθήκες χριστιανικὲς ἐκφράσεις ξένες πρὸς τὴν βούληση τοῦ διαθέτου. Καὶ οἱ τρεῖς διαθήκες, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε παραπάνω, συνετάχθησαν ἀπὸ λαϊκοὺς νοταρίους, οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἶπαμε, ἔχουν συντάξει καὶ ἄλλες διαθήκες χωρὶς παρεμφερεῖς τελευταῖες ἐπιθυμίαι τῶν διαθετῶν.

Τὸ 4ο καὶ τελευταῖο παράδειγμα ἀντλοῦμε ἀπὸ διαθήκη πού ἐγράφη τῷ 1720, δηλαδὴ πολλὰ χρόνια μετὰ τὶς προηγούμενες. Κατ' αὐτὴν «...ἡ κυρὰ Μαρία Γλιμιδάκη ἐν ἀσθενείᾳ κατακειμένη καὶ φοβουμένη τὸ πικρὸν καὶ ἄωρον τοῦ θανάτου ποτήριον, ἵνα μὴ αἰφνιδίως αὐτὴν καταλάβῃ, διὰ τοῦτο, ὅσον ἔχει τὸν νοῦν καθαρόν, σώας τὰς φρένας καὶ τὴν γλῶτταν πρὸς λαλίαν, ζήλω θεῷ κινουμένη, θέλει καὶ ποιεῖ τὴν παρῶν διάταξιν καὶ τελείαν διόρθωσιν. Ἐν πρώτοις μὲν ζητεῖ ὑπὸ πάντων τῶν φιλευσεβῶν χριστιανῶν τὴν τελείαν ἀγάπην καὶ συγχώρησιν. Ὁμοίως καὶ αὐτὴ τὴν τελείαν ἀγάπην καὶ συγχώρησιν ἀπονέμει εἰς πάντας...»⁽⁵⁾.

Στὴ διαθήκη τῆς Γλιμιδάκη περισσότερο ἀπὸ τὶς προηγούμενες καταφαίνεται ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶχε ἐπηρεάσει πολὺ τὴ ζωὴ καὶ τὶς σκέψεις τῶν παππούδων μας. Τὸ φαινόμενο δὲν παρατηρεῖται μόνον στὶς διαθήκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὅλα τὰ ἐπίσημα συμβόλαια τῶν Ἑλλήνων τῆς τουρκοκρατίας ἀρχίζουν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἁγίας Τριάδος κλπ. καὶ πάντοτε εἶναι διάχυτη σ' αὐτὰ ἡ θρησκευτικότης τῶν δικαιο-

πρακτούντων. Σὲ ναξιακὰ προικοσύμφωνά τοῦ 16ου αἰῶνος ἀναφέρεται ὅτι οἱ προικοδότες δίδουν «ἐν πρώτοις τὴν εὐχὴν τῶν» στὰ παιδιὰ τῶν⁽⁶⁾. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας στὴν ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τῆς στέψεως τονίζει, ὅτι «εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων».

Ἡ ἐκφρασις «τοῦ θανάτου ποτήριον», πού ὑπάρχει στὴν τελευταία διαθήκη, ἔχε ληφθῆ προφανῶς ἀπὸ τὴν προσευχὴ τοῦ Κυρίου, λίγο πρὸ τῆς συλλήψεώς του, στὸ Ὅρος τῶν ἐλαιῶν (Ματθ. κατ' 39, Μαρκ. ιδ' 36, Λουκ. κβ' 42). Στὸν θάνατο ἐξ ἄλλου ἀποδίδεται καὶ τὸ ἐπίθετο «ἄωρος», πού σημαίνει πρόωρος. Στὴν τοπικὴ διάλεκτο τῆς Νάξου ὁ θάνατος ἀποκαλεῖται καὶ «πάρωρος» δηλαδὴ σὲ ἄγνωστη ὥρα ἐρχόμενος. Ἡ δημοτικὴ τῆς Μοῦσα, ὅταν θρηγῆ λέγει: «Ὁ χάρος εἶναι πάρωρος καὶ πάρωρα γνωρίζει...». Ἡ λαϊκὴ περὶ θανάτου ἀντίληψη, πού ἐκφράζεται καὶ στὶς ναξιακὲς διαθήκες, πρέπει νὰ συνδυασθῇ μὲ τὴν παραβολὴ τῶν μορῶν παρθένων (Ματθ. κε' 1-14), στὴν ὁποία ὁ Κύριος λέγει: «Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ἧ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται».

Κλείνομε τοῦτο τὸ σημειώμα μας μὲ μιὰ εὐχή:

Μακάρι καὶ οἱ διαθήκες τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων νὰ εἶχαν ἐντονώτερο τὸν χαρακτῆρα τελευταίας βουλήσεως καὶ νὰ «διόρθωναν» καλύτερα τὶς παντὸς εἶδους σχέσεις τοῦ διαθέτου.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΤΖΑΝΝΕΤΗΣ

(5) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἰ. Κίσκηρα εἰς «Ἐφημ. Ἑλλήνων Νομικῶν», 1957.

(6) Ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Βισβίζη, ἐνθ' ἀν.

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΑΠΟΡΙΑΙ

«Όλα αυτά τὰ ὁποῖα μᾶς γράφετε, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς πρέπει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸν ἄρτιον, τὸν ἡγετικὸν ἄνθρωπον, πού θὰ ἡγηθῆ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι καθόλου σωστά. Ἀποστολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀποστολὴ εἰδικώτερον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ παρουσιάσῃ ὄχι τὸν κοινωνικὸν ἡγέτην ἢ τὸν ἡγέτην τοῦ πολιτισμοῦ ἢ, ὅπως λέτε, τὸν ἄρτιον ἄνθρωπον ἢ τὸν καλὸν κάγαθον κ.τ.λ., ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον πού ζῆ εἰς συνεχῆ ἐπαθὴν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος προσέρχεται τακτικῶς εἰς τὰ μυστήρια, ὡς τὸ εἶποῦμε ἔτσι, τὸν μυστηριακὸν ἄνθρωπον. Αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενον καὶ ὄχι τὰ περὶ τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ ἀρτίου ἀνθρώπου κ.λ.π., τὰ ὁποῖα ζητεῖ ἡ στήλη σας, παρασυρομένη ἀπὸ ἐπιδράσεις ὄχι θρησκευτικὰς ἀλλὰ κοσμικὰς».

Αὐτά, πάνω - κάτω, μᾶς γράφει ἀναγνώστης μας. Καὶ θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ, ἀντὶ ἀπαντήσεως, νὰ διατυπώσωμεν μερικὰς ἀπορίας, πού προκαλοῦνται ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις του.

Καὶ ἡ πρώτη ἀπορία εἶναι ἡ ἑξῆς: Εἶναι λοιπὸν ἄλλο πρᾶγμα ὁ «μυστηριακὸς ἄνθρωπος» καὶ ἄλλο ὁ ἄρτιος καὶ ἄρα καὶ κατ' ἀνάγκην καὶ κοινωνικὸς ἡγέτης; Ἡμεῖς ἐφρονοῦμεν, ὅτι ὁ μυστηριακὸς ἄνθρωπος, ὁ homo religiosus, εἶναι ὁ δρόμος διὰ τοῦ ὁποῖου κανεὶς φθάνει εἰς τὸν ἄρτιον ἄνθρωπον καὶ τὸν ἡγετικὸν ἄνθρωπον ἢ, ἂν θέλετε, εἶναι ἡ ρίζα, ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην ὀργανικὴν καὶ ἀναπόδραστον παράγει κ α ρ π ὁ ν, τὸν ἄρτιον, τὸν κοινωνικὸν, τὸν ἡγετικὸν ἄνθρωπον, τὸν ἄνθρωπον πού ἀναζητεῖ ὁ πολιτισμὸς μας. Ὅπως καὶ ἀντιστρόφως ὁ καρπὸς αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον περὶ τῆς γνησιότητος τῆς

θρησκευτικότητος αὐτοῦ τοῦ homo religiosus, ἀφοῦ Κάποιος εἶπε, ὅτι ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ βένδρον γινώσκεται.

Εἶναι, λοιπὸν, λάθος νὰ φρονῆ κανεὶς αὐτό; Εἶναι λοιπὸν ψευδὴς ἢ προσδοκία τῶν καρπῶν καὶ ἐσφαλμένον τὸ ἐκ τούτων κριτήριον; Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀπελπισθῶμεν καὶ νὰ τὸ πάρωμεν ἀπόφασιν, ὅτι ἄλλο τὸ ἔνα, ἄλλο τὸ ἄλλο καὶ κοντολογίης, ἄλλο εὐσέβεια καὶ ἄλλο ἀρετῆ καὶ ἀρτιότητος τοῦ χαρακτήρος; Ἡμεῖς ἐνομίζαμεν ὅτι θὰ ἦτο θλασφημία φοβερὰ ὄχι νὰ εἰπῆ κανεὶς, ἀλλὰ νὰ σκεφθῆ τέτοιο πρᾶγμα. Πρέπει, λοιπὸν, τώρα νὰ διδαχθῶμεν ὅτι εἴχαμε κάμει λάθος καὶ μὲ μίαν στροφὴν ἑκατὸν ὀγδόντα μοιρῶν ἀπὸ ὅ,τι ἐθεωρεῖτο μέχρι τοῦδε, ἐπὶ γενεὰς γενεῶν ὡς αὐτονόητον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ εἶναι «θρησκευτικὸς» ἄνθρωπος ἀδιαφορῶν διὰ τὴν ἀρτιότητα εἰς τὸν χαρακτήρα του, εἰς τὸν ἠθικὸν τοῦ ἐξοπλισμὸν, εἰς τὴν κοινωνικὴν του προσβολὴν καὶ εἰς τὴν συμβολὴν του διὰ τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ πολιτισμοῦ μας;

ΕΚΑΜΑΜΕ ΛΑΘΟΣ;

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἀπορία, τὴν ὁποίαν θὰ ὑποβάλωμεν. Δεδόσθω πρὸς στιγμὴν, ὅτι ἡμεῖς εἴχαμε κάμει λάθος, ὅταν ἐφρονοῦμεν ὅτι μυστηριακὸς ἄνθρωπος καὶ ἄρτιος ἄνθρωπος εἶναι ὅ,τι ρίζα καὶ καρπός. Καὶ ὅτι δίκαιον ἔχουν ἐκεῖνοι πού μᾶς ἐπικρίνουν καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι «δὲν εἶναι δουλειὰ» τοῦ Χριστιανισμοῦ νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν σύγχρονον θασανισμένην κοινωνίαν τὸν κοινωνικῶς ὑποδειγματικὸν καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἡγετικὸν ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῖου ἔχομεν ἀνάγκην. Ἡ κοινωνία ὅμως ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν δεχθῶμεν ὅτι δὲν τῆς τὸν προσφέρει ὁ Χριστιανισμὸς, ἢ χριστιανικὴ ἀγωγή,

ἡ θρησκευτικότης, ἡ εὐσέβεια, ἡ μυστηριακὴ ζωὴ, τότε...τότε ἀρά γε δὲν λέγομεν εἰς τὴν κοινωνίαν μας, εἰς τὸν ταλαιπωρημένον σημερινὸν ἄνθρωπον ποῦ ἀγωνιᾷ, ὅτι πρέπει νὰ ψάξῃ κάπου ἄλλοῦ διὰ νὰ εὕρῃ τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος θὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικὸν διὰ τὸ οἰκοδόμημα, ὅπου θὰ στεγασθῇ εἰς ἡμέρας τόσον κρισίμους ὅπως αἱ ἡμέραι μας;

Ἡμεῖς ἐνομιζάμεν ὅτι καὶ νὰ τὸ σκεφθοῦμε μόνον αὐτό, θὰ ἦτο φοβερὰ θλασφημία. Ἐκάμαμεν λάθος λοιπόν;

ΦΟΒΕΡΑ ΠΑΡΑΝΟΗΣΙΣ

Καὶ τέλος, ὡς πρὸς τὸν πολιτισμόν. Πολλοὶ καὶ μάλιστα πολλοὶ ἀλλοδαποὶ καὶ ἀλλόδοξοι θεολόγοι ἀντικρούουν καὶ τὸ αἴτημα κἂν τὸ πολιτιστικόν, ὅταν ὑποβάλλεται εἰς τὸν Χριστιανισμόν, λέγοντες ὅτι ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι νὰ φέρῃ ὄχι πολιτισμόν ἀλλὰ τὴν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου καταλλαγὴν. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ φοβερᾶς παρανοήσεως.

Ἐάν, βεβαίως, θέλῃ κανεὶς νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι μόνον ἠθικὴ κατεύθυνσις ἢ πολιτιστικὴ προσπάθεια, ἐάν δηλαδή, ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ Χριστιανισμοῦ, ἀγνοῆται ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπαφῇ, ἢ μετ' αὐτοῦ καταλλαγὴ καὶ ἢ μετ' αὐτοῦ ἐνότης, (δι' ἡμᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους: ἢ διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐνότης) τότε, βεβαίως, πᾶς θεολόγος πρέπει νὰ καταπολεμήσῃ μίαν τοιαύτην ἀντίληψιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἀπόβλητον. Ἐάν ὅμως ὑπάρξῃ θεολόγος, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι ἡμπορεῖ ὁ Χριστιανισμὸς νὰ ἀνθήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ὅταν δὲν φέρῃ τὴν ἄνωσιν καὶ εἰς τὸν πολιτισμόν μας, τότε θὰ τοῦ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὐτὸ ποῦ λέγει ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι τάχα ἡμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ δένδρον καλόν, ὅταν δὲν φέρῃ καρπούς (ἐκτὸς ἂν καταστήσωμεν νὰ θεωροῦμεν τὸν Χριστιανισμόν ὡς... καλλωπιστικὸν δένδρον) ἢ φέρῃ καρπούς σαπρούς.

Καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν μίαν ἀκόμη φοράν τὴν εἰκόνα, ὡς πρὸς τὸν πολιτισμόν πλέον: Ὁ πολιτισμὸς ἔχει πρὸς τὴν ὑπερφυσικὴν θεμελίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν σχέσιν τοῦ καρποῦ πρὸς τὴν ρίζαν. Ἐκεῖνος ποῦ θέλει καρπούς χωρὶς ρίζαν, παραλογίζεται. Δὲν παραλογίζεται ὀλιγώτερον καὶ ἐκεῖνος ποῦ θέλει καὶ μάλιστα ποτίζει καὶ περιποιεῖται τὴν ρίζαν, ἀλλ' ἐνοχλεῖται ὅταν ἀναζητοῦμεν καρπούς, ὡς τὸ κριτήριον τῆς γνησίας θρησκευτικότητος.

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ καὶ ἐπειδὴ καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον μᾶς δίδεται ἀφορμὴ: Μία ἀληθινὰ χριστιανικὴ ἡγεσία τοῦ πολιτισμοῦ μας θὰ οἰκοδομηθῇ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ φανατισμοῦ.

Ὁ φανατισμὸς δὲν εἶναι εὐσέβεια, δὲν εἶναι πίστις. Εἶναι μῖσος. Ὁ πιστὸς στηρίζεται ἐπὶ μιᾶς ἀληθείας καὶ δὲν δέχεται ἀλλοίωσιν καὶ νόθευσιν τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Ἀλλὰ δὲν μισεῖ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὴν πλάνην. Ἐξ ἄλλου ὅμως, ἢ καταπολέμησις τοῦ φανατισμοῦ, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ διεξαχθῇ μὲ πᾶσαν ἐπιμέλειαν μέσα εἰς τοὺς χριστιανικοὺς κόλπους, δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ παραχωρήσεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πίστιν. Ἡ χριστιανικὴ ἡγεσία δὲν θὰ οἰκοδομηθῇ ἐπὶ δογματικῶν παραχωρήσεων, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀγάπης καὶ πρὸς τὸν πλανώμενον.

Ἡ ΠΑΝΤΑΙΤΙΑ

Ἀφορμὴν λαμβάνων ἀπὸ τὴν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὸν Χριστιανισμόν» τοῦ Β. Πλουμίδη, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν εἰς Β' ἔκδοσιν ἢ «Δαμασκὸς» καὶ περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησεν καὶ ἡ παρούσα στήλη, ἀναγνώστης μας ἀναφέρεται εἰς τὸν συλλογισμόν τοῦ Leibniz, ὁ ὁποῖος μνημονεύεται καὶ εἰς τὸ ἐν λόγω βιβλίον καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένον, κάθε τι ἐν τῷ κόσμῳ ἔχει τὸ αἰτίον του καὶ ἐπομένως καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ὑλικοῦ σύμπαντος θὰ τὸ εὕρωμεν ὄχι εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον, ἀλλ' εἰς τὸν ὑπερκόσμιον, Δημιουργὸν τοῦ

Παντός. Ἄλλ' ἄς μεταφέρωμεν καλύτερα τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα:

«Ὁ κόσμος εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένον. Τὸ τραπέζι αὐτὸ ποῦ ἔχω ἐμπρὸς μου εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένον, καὶ τὸ ξύλον ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη τὸ τραπέζι εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένον, καὶ ἡ Γῆ ὅπου ἐκαλλιεργήθη τὸ ξύλον εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένον, καὶ τὸ πλανητικὸν σύστημα, ποῦ εἶναι μέσα ἡ Γῆ, εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένον. Ἐπομένως κάθε τι τὸ ὕλικόν εἶναι πεπερασμένον. Ἄρα διὰ νὰ εὐρωμεν τὸ αἴτιον τοῦ σύμπαντος, πρέπει νὰ εὐρωμεν κάτι ἔξω ἀπὸ αὐτό, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη τὸ σύμπαν μέσα του τὸ αἴτιον. Καὶ αὐτὸ τὸ δημιουργικὸν αἴτιον τοῦ σύμπαντος εἶναι ὁ Θεός».

Ἐπ' αὐτοῦ λοιπὸν ὁ ἀναγνώστης μας παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχουν ἀστρονόμοι φρονοῦντες ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι ἀπέραντον καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι ἀπέραντον δὲν ἰσχύει ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς τοῦ Leibniz. Θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὅμως ὁ φίλος ἀναγνώστης νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ ἐδῶ — ὅπως εἰς τὰ θέματα ποῦ ἐθίξαμεν ἀνωτέρω — ὑπάρχει μία βασικὴ παρανόησις. Ἄλλο τὸ ζήτημα ἂν τὸ ὕλικὸν σύμπαν εἶναι πεπερασμένον ἢ ἀπέραντον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ χώρου καὶ ἄλλο ἂν τὸ ὕλικὸν σύμπαν, ἢ ὕλη, εἶναι τὸ πᾶν. Δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται τὸν ξεπερασμένον πλέον χονδροειδῆ ὕλισμὸν τῆς παλαιᾶς μορφῆς, ἢ ὕλη ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν εἶναι τὸ πᾶν. Τὸ ὕλικόν, λοιπὸν, σύμπαν εἶνε πεπερασμένον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι, ἀφοῦ εἶναι ὕλικόν, δὲν εἶναι τὸ πᾶν. Εἰδικότερον, ὑπάρχει ἡ ὑπερυλικὴ πραγματικότης, εἰς τὴν ὁποῖαν, καὶ ὄχι εἰς τὴν ὕλην καὶ τὸ ὕλικὸν σύμπαν, ὅσονδήποτε ἐκτεταμένον ἢ κατὰ χῶρον ἀπέραντον (καὶ τί θὰ πῆ «ἀπέραντον»), ὑπάρχει καὶ ἡ αἰτία αὐτοῦ τοῦ ὕλικου σύμπαντος, ἢ δημιουργὸς πανταίτια Δύναμις. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν Δύναμιν ἐξεδέχετο ἡδη ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Δημιουργοῦ, τὴν ὁποῖαν πᾶσα θρησκεία ἔχει ὡς θεμέλιον. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ Δύναμις, τῆς ὁποίας τὸ με-

γαλεῖον αἰσθανόμεθα τόσον περισσότερον, ὅσον τὰ τηλεσκόπια βλέπουν μεγαλύτεραν τὴν ἔκτασιν τῶν γαλαξιδῶν, τῶν δημιουργημάτων δηλαδὴ!

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Ἀγαπητὲ κ. Διευθυντά,

Λήγοντος τοῦ Ἰανουαρίου, ἔπρην ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, ὁ γυμνασιάρχης - θεολόγος, τοῦ γυμνασίου Νέας Ζίχνης, Κωνστ. Παναγιώτου.

Διὰ τῆς ἐκδημίας του εἰς Κύριον, ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐστερήθησαν ἐνὸς πολυτίμου στελέχους.

Ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ του χρόνια ἐνειάχθη εἰς τὴν Ἀδελφότητα Θεολόγων «Ζωὴ» καὶ ἔθεσεν ἑαυτὸν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς νεότητος καὶ ἰδιαίτερος τῆς μαθητιώσεως.

Ἄν περιωρίζετο μόνον εἰς τὸ σχολικὸν ἔργον, ἀλλὰ προσέφερε καὶ πλείστας ὕσας ὑπηρεσίας πρὸς τὴν κοινωνίαν, μὲ καθηγητικὰ μαθήματα, κηρύγματα, διαλέξεις, φιλανθρωπικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ ἔργα κ.λ.π.

Ἐξυπηρέτησε συνεχῶς τὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν. Εἰργάσθη εἰς πλείστας κομπολῆεις καὶ πόλεις ἀπομακρυσμένων περιοχῶν.

Τελευταίως ὑπηρετεῖ εἰς τὴν ἀκριτικὴν κομπολίαν τῆς Νέας Ζίχνης. Κατόπιν ἀδύνατον ἐνεργειῶν του εἶχεν ἀρτίσει τὴν ἀνεγερσὶν διδασκαλίου. Ὁ Κύριος προσέκλεσε τούτον πλησίον Του, κατόπιν ἀτυχήματος ἐπισυμβάντος κατὰ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνεγέρσεως.

Ἡ Νέα Ζίχνη ἐθρήνησε πολὺ τὴν ἀπώλειάν του. Μαζὶ τῆς καὶ ὄλοι αἱ ἄλλαι πόλεις καὶ κομπολῆεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον δεχθῆ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας του.

Πατρίς καὶ Ἐκκλησία ἐστερήθησαν ἐνὸς λαμπροῦ ἐκπαιδευτικοῦ, σωστοῦ ἱεραποστόλου.

ΒΑΣ. Θ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητῆς

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΙ ΤΟΥ Γ. ΒΕΡΙΤΗ

Φίλε κ. Διευθυντά,

Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς τριλογίας τοῦ δι' ἡμασμοῦ τοῦ Γ. Βερίτη ποῦ δημιουργήθηκε ἐξ ἀφορμῆς δυὸ ἐπιστολῶν ποῦ δημοσιεύθηκαν σὺς «Ἀκτίνες» — ἡ πρώτη τοῦ κ. Α. Β. Πηγιώτη (Δεκέμβριος 1958, σ. 469) καὶ ἡ δευτέρα τοῦ κ. Ἀγγελου Σ. Μόσχου (Φεβρ. 1959, σελ. 83) — ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ «Δαμασκός» ὅταν, τὸν περασμένον χρόνον, κυκλοφόρησε τὰ «Ἀπαντα» τοῦ ποιητῆ, δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ κάμῃ κριτικὴ ἐκδοχὴ τοῦ ἔργου τοῦ ἀλησμόνητου Γ. Βερίτη, ἀλλὰ (ὅπως ἀναφέρεται καὶ σὺς «εἰσαγωγικὸ σημείωμα» τῶν

ποιημάτων) νὰ συγκεντρώσῃ ὁλόκληρο τὸ ποιητικὸ τοῦ ἔργου σ' ἓναν τόμο. Γι' αὐτὸ συμπεριλάβαμε καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἐκδοσὴ ποιήματα ποὺ σὲ ἄλλη περίπτωσι δὲν θάμπαιναν, γιατί δὲν εἶναι «ῥωμα γιὰ νὰ προβληθοῦν ὡς ἔργα ἀξιόλογα». (Σημ. ἐκδ. σ. 227). Ἔτσι, ἀκολούθησε ἡ ἐστὴν καινανομή τῆς ὕλης, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες μεταβολές καὶ τὴν προσθήκην τῶν καταλοπίων του, ἡ ἴδια σειρά μὲ τὴν πρώτη ἐκδοσὴ. Καὶ ἐξηγοῦμε στὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα γιὰ ποῦ λόγῳ ἀκολούθησαμε αὐτὴ τὴ σειρά.

Ὡς ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἀπάντων» τοῦ ποιητῆ, πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι ἡ ἀποφυγὴ μιᾶς κριτικῆς ἐκδόσεως ἦταν ὁ πιὸ σωστὸς δρόμος, γιατί ὁ χρόνος ποὺ πέρασε ἀπὸ τότε ποὺ μᾶς ἄφησε ὁ Βερίτης ἀνοίγοντας ἐτετράδιπλες φτερούγιες γιὰ τὸ «φῶς μιᾶς νέας ζωῆς, ἀθάνατης», εἶναι τόσο λίγος γιὰ τὸ ῥόμισμα μιᾶς κριτικῆς, ἀντικειμενικῆς ἐμφανισέως του.

Κατὰ τὴν γνώμη μου, δὲν εἶναι σωστὸ αὐτὸ ποὺ ὑποστηρίζουν καὶ οἱ δύο ἐπιστολογράφοι μας, ὅτι ἡ ἐριλογία τοῦ διχασμοῦ, «ὁ μικρὸς αὐτὸς ποιητικὸς κύκλος», ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ κ. Μόσχος, ὁλοκληρώνεται καὶ κλείνει, ἂν προσθέσουμε, μαζί μὲ τὸ ποίημα «ἀπόκριση», τὸ ποίημα «ἀγωνία». Μιὰ προσεκτικότερη μελέτη τῶν τριῶν αὐτῶν ποιημάτων — καὶ χωρὶς τίς «σημειώσεις» στὰ χειρόγραφα τοῦ ποιητῆ, γιὰ τίς ὁποῖες κάνει λόγο ὁ κ. Πηγιώτης — θὰ μᾶς πείσει ὅτι ὁ μικρὸς αὐτὸς ποιητικὸς κύκλος γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ, περιμένει τὴ λύση τοῦ δράματος, γιὰ νὰ μεταχειρισθῶ ἔκφραση τῆς θεατρικῆς κριτικῆς.

Τὸ ποίημα «ἀγωνία» (σ. 176) καὶ τὸ «εἰριλογία τοῦ διχασμοῦ» (σ. 297) ἀποτελοῦν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ δράματος, τὸ στάδιον τῆς πάλης. (Γιατὶ ἔγραψε δύο ποιήματα στὸ ἴδιο θέμα; Αὐτὸ τὸ κάνει καὶ σὲ ἄλλα ποιήματά του ὁ Βερίτης, ὅταν δὲν μένει ἰκανοποιημένος ἀπ' τὴν πρώτη μορφή). Τὸ ποίημα «ἀπόκριση» (σ. 135) εἶναι ἡ ἀπάντησι στὴν πάλη ποὺ φέρνει τὴν κάμψιν τῆς ψυχῆς — ἀντάρτη. Ἀλλὰ μὲ τὴν κάμψιν δὲν ἔχομε καὶ λύση τοῦ δράματος. Χρειάζεται τὸ «ἔλεος», ἡ λύτρωσι ἂν θέλετε, τὸ τρίτο μέρος τῆς ποίημα ποὺ σκόπευε νὰ γράψῃ ὁ ποιητὴς, γιὰ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ μικρὸ αὐτὸ ποιητικὸν κύκλον.

Σ' ἐκεῖνο ποὺ θὰ συμφωνήσω ἀπόλυτα μὲ τὸν κ. Πηγιώτη εἶναι ὅτι ὁ Βερίτης «δὲ διαβάσθηκε, οὔτε προσέχθηκε ἀκόμα ἀπ' τοὺς νέους λογοτέχνες μας ὅπως καὶ ὅσο τοῦ ἀξίζει». Ἰδιαίτερα, μένουν σχεδὸν ἄγνωστα ἀπ' τοὺς νεώτερους τὰ πεζὰ κείμενά του, τὰ ὁποῖα τὸν τοποθετοῦν στὴν πρωτοποριακὴ θέσι τοῦ διανοημένου ἀγωνιστῆ, καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τοὺς δύο πρώτους τόμους τῶν «Ἀπάντων» του. Στὰ ἔργα αὐτὰ ἀγωνίζεται μὲ ἐπιτυχία γιὰ τὴ δημιουργία χριστιανικῆς τέχνης στὸν τόπο μας, ποὺ ὁ καλλιτέχνης θὰ πραγματοποιῆ μὲ

ἔργα τέχνης τὸ ῥοαίον «Ἀπαντα» πεζὰ I, σ. 25), θὰ καλλιεργῆ τὸ καλολογικὸ συναίσθημα, τὴν αἰσθητικὴ ὁμορφία. Ἡ χριστιανικὴ λογοτεχνία θὰ εἶναι μιὰ ἁρμονικὴ ἰσοζυγία ἀνάμεσα μορφῆς καὶ οὐσίας. Αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ἡ Γραφή γιὰ τὴ Δημοουργία ὡς «ῥοαίον εἰς ὄρασι καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν» (Γεν. Β' 9).

Ἐρχόμεθα τὸ ὄνειρο τοῦ Βερίτη νὰ γίνῃ σύντομα πραγματικότης καὶ στὰ νεοελληνικὰ χριστιανικὰ γράμματα.

Δικός σας

N. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν αὐτῆς συνεδρίαν τῆς 27ης παρελθόντος Δεκεμβρίου, καθ' ἣν προσέβη, ὡς εἰθισται κατ' ἔτος, εἰς τὴν ἀπονομὴν βραβείων καὶ ἄλλων τιμητικῶν διακρίσεων εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε διαπρέψαντας εἴτε εἰς τὸν πνευματικὸν τομέα εἴτε εἰς τὸν κοινωνικὸν τοιοῦτον, ἐπήνεσε διὰ λίαν κολακευτικῶν ἐκφράσεων τὸ ὑπέροχον ὄντως καὶ ἀληθῶς χριστιανικὸν ἔργον ἑνὸς ἀφανοῦς συνανθρώπου μας, ὅστις, εὐρὼν τὴν χάριν τῆς ζωῆς ἐν τῇ ἀνεκφράστῳ κατ' ἄνθρωπον δυστυχίᾳ του, ἀνεδείχθη μέγας εὐεργετὴς — καὶ δὲν εἶναι τοῦτο ὑπερβολὴ — εἰς μίαν συμπαθεστάτην τάξιν τῆς κοινωνίας μας, εἰς τοὺς τυφλοὺς τῆς Ἑλλάδος. Πρόκειται περὶ τοῦ λαμπροῦ τροφίμου τοῦ Ἀσύλου τῶν Ἀνιάτων, κ. Πάνου Στυλιανοπούλου. Καὶ ἦτο δίκαιος καὶ ἐπιβεβλημένος ὁ ἀπονεμηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἔπαινος διὰ τὸ θεράστιον καὶ πολυχιλίδες ἔργον, τὸ ὁποῖον μὲ ἀπαράμιλλον ἀνωτερότητα καὶ ὅλως ἀφιλοκερδῶς ἀναπτύσσει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας κατάκοιτος, λόγῳ κατὰ γάματος τῆς σπονδυλικῆς του στήλης, κ. Στυλιανοπούλος. Τιμᾷ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνώτατον πνευματικὸν μας Ἰδρυμα, ὅπερ μὲ τὰς ὑγιεῖς του κεραιὰς συλλαμβάνει, ἐξατομικεῖ καὶ ἐξαιρεῖ πρεπόντως πᾶσαν κοινωνικὴν ἐκδήλωσιν, δυναμένην ν' ἀποτελέσῃ παιδαγωγὸν καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐμπροσθεν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἀλτροῦσμοῦ. Διότι αὐτὸς, νομίζω, εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία ἐκάστοτε προέρχεται εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ βραβεύσῃ ἢ νὰ ἐπαινήσῃ ἓνα ἔργον ἢ μίαν ὀραίαν καὶ χριστιανικὴν δράσιν, ὡς ἡ προκειμένη. Διηλονότι ἡ εὐγενέστερα προβολὴ τῆς πράξεως καὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς, ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως δημιουργηθῆ μία ἀτμόσφαιρα εὐγενοῦς αἰμίλλης μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καλεῖται νὰ παίξῃ σπουδαῖον καὶ πρωτεῦοντα ρόλον — ρόλον κήρυκος — ὁ τόπος. Αὐτὸς θὰ ἀναλάβῃ ἐπὶ τῶν περὺργων του οἰανδήποτε χριστιανικὴν πρᾶξιν, ἀξίαν ἐξάρσεως καὶ προβολῆς καὶ θὰ τὴν μεταφέρῃ μέχρι

τοῦ σημείου πὸν φθάνουν αἱ δυνάμεις του περιγράφων, ἀναλύων καὶ καλῶν πρὸς μίμησιν, καθιστάμενος οὕτω ὄργανον ἠθικῆς ἐξυγιάνσεως τῆς βαρέως νοσοῦσης κοινωνίας μας. Ὁ τύπος ὅμως ἀντιπαρήλθεν ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ τὸ ἀξιόλογον ἔργον τοῦ κ. Στυλιανοπούλου. Τοῦτο, βεβαίως, ἐξυπηρετεῖ καὶ ἰκανοποιεῖ ἀπολύτως τὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου. Στερεῖ ὅμως ἐκ παραλλήλου καὶ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἐνδὸς τόσον φωτεινοῦ παραδείγματος, τὸ ὅποιον, ἀσφαλῶς, πολλὰ θὰ εἴχε νὰ διδάξῃ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος, κλεισμένος εἰς τὸ «νησάκι του», ἀπολαμβάνει ἐγωιστικῶς τὰ λίγα ἢ πολλὰ ἀγαθὰ του, ὡς ὁ ἄφρων πλούσιος τῆς παραβολῆς, ἀγνοῶν ἰσχυρῶς ἄλλων, τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἄνθρωποι μὲ παράλυτον σῶμα, ἀλλὰ ὑγιέστατον νοῦν — «οὐδὲν ἔχοντες ἀλλὰ τὰ πάντα κατέχοντες» — ἀναπτύσσουν τοιαύτην δρᾶσιν ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἐνδὸς ἀσύλου εἰς τὸ ὅποιον ἀπὸ δεκαετηρίδας εἶναι κυριολεκτικῶς καρφωμένοι, καὶ τὸ ὅποιον γίνεται ὁ ἄμβων τοῦ ὄραίου καὶ χορησίμου κηρύγματός του. Πολλὰ καὶ σπουδαία θὰ εἴχε νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ σπάνιον καὶ φωτεινὸν παράδειγμα τῆς μεγάλῃς αὐτῆς ψυχῆς: κατ' ἀρχήν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εἰς οἰανδήποτε κατὰστασιν εὐρισκόμενος — καὶ ὁμολογούμενος οὐδεὶς, ἴσως, εὐρίσκεται εἰς τὴν κατὰστασιν τοῦ κ. Στυλιανοπούλου — δύναται νὰ ἐκδηλώσῃ ἐμπράκτως αἰσθήματα ἀγάπης καὶ φιλαλληλίας πρὸς τοὺς πάσχοντα συνανθρώπους μας. Ἀκόμη μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ προκειμένη περίπτωσις, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἶναι τις κἀνοχὸς ὑλικῶν θησαυρῶν, διὰ νὰ φανῇ χρήσιμος καὶ εὐεργετικὸς εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἄρχει νὰ διαθέτῃ ψυχικὸν πλοῦτον, ἀντιλόιμενον ἀπὸ τὴν ἀστείρευτον πηγὴν τῆς ἀγάπης, ὅτε ἐπισκέπτεται καὶ περισκέπει αὐτὴν ἡ εὐλογία καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ «ἢ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα» καὶ μεταβάλλουσα τὰ «μωρὰ καὶ ἐξουθενημένα» εἰς παντοδυνάμους καὶ φωτισμένους ἐργάτας τοῦ Ἐθαγγελίου καὶ διαπροσίους κήρυκας τῆς ἀληθείας. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀναγεννητικὴν δύναμιν τῆς χριστιανικῆς Πίστεως δέον ν' ἀποδοθῇ καὶ τὸ φαινόμενον τοῦ γνησίου χριστιανοῦ καὶ ἀνθρώπου, τοῦ κ. Στυλιανοπούλου, πράγμα τὸ ὅποιον ἀναγνώρισε καὶ ἡ Ἀκαδημία ἀπονέμουσα τὸν ἔπαινον.

Μετὰ τιμῆς
Γ. Κ. ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΑΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κύριε Διευθυντά

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀρθρῶν τοῦ κ. Ἰ. Ἐρμωνικοῦ, νὰ ζητήσωμαι αἱ παρακάτω σκέψεις μου μιὰν

φιλόξενον γωνίαν εἰς τὸ ἔγκριτον περιοδικόν σας.

Ἐνα γνώρισμα τῆς συγχρόνου μας ἐποχῆς — ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα ἀνέφερε ὁ κ. ἀρθρογράφος — εἶναι καὶ ἡ βιασύνη, ἡ ἀνυπομονησία. Θέλουμαι νὰ τὰ ἐπιτύχουμε ὅλα σ' ὅσο μικρότερον διάστημα γίνεται. «Ἡ ἀνυπομονησία, ἔγραφε εἰς μίαν ἐπιφυλλίδα γνωστός λόγιος, εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ καιροῦ μας». Δυστυχῶς, τοῦτο θέλω νὰ τονίσω ἀπὸ τὴν πείρα μου, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρρώστια τοῦ αἰῶνος μας, ἔχει μεταδοθῆ εἰς ἓνα μεγάλο μέρος τῆς νεότητος. Μιὰ δὶψα ἔχει κυριεύσει τοὺς νέους νὰ κατακτήσουν τὰ πάντα εἰς μιὰ στιγμὴ χωρὶς μεγάλα ἐμπόδια.

Αὐτὸ ὅμως δημιουργεῖ ἀγωνίαν εἰς τὴν νεανικὴν ψυχὴν καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν τάσι τῆς χρησιμοποίησεως ὄχι καὶ τόσον «θεμιτῶν» μέσων εἰς τὴν ἀναρρίχῃσιν καὶ τὴν κατάληψιν θέσεων, βαθμῶν καὶ τίτλων, ὅπως βλέπομεν εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν μας.

Δι' αὐτὸ εἰς ἓνα σύντομο μῆνυμά του πρὸς τοὺς νέους ὅλου τοῦ κόσμου, ὁ André Maurois, μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, τοὺς λέγει: «Μὴ βιάζεσθε. Τὰ πλοῦτη καὶ τὸ ὄνομα, πὸν γεννῶνται μέσα εἰς ἓνα λεπτόν, πεθαίνουν εἰς ἓνα δευτερόλεπτον. Σᾶς εὐχομαί ἐμπόδια καὶ μίαν μάχην, πὸν θὰ σᾶς σκληραγωγήσῃ. Εἰς τὰ πενήντα ἢ εἰς τὰ ἐξήντα σας χρόνια θὰ ἔχετε ἀποκτήσει τὴν σκληρὰν μορφήν τῶν παλαιῶν βράχων, πὸν ἀντιμετώπισαν πολλὰς θυέλλας».

Μὲ αὐτὰ βεβαίως δὲν θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι ἐκτιμῶ τοὺς νέους πὸν ζοῦν μίαν ζωὴν ἀδραναίας. Ἡ δυναμικότης καὶ ἡ ὁρμὴ εἶναι ἔμφυτα εἰς τοὺς νέους καὶ πρέπει νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν ποδοδὸν των.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ βοηθήσωμαι ὅλοι τοὺς νέους μας ὅστε ἡ δυναμικότης των νὰ περᾶ ἀπὸ τὸ κανάλι τῆς ἐργατικότητος, τῆς ὑπομονητικῆς προσπαθείας, τῆς ἐπιμελημένῃς καλλιτεργείας καὶ μορφώσεως. Αἰσθάνεται κανεὶς πολλὴν εὐχαρίστησιν, ὅταν ἀντικρῶσῃ νέους, οἱ ὅποιοι μοχθοῦν ἀληθινὰ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν αὐτοτελείωσίν των, οἱ ὅποιοι ἀγαποῦν τὴν σιωπηλὴν ἐργασίαν καὶ θεωροῦν χρόνος των νὰ ἐκπληρῶσιν ὅσον καλύτερον ἢμποροῦν τὸν προορισμόν, πὸν ἔχουν τάξει εἰς τὸν ἑαυτὸν των.

Ι. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΟΑΣΙΣ

Ἄγαπητὲς Ἐκτινές

Στὸ τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου ὁ ἀγαπητὸς Οὐτὶς γεμάτος ἀνησυχία — καὶ μὲ τὸ δίκιο του — ἀναφέρει τὰ διάφορα ἐνέας παρμένα ἀπ' τῆς καθημερινῆς ἐφημερίδας.

Καὶ πραγματικὰ ἓνα βλέμμα ἐρευνητικὸ, ἀρκεῖ γιὰ νὰ πείσῃ τὸν καθ' ἓνα γιὰ τὴ τωρινὴ κατὰστασι πὸν ὑπάρχει ἐπὶ τὴν κοινωνία.

Ἄλλὰ τὸ ἐρευνητικὸ αὐτὸ βλέμμα μπορεί νὰ φέρῃ καὶ κάποιο καλὸ.

Ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ δῆ καὶ τὴν κινητοποίησι τὸσου κόσμου γύρω στὴν ὑπόθεσι τοῦ Β. Κονδάκη, τοῦ μικροῦ καρνινοπαθῆ.

Ὅλο αὐτὸ πρέπει νὰ προκαλέσῃ ἕνα βαθὺ συναίσθημα αἰσιοδοξίας καὶ χαρᾶς σὲ κάθε χριστιανικὴ καρδιά.

Ἄν ἀναλογισθῆ κανεὶς τίς ἀθρόες προσφορὲς τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ τίς παρόμοιες τῶν μεγάλων ἑταιριῶν, ὅπως δῆποτε πρέπει νὰ νιώσῃ βαθειὰ ἀνακούφιση ἔπειτα ἀπὸ τὰ τόσα γνωστὰ ἐγκλήματα. Ἄν προχωρήσουμε ἀκόμη θὰ δοῦμε τὸν ἔρανο, ποῦ ἔγινε ἀνάμεσα σιούς κατοίκους στὴ Δανικὴ πόλι Ὀντέντς κ' αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου μικρὸ πρᾶγμα. Ὁ κόσμος δείχνει πὼς μπορεί νὰ συνεργαστῆ εἰρηνικά, πὼς μπορεί νὰ νιώσῃ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄλλον, πὼς μπορεί νὰ δουλέψῃ εἰλικρινὰ καὶ γιὰ κάτι πῶς ὑψηλὸ.

Θὰ βρεθῆ ἴσως κάποιοι νὰ πῆ πὼς εἶναι ἕνα παραδειγμα μοναχὸ του μέσα σ' ἕνα ὠκεανὸ γεμάτο ἀθλιότητες. Ἐνα ὠκεανὸ ἀνταριασμένον ἀπ' τὴν ἁμαρτία.

Ναί, μ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς συγκινεῖ ἰδιαίτερα. Εἶναι κ' αὐτὸ μιὰ ἄσας ἰσχυρὴ μέσα στὴν ἔρημο, τῆ γεμάτη ἀνησυχητικὲς εἰδήσεις. Μιὰ ἄσας γεμάτη ἄσας γιὰ κάθε διψασμένον γιὰ ἀγνὰ ἰδανικὰ ἄνθρωπο.

Μὲ τιμὴ
ΑΛΚΗΣ ΠΑΛΛΗΣ

«ΚΗΡΥΞΑΤΕ... ΠΑΣῆ Τῆ ΚΤΙΣΕΙ»

Ἀγαπητὲς Ἐκτινές»

Ἐπὶ τέλους! Ἐνας παλαιὸς δραματισμὸς, μιὰ μακροχρόνια, βαθειὰ ἐπιθυμία, ἕνας καθαρὰ Ὀρθόδοξος χριστιανικὸς πόθος ἀρχίζει νὰ παίρνῃ ἔρημο, νὰ γίνεταί πραγματικότης... Χρόνια τώρα ψυχὲς φλογερῶν χριστιανῶν φλέγονται ἀπὸ τὸν ζῆλον. Ὅπως τὸ φῶς τῆς ἀκούμητης δάδας, τῆς ὀρθῆς Πίστεως μας μεταλαμπαδευθῆ εἰς τοὺς ἐέν σκοτει καὶ σκιᾷ θανάτου ἀδελφούς μας τοῦ ἔξωτερου!

Καὶ νὰ τώρα ποῦ μιὰ δυνατὴ φλόγα ἀρχί-

ζει νὰ σιγοκαίῃ σταθερὰ πλέον καὶ ἐπίμονα τὰ ἄχρῃ τῆς ἀδιαφορίας, τῆς προκαταλήψεως, τοῦ δισταγμοῦ, τῆς ὑποχωρήσεως καὶ νὰ κἀνη πῶς ἰσχυρὴ καὶ ἀνθεκτικὴ τὴν θέλῃσι γιὰ δουλειὰ καὶ γιὰ δρᾶσι στὸν μεγάλον αὐτὸν τόμα, τῆς ἔξωτερου ἱεραποστολῆς!

Ἀπίστευτον; Καὶ ὅμως. Στους πυρῆνας τῶν θερμῶν χριστιανικῶν νεανικῶν ὀργανώσεων κοχλάζει μὲ ἐνθουσιασμὸ ὄχι μόνον ἡ θεωρητικὴ μελέτη τοῦ θέματος, ἀλλὰ ἦδη καὶ ὠρισμένες πρωταρχικὲς πρακτικὲς ἐνέργειες.

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα θέλει πολλὴ δουλειὰ καὶ θερμὴ καὶ συντησιμὴν προετοιμασία. Οἱ δυσκολίες, ποῦ παρουσιάζονται μέχρις ὅτου οἱ ἀθῶες καὶ ἀπαλὲς ψυχὲς τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Οὐγκάντας, τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἀκόμη τῆς Κορέας καὶ τῶν τῶσων ἄλλων χωρῶν — ὅπου ὑπάρχει πρόσφορο ἔδαφος — αἰσθανθῶν τὸ βάλαμο τῆς θρησκείας τοῦ Ἐσταυρωμένου νὰ γλυκαίνῃ τὸν πόνο τῆς ἔξαντημένης ἀπὸ τὴν ἀπελπισία ψυχῆς τους, εἶναι — ἄς μὴ αὐτοπατάμεθα — πολλὲς καὶ τεράστιες... Ὅμως οἱ ἀπεγνωσμένους κραυγὲς καὶ προσκλήσεις τους, Save Our Souls, ἀνάψτε τὸ φῶς τῆς Πίστεως σις ψυχὲς μας, δείχτε μας τὸν Κύριον, χαράχτε μας τὸ δρόμο γιὰ τὸν Οὐρανὸ, μολονότι ἔρχονται ἀπὸ τόσο μακρὰ, εἶναι καὶ πάλιν δυνατὲς καὶ συγκλονιστικὲς!

Ἄς ἀρχίσῃ λοιπὸν ἕνα κίνημα στὴ χώρα μας.

Ἄς διαφωτισθῆ ἡ κοινὴ γνώμη ἐπὶ τοῦ θέματος.

Ἄς ἀνέβουν εἰς τὰ βήματα τῶν διαλέξεων ἀνθρώποι κύρους καὶ ζωντανῆς πίστεως, ἀφίνοντας τὴν καρδιά τους νὰ μιλήσῃ. Ἄς γίνον ἐπαφῆς καὶ κρούσεις — ναί, γιατί ὄχι; — καὶ ἐπὶ... ἀνωτάτου ἐπιπέδου! Νὰ γράφουν οἱ ἐφημερίδες, νὰ διαφωτίσουν τὰ περιοδικὰ, νὰ συγχινήσουν οἱ ἱεροκήρυκες, νὰ προσερχθῆ γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ὅλη ἡ Ἑλλάδα.

Ἐπάρτε τοὺς ὀφθαλμούς ὑμῶν», λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, γιὰ νὰ δῆτε τόσες χώρες... ὅτι λευκαὶ εἶσι πρὸς θερισμόν!

Μετὰ τιμῆς.

Δ. ΚΑΣΤΟΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΛΑΣ

Ἐκατὸ χρόνια συμπληρώθηκαν ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Κωστῆ Παλαμά. Καὶ μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» θὰ τιμηθῆ ἡ μνήμη του μὲ διάφορες πνευματικὲς γιορτὲς. Διότι ὁ Κωστῆς Παλαμάς, μ' ὅλη τὴν ἰδεολογικὴ του σύγχυση καὶ ἀστάθεια, ὑπῆρξεν ἕνας ἐμπνευσμένος δραματιστής καὶ ἐνθουσιώδης ὑμνητῆς ὅλων τῶν μορ-

φῶν καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Καὶ μ' ὅλες τίς ἀνισότητες τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου, στάθηκε ἕνας μεγάλος τεχνίτης τῆς γλώσσας καὶ τοῦ στίχου.

Ὅπως εἶχε φέρει στὴ ναρκωμένη κ' ἀκαλλιέργητη ἀκόμα τότε (μὲ φωτεινὴ ἐξαίρεση ἰὴν Ἐπτάνησο) πνευματικὴ ζωὴ τῆς χώρας μας ζωογόνα, ἔσω καὶ ἀκατάστατα, μηνύματα πνεύματος καὶ γόνιμους καλλιτεχνικοὺς σπόρους,

ἔτσι καὶ στὸν τομέα τῆς γλώσσας ὑπῆρξε πρόδρομος καὶ ὁδηγὸς καὶ ἐργάστηκε μὲ πάθος καὶ μὲ πίστη γιὰ τὴν διαμόρφωση καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας, ὥστε νὰ δοθῇ στὸν ἑλληνικὸ καλλιτεχνικὸ λόγο τὸ ζωντανὸ γλωσσικὸ ὄργανο, ποῦ τὸν ἀνανέωσε καὶ τοῦ ἔδωσε δυνάμεις γιὰ πρόοδο καὶ ἀνάπτυξη.

Ἔτσι ὁ Κωστής Παλαμᾶς, ἂν δὲν μπόρεσε νὰ φτάσῃ, ὅπως ὁ Διονύσιος Σολωμὸς, σὲ ἀνώτατα ὕψη, ν' ἀγγίξῃ τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεὸ, ἔπλωσε διάπλατα τὴν ποίησίν του σὲ πλάτος καὶ σὲ ἔκταση. Κι' ἂν ὁ Σολωμὸς, μὲ τὶς ὑπέροχες πτήσεις του, ἔβωσε κι' ἔσπησε τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα σὲ ἀνώτερες ποιητικὲς κορφές, ὁ Παλαμᾶς τὸ μίλησε ἀπλόχερα καὶ τὸ σκόρπισε πέρα ὡς πέρα στὰ ἑλληνικὰ χρώματα σὰν ἄφθονο καὶ πλούσιο σπόρο, ποῦ καὶ μὲ τὶς ἀνωμαλίες τῆς παραγωγῆς καὶ μὲ τὰ διάφορα ἀγοιόχορτα καὶ ζιζάνια ἀπέδωσε καὶ ἀρετοὺς εὐχρῶμους καὶ οὐσιαστικοὺς καρπούς.

ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

Ἔχουν ἀσφαλῶς δίκαια τὸ συνεργαζόμενα λογοτεχνικὰ σωματεῖα νὰ παραπονοῦνται γιὰ τὴν παραμέληση τῶν λογοτεχνῶν ἀπὸ τὸ κράτος. Τὰ αἰτήματά τους καὶ δίκαια εἶναι καὶ λογικά. Ζητοῦν νὰ διευκολυνθῇ ἡ κυκλοφορία τοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου μὲ τὴν ἐπέκτασή του θεσμοῦ τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ μὲ τὴν ἀτέλεια τοῦ τυπογραφικοῦ χαρτιοῦ, ἡ ὁποία θὰ βοηθήσῃ στὸν ὑποβίβασιμό τῆς τιμῆς τῶν βιβλίων. Καὶ ζητοῦν ἀκόμη μιὰν στοιχειώδη κοινωνικὴ ἀσφάλιση μὲ λατρικὴ περίθαλψη καὶ μὲ κάποια σύνταξη. Τίποτε δηλαδή τὸ ὑπερβολικὸ καὶ τὸ ἀνεφάρμοστο.

Οἱ δημόσιες βιβλιοθήκες δὲν ἐξυπηρετοῦν μόνον τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ κοινοῦ. Καὶ ἡ ἀτέλεια τοῦ χαρτοῦ δίδεται σήμερα σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἐντυπα ποῦ κυκλοφοροῦν στὴν Ἑλλάδα, ἄσχετα μὲ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ποιότητα τους. Γιατί τάχα νὰ ἐξαιρῆται εἰδικὰ τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον; Καὶ ὅταν ὅλες γενεαὶ — καὶ οἱ παραμικρότερες — τάξεις τῶν ἐργαζομένων ἀνθρώπων ἔχουν τὴν κοινωνικὴν τους ἀσφάλιση, γιὰ ποῦλό γινοσθαι νὰ μὴν ἀποκτήσουν τὸ ἴδιο δικαίωμα κι' ἐκεῖνοι ποῦ ἐργάζονται πνευματικὰ καὶ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸν πολιτισμὸ τοῦ τόπου τους;

Νομίζουμε ὅτι τὸ κράτος πρέπει νὰ ικανοποιήσῃ τὰ ὀρθὰ καὶ δίκαια αὐτὰ αἰτήματα, ποῦ, ἐνῶ θὰ ἐξυπηρετήσουν ἠθικὰ καὶ ὕλικά τὸν λογοτεχνικὸ κόσμον, θὰ τοῦ δώσουν συγχρόνως ἐνθάρρυνση καὶ δύναμη, γιὰ ν' ἀνταποκριθῇ ἀκόμη περισσότερο στὴν πνευματικὴ του ἀποστολή.

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ»!

Καλὰ τὸ εἶχαμε φοβηθῆ σὲ προηγούμενον σημείωμά μας μὴπως ξεθυμάνῃ χωρὶς θετικὸ ἀποτέλεσμα, ἡ γενικὴ ἐξέγερση, ποῦ εἶχε προκαλέσει ὁ πρόσφατος καταγιομὸς ἀπὸ ἄθλια κι' ἀνήθικα κινηματογραφικὰ κατασκευάσματα. Ὁχι μόνον ξεθυμάνε ὅλη ἐκείνη ἡ ἀγανάκτηση κι' ἡ διαμαρτυρία, ἀλλὰ καὶ γύρισε κατόπιν σὲ σφοδρότερη ἐπίθεση καὶ ἀντίδραση ἐναντίον τῆς σκέψεως νὰ ἐπιβληθῇ κάποιος πιὸ σοβαρὸς καὶ πιὸ υπεύθυνος προληπτικὸς ἔλεγχος σὲ τὶς κινηματογραφικὰ ταινίες. Ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τῆς τέχνης ὑπεράνω ὅλων! Καὶ εἶναι βέβαια, στὴν περίπτωσιν αὐτῆς, ἐλευθερία σκέψεως (καὶ ὄχι εὐτέλεια καὶ πόρωση διεστραμμένου μυαλοῦ) ἡ πορνογραφικὴ περιγραφή ποταπῶν σεξουαλικῶν σκηνῶν! Καὶ εἶναι ἐλευθερία τέχνης (καὶ ὄχι ἀσύδοτο ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔγκλημα) ἡ ἀσύστολη καὶ ἀδίστακτη, γιὰ λόγους ταπεινῆς συμφεροντολογίας, διαφθορὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων!

Κάνουν ὅμως οἱ ἥρακλεῖς τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς καὶ κάποιαν παραχώρηση: Νὰ παραπέμψωνται, λέγουν, οἱ ταινίες αὐτὲς σὲ δικαστήρια, καὶ αὐτὰ ν' ἀποφαίνονται καὶ νὰ τιμωροῦν ἢ νὰ ἀθωῶνουν τοὺς εἰσαγωγεῖς! Καὶ αὐτὸ βέβαια κατόπιν ἐορτῆς, ἔπειτα ἀπὸ τὴν προβολὴ τῶν ταινιῶν! Ἔπειτα δηλαδή ἀπὸ τὸ κακὸ ποῦ θὰ ἔχη πιὰ πραγματοποιηθῇ!

Θαυμάζουμε τὴ σοφίαν αὐτῆς σκέψης καὶ προτείνουμε νὰ δοθῇ διπλωμα εὐρεσιτεχνίας! Στὸ μεταξὺ ὅμως ἠρωτοῦμε μὲ βαθεῖαν ἀνησυχία: Δὲν θὰ γίνῃ λοιπὸν καὶ τώρα τίποτε, δὲν θὰ βρεθῇ κάποιος τρόπος, νόμιμος καὶ δίκαιος, ποῦ νὰ προστατεύῃ τὸ ἀνύποπτον καὶ ἀνυχο κοινὸν ἀπὸ τὸν βρωμερὸν βούρκο, ποῦ ἀπειλεῖ νὰ τὸ δηλητηριάσῃ καὶ νὰ τὸ πνίξῃ;

ΜΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗ ΤΑΙΝΙΑ

Ἀπὸ τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα τοῦ τελευταίου καιροῦ, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα εἶδαμε καὶ μερικὰ καλὰ καὶ ἱκανοποιητικὰ, θὰ ξεχωρίσουμε καὶ θὰ σημειώσουμε ἰδιαιτέρως τὴν Ἄμερικανικὴ ταινία «Τὸ πανδοχεῖο τῆς θῆς εὐτυχίας». Ἡ ταινία αὐτῆ, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν μᾶς ἀπλῆς ὑπηρετίας, ποῦ, γύρω στὰ 1930, προσφέρεται μὲ πίστη καὶ αὐτοθυσίαν νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ προπάντων τὰ παιδιὰ ἐνὸς μικροῦ Κινέζικου χωριοῦ στὰ σύνορα τῆς Μαντζουρίας, κατορθώνει νὰ δώσῃ, μέσα σὲ κατάλληλον πλαίσιον καὶ μὲ τεχνικὴν καὶ ἐρμηνευτικὴν ἀριότητα, ἕνα ἀνώτερον, θερμὸν καὶ δυνατὸ πνεῦμα ἀνθρωπισμοῦ καὶ εὐρηνοφιλίας.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ

Τοῦ Ν. Καζαντζάκη

Τὸ πρόβλημα Καζαντζάκη εἶναι μεγάλο καὶ ιεράσιο καὶ φυσικὰ δὲν σεφετόμαστε νὰ τὸ θέξωμε σ' ἓνα σύντομο σημείωμα. Αὐτὸ πρέπει ν' ἀποτελέσῃ μελλοντικὴ ἀπασχόλησι ἄλλης στήλης, ποὺ θὰ προσπαθῆσῃ νὰ κἀνῃ ὀρθὴ διακρίβωσι τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ σωστὴ ἀξιολόγησι τοῦ ἔργου του μέσα στὴν παγκόσμια λογοτεχνία.

Μὲ αὐτὲς ὅμως τίς λίγες γραμμὲς ἐπιθυμοῦμε νὰ ἐκφράσωμε μερικὲς ἐντυπώσεις μας ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, ποὺ παίχθηκε μ' ἐπιτυχία στὸ Ἐθνικόν. Φυσικὰ, δὲν στεκόμαστε νὰ ἐξετάσωμε τὴν ποίησι τοῦ κειμένου, ποὺ εἶναι ἄλλωστε ἀναμφισβήτητη, ἢ νὰ παρακολουθήσωμε τὴν διαμάχην τῆς «θεατροκλιτικῆς» του ἢ μὴ καὶ τῶν σκηνοθετικῶν προβλημάτων, ποὺ παρουσιάζει, ἀλλὰ θέλομε νὰ σταθοῦμε κοντὰ στὸν ἄνθρωπον, κοντὰ στὸν Παραβάτην, νὰ δοῦμε τὴν ἀγωνίαν, τὸ παράπονον, τὸν πόνον, τὴν κραυγὴν τοῦ ἀπελπισμοῦ, νὰ ψηλαφήσωμε τὴν χιμαρικὴν πάλην, ποὺ διεξάγει ἐναντίον τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι συγκλονιστικὴ ἡ στιγμή καὶ τιτανικὸς ὁ ἀγὼνας ποὺ διεξάγει ὁ Παραβάτης, γιὰ νὰ περιώσῃ τὴν ἀρχαία θρησκείαν, ν' ἀνανεώσῃ τὰ ἀρχαία μέτρα καὶ κριτήρια γιὰ τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴν ἀλλὰ σὰν ἀποτέλεσμα ἔρχεται ἡ πικρὴ γεύσις τῆς ἀποτυχίας, ἡ ὀδυνηρὴ παρουσία τοῦ νέου πνευματικοῦ γίνεσθαι, ποὺ στὸ διάβα του σαφάνει κάθε ἐμπόδιον καὶ συντριβίαν κάθε ἀντίπαλον.

Ὁ Καζαντζάκης, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, προσφέρει ἓνα argumentum a contrario τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὁ ἀρχέτυπος του εἶναι ὀψιμῆνος μέσα μας. Ἄλλωστε καὶ ὁ Ἰουλιανὸς του, μέσα στὴν κορφώσι τοῦ ἐσωτερικοῦ του συγκλονισμοῦ, στὴν λιποθυμία τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἐναντίωσιν, δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, οὔτε αὐτὸ ἀκόμη τὸ θαῦμα. Ἡ μάχη ποὺ δίνει ἔχει χαρακτῆρα νιτσεικόν, ἐωσφορικόν δὲν ἀμφιβάλλει, ἀλλὰ μάχεται, δὲν ἀμφισβητεῖ, ἀλλὰ πολεμᾷ. Σὰν τὸν Νίτσε εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐγωϊσμός του δὲν ἀφίνει χωρὶς γιὰ τὴν θεϊκὴν προσέγγισιν. Γι' αὐτὸ μάχεται μὲ πείσμα νὰ σημαδεύσῃ μίαν δικὴν του ἐλευθερίαν, τῆς ὁποίας τὰ ὄρια χαράσσονται ἀπὸ τὴν δικὴν του βούλησιν καὶ τὰ μέτρα παίρνονται ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ του τίς προτιμήσεις.

Ὁ ἀγὼνας, στὸν Ἰουλιανόν, εἶναι καθαρὰ

μεταφυσικός· ποὺς θὰ ἐπικρατήσῃ: ὁ ἄνθρωπος ἢ ὁ Θεός. Κι ὁ Παραβάτης εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν ἔκβασιν αὐτῆς τῆς μάχης· ὅλα τὰ σημάδια τοῦ τὸ μὴ γὰν: οἱ καλύτεροι καὶ γενναϊότεροι ἀξιοματικοὶ ποὺ εἶναι χριστιανοί, ἡ Μαρίνα ποὺ ἀγαπᾷ, τὰ μάτια τοῦ Διόνυσου ποὺ δὲν εἶναι στὴν θέσιν τους, ὁ χορημὸς τοῦ μαντιείου ποὺ δηλώνει τὴν ματαιότητά τέτοιου ἀγῶνος.

Ἔτσι ὁ Ἰουλιανὸς μένει μόνος, κατάμονος, μακριὰ ἀπὸ τοὺς φίλους, ἀπὸ τὰ ἀγαπητὰ πρόσωπα, ἀπὸ τοὺς στρατηγούς του, ἀπὸ τὴν παρηγοριὰ ἀκόμη τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἀλλὰ δὲν ὑποχωρεῖ. Παλεύει μὲ πείσμα, μὲ περηφάνειαν, μ' ἐπιμονήν, μολονότι προβλέπει τὴν συντριβήν, καὶ βρῖσκει στὴν μοναξιά τὸ τελευταῖον καταφύγιον· γιὰτὶ ἔχασε καὶ τὴν ἐλπίδα· ἔπαιξε στὰ «ξάρια» τὰ «μάτια τῆς ἐλπίδας» καὶ ἔχασε. Δὲν τοῦ ἀπομένει πλὴ παρὰ ὁ χωρὶς νόημα ἐωσφορικὸς ἀγὼνας, ποὺ ὀδηγεῖ στὸν ἐξολοθρευμόν.

Ἄν ὁ Γιούγκ ἤξερε αὐτὸ τὸ ἔργον, θὰ ἔδρισκε πολὺτιμον ἀποδεικτικὸν ὕλικον στὴν ἀποψιν τῆς θέσεώς του ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος δὲν κατατρέχεται τόσο ἀπὸ τὴν ἀπόθησιν τῆς libido, ὅσο ἀπὸ τὴν κατάπνιξιν τῆς γνήσιας θρησκευτικότητος. Ἡ ἐλευθερία ποὺ ἔχει κριτήριον τὸν ἑαυτὸν μας δὲν εἶναι ἐλευθερία, ἀλλὰ μόνωσις καὶ ἄγχος, ἐνὼ ἡ ἐλευθερία ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς παραδοχῆς τοῦ θείου ἀποτελεῖ προικὴ ἀληθινῆς εὐτυχίας.

Γ. ΜΠΟΖΟΝΗΣ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

— Μ. Κ α λ λ ι ά φ α, τ. καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς: «Α'. Διάγραμμα τῆς ψυχολογίας τοῦ βάρους». «Β'. Ἡ νοσηρότης τῆς ἐποχῆς μας». Ἀθήναι 1959.

— Δημοσθ. Σ. Σ τ ε φ α ν ἰ δ ο υ, καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ἡ παιδεία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξ ἐπόψεως τῶν συγχρόνων οικονομικῶν συνθηκῶν». Ἀθήναι 1958.

— Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Π α ν τ ε λ ε ἡ μ ο ν ο ς: «Ἐισήγησις ἐνώπιον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν». Ἀθήναι 1958.

— τοῦ Ἰ δ ἰ ο υ: «Ἡ βεβήλωσις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Ρατόνια)». Θεσσαλονίκῃ 1958.

— Ἐμμ. Ι. Κ α ρ π α θ ἰ ο υ, μητροπολίτου Κῶ: «Ἀρχεῖον Ἱεροῦ Μητροπόλεως Κῶ». Ἀθήναι 1958.

— Ε ὄ λ ο γ ἰ ο υ Κ ο υ ρ ἰ ἰ α, Μητροπολί-

των Κορυθαί: *Heraclaea Sacra*. Α'. Εἰσαγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Θράκῃ, ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου. Β'. Ἅγιοι καὶ μάρτυρες ἐπαρχίας Ἡρακλείας, Ἀθήναι 1957.

— Τοῦ ἀδικοῦ: «Ἀγιασματάριον Θράκης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ ἱερὰ Λουτρά, (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ 23ου τόμου τοῦ Ἀρχείου τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θεσάου), Ἀθήναι 1958.

— Ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιάννου: «Φάρμακον Ἀθανασίας. Ἡ θεία εὐχαριστία». Ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ἡ Ζωή». Ἀθήναι 1958.

— Ἰωάν. Α. Μαστρογιάννη, τμηματάρχου ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας: «Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια διὰ μέσου τῶν αἰώνων» τόμος Α, τόμος Β'. Ἀθήναι.

— Martin Heidegger: «Περὶ τῆς οὐσίας τῆς ἀληθείας». Πρόλογος: Κ. Δ. Γεωργούλη, μετάφρασις Α. Ἰωάννου. Ἀθήναι 1958.

— Ἀλέκου Παπαγεωργίου — Νικολάου Ἀσωνίτη, φιλόλογων - καθηγητῶν: «Πρακτικὸς δὴδηγὸς ὀρθογραφίας στίξεως καὶ συντάξεως», Β', ἔκδοσις. Ἀθήναι 1958.

— Ἀλέκου Παπαγεωργίου — Εἰρήνης Βασιλειάδου, καθηγητῶν φιλολογίας: «Ὁ ἔθνικος ἔθνος, (κεῖμενο - αἰσθητικὴ ἀνάλυση), Β'. ἔκδοσις. Ἀθήναι 1957.

— Ἰωάν. Ν. Σκουτεροπούλου, τέως προέδρου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου: «Ἡ σχολικὴ γλῶσσα». Ἀθήναι 1958.

— τοῦ Ἰδίου: «Ἡ σχολικὴ Ὀργάνωσις». Ἀθήναι 1958.

— Γεωργίου Φωκᾶ, ἐπιμελητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ἡ γεντιανή». Ἀθήναι 1958.

— Στυλ. Σ. Μπαϊράκταρη, π. θ. «Γνωριμία μὲ τὴν Καινὴ Διαθήκῃ». Ἀθήναι 1958.

— Ν. Δ. Μουστάνη: «Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ». Νίκαια 1958.

— Ἀνδρ. Πετάνη, καθηγητοῦ - θεολόγου: «Ἐρμηνευτικὰ σημειώσεις ἐκλεκτῶν περιόπων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης». Ἀθήναι 1958.

— Συνδέσμου Χανσενικῶν: «Ἡ 5η Παγκόσμιος ἡμέρα Χανσενικῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα», (*Ἐνας ἀπολογισμὸς ἀγάπης). Ἀθήναι 1958.

— Βασ. Γ. Σαχίνη: «Καρδιοσταλάματα», (Πατριωτικὰ λογοτεχνήματα), Ἀθήναι 1958.

— Γ. Λατοῦ: «Οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίδης Πούλιου, ὁ Γεώργιος Θεοχάρης καὶ ἄλλοι σύντροφοι τοῦ Ρήγα» (Ἀνέκδοτα ἔγγραφα ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βιέννης), Ἀθήναι 1958.

— Ἐκδόσεις Ἑλληνικοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος: «Αἱ χερσαῖαι μεταφοραὶ ἐν Ἑλλάδι ὡς παράγων παραγωγικότητος», Ἀθήναι 1958.

«Διοικήσις ἐπιχειρήσεων» ὑπὸ Arthur Kroege, Ἀθήναι 1958.

«Σημασία, σκοποὶ καὶ προβλήματα κοστολογήσεως». Γεν. εἰσήγησις Μαρίου Ν. Τσιμαρά, καθηγητοῦ Α. Σ. Ο. Ε. Ε., Ἀθήναι 1958.

— Ἰωάν. Κ. Κορνάρακη, θεολόγου - καθηγητοῦ: «Ἡ συμβολὴ τῆς ψυχολογίας C. G. Jung ἐν τῇ ποιμαντικῇ ψυχολογίᾳ», Ἀθήναι 1958.

— Τοῦ ἴδιου: «Ἡ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Ἰσίδωρου τοῦ Πηλουσιώτου περιεχομένη ποιμαντικὴ ψυχολογία», Ἀθήναι 1958.

— Χρ. Εὐελπίδη: «Τὸ Ἰσραὴλ 1948 - 1958». Ἐκδόσις Συνδέσμου Ἑλλάδος - Ἰσραήλ, Ἀθήναι 1958.

— Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: «Τὸ σωτήριον φάρμακον, περὶ μετανοίας ὁμιλία Θ'». Νεολληνικὴ ἀπόδοσις Παν. Γ. Σταμού, Ἀθήναι 1958.

— Ἐδστ. Σταθοπούλου, γυμνασιάρχου: «Βίβλος καὶ Ζωή», Καλαμάτα 1958.

— Νικ. Δημ. Πουλιόπουλου, προέδρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἀντιαποικιακοῦ Συνδέσμου: «Εἰς τὴν γραμμὴν τῶν ριζοσπαστῶν τῆς Ἑπτανήσου» (Ἡ λύσις τοῦ κυπριακοῦ), Ἀθήναι 1958.

— Δ. Τσάκωνα: «Εἰσαγωγή εἰς τὸν νέον Ἑλληνισμόν», Ἀθήναι 1958.

— Εὐελπίδου Λιθεριάδου: «Προβλήματα θερησκευτικῆς φιλοσοφίας», Ἀθήναι 1958.

— Ἡλ. Κ. Ζιώγα: «Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀμερικῆς, αὐτὸς ὁ ἄγνωστος», Ἀθήναι 1958.

— «Λόγια τοῦ διαλείμματος», Ἐκδόσις «Ζωῆς τοῦ Παιδιοῦ», Ἀθήναι 1958.

— Θεμ. Κ. Θεοδοροπούλου: «Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου» Τόμος Β', Ἀθήναι 1958.

— Γ. Α. Καλυδοπούλου: «Ἡ ἀλιεῖα ἐν Ἑλλάδι καὶ τὰ προβλήματά της», Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀλιεῖα», Ἀθήναι, 1958.

— Δρος Γεωργίου Φωκᾶ, ἐπιμελητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ἡ μελλαντόνα: (Εὐθάλια ἢ ἄτροπος), Ἀθήναι 1958.

— Ἀνωτέρας Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν: «Ἐπὶ τῶν ποιομάτων τῆς Ἐπιτροπῆς Παιδείας», Ἀθήναι 1958.

— Τῆς Ἰδίας: Πεπραγμένα τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1956 - 1957, Ἀθήναι 1958.

— Κωνστ. Καλλινίκου, πρωτοπρεσβυτέρου: «Ἡ ἁμαρτία κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν». Ἐκδόσεις «Ἐκθεσις χριστιανικοῦ βιβλίου», Ἀθήναι 1958.

— Νικ. Μποχλογύρου, ψυχολόγου: «Παιδαγωγικὴ διαγνωστικὴ», Ἀθήναι 1958.

— Νίκας Π. Γεωργίτσου: «Ἡ μητέρα», Ἀθήναι 1958.

— Δημ. Ζερεπίνη: «Ὡραῖαι σκέψεις ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων συγγραφέων». Πρό-

λογος καθηγητοῦ Ν. Ἐξαρχοπούλου. 1958.

— Ρ. Π. Σαραντίδη: «Ἡ παγκόσμιος οἰκονομία κατὰ τὸ Β'. ἔξάμηνον τοῦ 1957». Ἀθήναι 1958.

— Νκολάου Στ. Ψαρουδάκη, δικηγόρου - δημοσιογράφου: «Ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἀγάπης». (Λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς κοινωνιολογίας). Ἀθήναι 1958.

— Κ. Καλλινίκου, πρωτοπρεσβυτέρου: «Θεοτοκίας». Ἐκδόσεις «Ἐκθεσις Χριστιανικοῦ Βιβλίου». Ἀθήναι 1958.

— Μιχαὴλ Ἀθ. Καλλινίδου, φιλόλογου: «Αἱ συντεχνίαι τῆς Κοζάνης ἐπὶ τουκοκρατίας». Δημοσιεύματα δημοτικῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης. Θεσσαλονίκη 1958.

— «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 1959». Ἐκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

— Ι. Καραβίδα: «Ὁ διαφορισμὸς καὶ ἡ βλῆ στὴν Παιδεία μας». Ἀθήναι 1958.

— Κωνστ. Γ. Γιαννοπούλου, δικηγόρου: «Ἡ ἀνάλογος ἐφαρμογὴ καὶ ἡ διασταλτικὴ ἐρμηνεία τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν». Ἀθήναι 1958.

— Ἐλληνηκοῦ Κέντρου Παροργωγικῶτος: «Ἐκθεσις προλήψεως ἀτυχημάτων ἐν τῇ βιομηχανίᾳ». Ἀθήναι 1958.

— Collection de l'Institut Français d'Athènes: «Bulletin Analytique de Bibliographie Hellénique 1956». Ἀθήναι 1958.

— Κ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου: «Ἑλληνικὰ ἔθιμα» (Λαογραφικὴ μελέτη). Ἀθήναι.

— Νικ. Π. Μποχλογγού, διπλωματούχου ψυχολόγου: «Ψυχολογία τῆς κυκλοφορίας». Ἀθήναι 1958.

— Κωνστ. Δ. Κτιστοπούλου: «Κρητομυκηναϊκά» (θέματα, καταλήξεις, ἐπιθέματα). Ἀθήναι 1958.

— Σιαούρου Μελισσινοῦ: «Κύκνειον Ἄσμα». Ποιήματα, Ἀθήναι 1958.

— Πιπίτσας Κουμανταρέα: «Τὰ δύο ἄστρα», Χριστογεννητικὴ σκηρῆ. Ἀθήναι 1958.

— «Ὁ Πνευματικὸς Κόσμος», τεῦχος 7ον εἰς τὴν σειράν «Θρησκεία καὶ Ζωή». Ἐκδοσις «Ζωῆς», Ἀθήναι 1958.

— Κώστα Παπαναγιώτου, Γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως: «Ὁ ἄσματος νόος». Δράμα. Ἀθήναι 1958.

— Παν. Μάλα, ἱατροῦ: «Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ πρωτοπαθοῦς καρκίνου τοῦ θυροειδοῦς ἀδένο» (ἰδία ἀπὸ χειρουργικῆς ἀπόψεως). Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορία. Ἀθήναι 1958.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Δύο Συνέδρια στὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Bossey

Εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Ἰνστιτοῦτον τοῦ Bossey τῆς Ἑλβετίας ἔγιναν δύο εἰδικὰ συνέδρια, ὑπὸ τύπον φροντιστηρίου δι' ἱεραποστόλους καὶ πάστορας ἀφ' ἑνὸς καὶ διὰ λαϊκοῦς ἀφ' ἑτέρου. Σ' αὐτὰ ἔλαβαν μέρος ἀντιπρόσωποι διαφόρων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ὀρθοδόξου καθὼς καὶ τῆς ρωμαϊκαθολικῆς. Τὸ πρῶτο διήρκεσε ἀπὸ 15 - 20 Ἰουνίου μὲ γενικὸ θέμα τὴν ἱεραποστολικὴν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐξεδόθη καὶ ἀνακοίνωσις. Εἰδικῶς ἐξετάσθησαν τὰ προβλήματα ποῦ δημιουργοῦν γιὰ τὴν διάδοσι τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ διάφορες εἰδικῆς συνθηκῆς, ὑπὸ τις ὁποῖες ζοῦν οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ κατάσταση στὴν Εὐρώπη ἔγινε θέμα ἐρεῦνης, ἰδίως δὲ ἡ ἔλλειψις βαυθέρων δεσμιῶν στὴν κοινωνία, ποῦ τὴν μεταβάλλει σὲ πεδῖον ἀντικρουομένων συμφερόντων.

Ἔτσι παρουσίασε τὴν κατάστασι στὴν σημερινὴ Γερμανία ἡ γεμανὶς ὁμιλήτρια δ. Cremer ἡ ἀμερικανὸς ὁμιλήτρια Δρ. Mathews ἦταν ἀκόμη πῶ ἀυτορηδὸς τῆς αὐτοκριτικῆς του. Οἱ ἀμερικανοί, εἶπε, ἔχουν δυστυχῶς τὰ μέσα νὰ κρῦθουν τὸ πνευματικὸ τους κενό. Ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς, αἱ μέθοδοι τῶν δημοσίων σχέσεων, ἀκόμη δέ, ἰδιαίτερος, μία ἐπιφανειακὴ χριστιανικὴ ἀναγέννησις, δίνουν στοὺς ἀμερικανοὺς μιὰ ζωὴ χωρὶς πνευματικὴς ἀνησυχίας. Καί, προσέθεσε, ἐκεῖνο ποῦ χρειάζεται εἶναι ἕνα οἰκτικὸ κήρυγμα μετανοίας γιὰ μιὰ ὑγιᾶ χριστιανικὴ θρησκευτικὴτητα.

Ἄν καὶ ὑπῆρξαν διαφωνίες στὶς ἀπόψεις αὐτῆς τῆς δεσποινίδος Cremer καὶ τοῦ Δρ. Mathews, ἐν τούτοις ἀνεγνωρίσθη ἡ σοβαρότης τῆς καταστάσεως ποῦ περιγράφουν. Μὲ μεγάλη σοβαρότητα ἐξετάσθη τὸ μεγάλο ζήτημα τοῦ τί καλοῦνται νὰ κάμουν σήμερα οἱ χριστιανοὶ ἐν γένει, μπροστὰ στὶς ἱστορικῆς στιγμῆς τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος. Ὁ ἐπίσκοπος Newbigin στὴν ὁμιλία του διερωτήθηκε ποῖα εἶναι ἡ θέσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἐπαναστατικῆς καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως. Μπορεῖ ὁ χριστιανὸς ν' ἀντισταθῆ ἐναντίον ἐνὸς μὴ χριστιανικοῦ κράτους χωρὶς νὰ καταστρέψῃ τὴ δυνάμι ἐκείνην ποῦ ἐπιβάλλει τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν τάξι στὴν κοινωνία; Πρέπει ὁ χριστιανὸς νὰ ξεχωρίσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τέτοιους νόθους καταστάσεις ἢ νὰ μείνῃ μέσα σ' αὐτῆς, διὰ νὰ εἶναι τὸ ἄλλας τῆς γῆς;

Ἡ γενικὴ ἀπάντησις, ποῦ διετύπωσε τὸ συνέδριο, εἶναι ὅτι στὰ προβλήματα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἡ Ἐκκλησία συναντᾷ τὸν Χριστὸ καὶ ἐπομένως τὸ καθῆκον της εἶναι νὰ συμπαρασταθῆ στὸ σημερινὸ ἀνθρώπο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γενικώτερα αὐτὰ θέματα συζητήθησαν καὶ πλῆθος

ἄλλα σχετικὰ μὲ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν κυρίως στὶς χώρες τῆς Ἀσίας.

Τὸ συνέδριον τῶν λαϊκῶν διήρκεσε ἀπὸ 10 — 20 Ἰουλίου μὲ κύριον θέμα «Χριστιανικὴ ζωὴ εἰς ἓνα μεταβαλλόμενον κόσμον». Ἐτονίσθη ὁ κίνδυνος τοῦ διαχωρισμοῦ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου σὲ θρησκευτικὴ καὶ κοσμικὴ καὶ ἐμελετήθη τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν ἐν Χριστῷ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῆς ἐξασκήσεως ἐκεῖνου, ποῦ ἓνας ἀπὸ τοὺς συνέδρους ὠνόμασε «κοσμικὴν ἀγιότητα». Βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δοθῇ ἀπάντησις στὰ τόσα καὶ τόσα προβλήματα ποῦ προκύπτουν ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό, ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ ἀνταλλαγὴ γνωμῶν πάνω σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα ἦταν πολὺ χρήσιμη καὶ βοηθητικὴ γιὰ τὸ ἔργο ὄλων τῶν συνέδρων.

Γ. Α. Π.

Μιά ἐξυγιαντικὴ προσπάθεια στὶς Ἀμερικ. φοιτητικὰς ὁργανώσεις

Μιά ἀπὸ τίς πολλὰς προσπάθειες διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέσα στὸν Ἀμερικανικὸ λαὸ μᾶς παρουσιάζει τὸ Ἀμερικανικὸ περιοδικὸ «Ἡ πίστις ἐν τῇ πράξει» (Faith at Work).

Πρόκειται γιὰ μιὰ προσπάθεια ἀναγνωρίσεως τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως μέσα στὶς διάφορες φοιτητικὰς ὁργανώσεις (Fraternities) τῶν Ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων. Ἄν καὶ ὑποτίθεται ὅτι οἱ ὁργανώσεις αὐτὲς στηρίζονται ἐπάνω σὲ ἀνώτερα ἰδεώδη καὶ θρησκευτικὰς ἀρχάς, δυστυχῶς — ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἀρθρογράφος κ. John Eddy — ἡ πλειονότης τῶν μελῶν τῶν, βρίσκεται ἀκόμα καὶ σήμερον, σὲ ἀνησυχαστικὸ σημεῖο κατωτερότητος. Ἡ καθήσις γιὰ τὸ πάσιμον τοῦ ρεκὸρ τῆς... ὑποποσίας καὶ γιὰ τὸ ἐπιτυχὲς «κλέψιμο» σὺν γαργαλὶ κάτω ἀπ' τὰ μάτια τοῦ καθηγητοῦ ἀκούγεται ἀπὸ μέλη ὁργανώσεων ποῦ στὰ χαρτιά παρουσιάζουν ὡς σκοπὸν τῶν τὴν μετάδοσιν τῆς ἰδέας ὅτι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἀδελφοὶ μὲ κοινὸν πατέρα τὸ Θεὸ.

Ἄλλὰ ὑπάρχουν εὐτυχῶς καὶ φοιτηταὶ μὲ πραγματικῶς χριστιανικὰς πεποιθήσεις ποῦ δὲν καταπατοῦν τὰς ἀρχὰς τῶν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειάν τῶν ἀπλῶς γιὰ νὰ κάμουν ὅτι κάμουν καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ οἱ προσπάθειες τῶν φοιτητῶν αὐτῶν

εἶναι ἄξιες θαυμασμοῦ, ἂν σκεφθῆ κανεὶς τὸ θάρρος ποῦ χρειάζεται γιὰ νὰ ἀγωνισθοῦν ἐναντίον τοῦ ἐπικρατοῦντος ρεύματος. Δὲν εἶναι βέβαια ἡ πλειονότης, ἀλλὰ εἶναι ἀρκετὰ δυνατοὶ γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἓνα ρεῖμα ἐμπροστικῶν καὶ ἀποτελεσματικῆς ἐφαρμογῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως στὴν Πανεπιστημιακὴ ζωὴ. Μὲ συγκεντρώσεις, μελέτη, εὐκαιρίας λατρείας, κοινὴ προσευχὴ κ.λ.π. προσπαθοῦν νὰ καλλιεργήσουν μέσα στὴ ψυχὴ τῶν μελῶν τῶν ὁργανώσεων οἱς ὁποῖες ἀνήκουν, πραγματικῶς χριστιανικὰς συνειδήσεις, μὲ τρόπον ποῦ νὰ ἐπιτρέπη νὰ λήθῃ κανεὶς ὅτι μέσα στὶς Ἀμερικανικὰς φοιτητικὰς ὁργανώσεις ἀρχίζει νὰ γίνεται μιὰ πνευματικὴ ἐπανόρθωσις. Τῆς εὐχόμεθα κάθε ἐπιτυχία.

Γ. Α. Π.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ν. Παντοτ. Ἐνταῦθα Ἐδχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλὰ σας λόγια καὶ σὰς συγχαίρομεν διὰ τὴν προσπάθειά σας. Ὅσον διὰ τὸ ποιημὰ σας, ἐδιαλέξατε τὸ δυσκολώτερον εἶδος τοῦ ποιητικοῦ λόγου, τὸν ἐλεύθερον στίχον. Προσπαθῆσατε νὰ μὴ παρασύρεσθε ἀπὸ τὸν στίχον, διότι φθάνετε εἰς πλατυλογίαν. — Φ. Παγκρ. Ἐνταῦθα. Ἐδρίκασθε εἰς τὴν ἀρχὴν. Μελετήσατε νεολληνικὴν ποίησιν. — Βασ. Κραψ. Ἰωάννινα. Ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία στροφὴ, παρουσιάζουν στιχογραφικὰ λάθη. Γ. Ο. Μοδ. Ἐνταῦθα. Ἐδρίκασθε εἰς τὴν ἀρχὴν. Ἐργασθῆτε συστηματικώτερον. Μελετήσατε νεολληνικὴν στιχογραφικὴν. Τὸ «πάνω στὰ ψηλῶματα» καλύτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. — Α. Χαζηαν. Καβάλαν. Ἐδχαριστοῦμεν διὰ τὴν συνεργασίαν. Ἐκρατήσαμεν τὸ «Ἡ ἀγάπη». Εἰς τὸ ποιήμα «τὴ στερνὴ τὴν ὥρα» κυττάξετε τὸν 9ον καὶ 17ον στίχον καὶ μᾶς τὸ στέλλετε. Εἰς τὸ «Οἱ δέκα ἐντολὰς» ἂν συμφωνοῦσατε ν' ἀλλάξετε τὸν τίτλον καὶ νὰ δώσατε ἓνα τέλος, ποῦ νὰ μὴ μένη μόνον εἰς τὸ δεικνόν, θὰ μᾶς εὐρίσκατε ἀπολύτως συμφωνοῦν. — Γ. Μ. Οἶκ. Ἐνταῦθα. Βεβαίως, ὅπως γράφετε, εἶναι ἓνα σπουδαῖον θέμα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ προσεχῶς. — κ. Ι. Σ. Ἐνταῦθα. Οἱ παλαιοὶ τόμοι τῶν «Ἀκτίνων» θὰ σὰς δώσουν στοιχεῖα διὰ τὸ θέμα σας.

Λόνφ τῆς αὐξήσεως τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν εἰς τὸ διπλάσιον, ἡ Διεύθυνσις τοῦ περιδικιοῦ, ἀπεφεύγουσα νὰ ἐπιβουρήν τοὺς συνδρομητὰς μὲ ἀντίστοιχον αὐξήσιν τῆς συνδρομῆς, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην, ἐφ' ὅσον διαρκεῦν αἱ παροῦσαι συνθήκαι ἐκδόσεως καὶ κυκλοφορίας, νὰ μειώσῃ ἀπὸ τοῦ παρόντος τεύχους τὸν ἀριθμὸν τῶν σελίδων.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες» ἱεραφεία. ὁδὸς Καρυτση 14, Ἀθήναι (Τηλ. 35-023). — Θεσφίς: Ἀγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς: Φίλωνος 34α. — Ὑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1) — Ἐτήσια συνδρομὴ δρχ. 45, ἐξωτ. δολλ. 3. — Πρόστι. τυπογραφείου Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυλῆ 176. — Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μη, δὲν ἐπιστρέφονται.